

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINTIENI OPETTAJAKSI

OPPILASLÄHTÖINEN PIANONSOITON OPETUS

Arto Kumanto

Opettajuuden käsikirja
Joulukuu 2017
Ammatillinen opettajakoulutus
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Pääkampus, TAOK
Ammatillinen opettajakoulutus

ARTO KUMANTO:
Opintieni opettajaksi – Oppilaslähtöinen pianonsoiton opetus

Opettajuuden käsikirja 76 s.
Joulukuu 2017

Opinpolkuni opettajaksi – on kuvaus matkastani pianonsoiton opettajaksi. Se on kooste opinnoistani ammatillisessa opettajakoulutuksessa ja toimii minun henkilökohtaisena opettajuuden käsikirjana. Kerron kokemuksistani opettajana ennen opettajakoulutuksen alkamista ja pohdin pedagogisia lähtökohtiani valmistuessani koulutukseen. Olen koonnut käsikirjaan opintojen aikana itselleni relevanttia tietoa opettajuudesta sekä yleisestä että musiikkialan näkökulmasta.

Suoritin opettajakoulutuksen aikana kasvatustieteiden perusteiden opinnot ja käsittelen aiheet käsikirjassani kasvatuksen ja ihmisen kehityksen näkökulmista. Opettajakoulutukseen sisältyi kolme harjoittelua eri aihealueilta, jotka antoivat mahdollisuuden kokea asioita käytännössä ja loivat täten uusia pedagogisia näkökulmia. Oppimisympäristöharjoittelussa tutustuin opetusalan organisaatioiden toimintakulttuureihin ja käyntien teemat käsittelivät pääasiassa pianonsoiton yksilöopetusta. Opetus- ja ohjaamisharjoittelu puolestaan koostui vetämistäni lyhytkursseista, joiden aiheina olivat improvisointi pianolla ja säveltäminen. Opetusharjoittelun pituus oli yhteensä 20 tuntia. Verkostoharjoittelun painopisteenä oli opettajan moniammatilliset verkostot, joiden teemat valikoituvat opettajuuden tavoitteideni mukaan. Opettajakoulutukseen sisältyi myös kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli kehittää työyhteisön pedagogisia käytänteitä. Tarkastelin omassa kehitystyössäni pianonsoiton opetukseen liittyviä suorituskeskeisiä ja vanhoillisia menetelmiä. Esittelin uudenlaisia tapoja soitonopetukseen, jotka perustuvat oppilaslähtöisyyteen ja yksilöllisyyteen. Toin myös esille uudenlaisia tavoitteita pianonsoiton opetuksessa, jotka perustuvat persoonallisen soiton kehittymiseen ja jatkuvan oppimisen tukemiseen. Kohdeorganisaationa toimi Ahjolan kansalaisopisto.

Tämä käsikirja on yhteenveto opettajuuden identiteetistäni. Sen avulla voi tutustua toimintatapoihini ja arvoihin, joita opettajana ja ihmisenä edustan. Käsikirjani pedagogisina teemoina ovat oppilaslähtöisyys, humanistinen lähestymistapa opettamiseen sekä tiedon subjektiivinen olemus.

Avainsanat: pianonsoiton opetus, ammatillinen opettajakoulutus, improvisointi, säveltäminen, kasvatustieteet, oppilaslähtöisyys, itseohjautuvuus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 KOHTI OPETTAJUUTTA.....	6
2.1 Opetus Loimaalla.....	6
2.2 Pianonsoiton opettaja.....	7
2.3 Ajatuksia opettajuudesta.....	7
3 VALMISTAUTUMINEN OPETTAJAOPISKELIJAKSI.....	10
3.1 Vahvuudet.....	10
3.2 Kehittämiskohteet.....	11
3.3 Mietteitä opetussuunnitelmasta.....	12
4 OPETTAJAN KÄYTTÖTIETONI YLEISESTI JA MUSIIKKIALALLA.....	14
4.1 Henkilökohtaiset käsitykseni ihmisyydestä, tiedosta ja oppimisesta.....	14
4.2 Tieto, ihmisuus ja oppiminen musiikkialan näkökulmasta.....	16
4.3 Kokemuksiani nuorista oppijoista yksilö- ja ryhmäopetuksessa.....	19
4.4 Yksilön kokemusmaailma ja joustavat opintopolut kulttuurialalla.....	22
5 KASVATUSTIETEET.....	25
5.1 Kasvatuksen ja oppimiskäsitysten perusteiden vaikutus opettajana kehittymiseeni.....	25
5.2 Oppimiskäsitystaulukko.....	26
5.3 Ajatuksia kasvatuksesta.....	27
5.4 Daniel Levinsonin elämänkulkumalli.....	29
5.5 Kasvatustieteiden klassikko – Friedrich Fröbel.....	32
6 OPPIMISYMPÄRISTÖHARJOITTELU.....	36
6.1 Tavoitteet oppimisympäristökäynneille.....	36
6.2 Havainnoinnit ja oppimiskokemukset.....	37
6.3 Tilat, tekniikka ja sijainti.....	38
6.4 Yhteenveto oppimisympäristöharjoittelusta.....	39
7 OPETUSHARJOITTELU.....	41
7.1 Opintojaksosuunnitelma.....	42
7.2 Ensimmäinen opetuskerta – Improvisointi osaksi arkea.....	44
7.3 Toinen opetuskerta – Ajatuksia säveltämisestä.....	47

7.4 Palaute opetusharjoittelusta.....	49
7.5 Yhteenveto opetusharjoittelusta.....	53
8 VERKOSTOHARJOITTELU.....	55
8.1 Valmistuvien opettajaopiskelijoiden avoimet ovet.....	56
8.2 Luova arkielämä musiikinäytteiden kautta.....	57
8.3 Memorizing music – Performing anxieties – Eco culture.....	58
8.4 Opintojen nivelvaiheet.....	60
8.5 Improvisoinnin opetus ja sen merkitys.....	61
8.6 Pianonsoiton yksilöopetuksen valmistelu.....	65
8.7 Yhteenveto verkostoharjoittelusta.....	66
9 KEHITTÄMISTYÖ.....	67
9.1 Lähtökohdat.....	68
9.2 Tavoitteet.....	69
9.3 Kirjallisuutta.....	69
9.4 Teoreettinen viitekehys.....	71
9.5 Työn eteneminen.....	72
9.6 Tulokset.....	73
9.7 Yhteenveto kehittämistyöstä.....	74
10 LOPUKSI.....	75
LÄHTEET.....	76

1 JOHDANTO

Rytmi jaksottaa musiikkia ja luo sille pulssin. Se on kuin heiluri, joka vuorottelee liikkeen ja hetkellisen pysähdyksen välillä. Rytmin olemassaolo perustuu näiden kahden tapahtuman vaihteluun. Lisäksi nämä näennäisesti erilliset tapahtumat, liike ja liikkumattomuus, ovat olemassa vain ja ainoastaan samanaikaisesti. Rytmi ehkä liitetään ensisijaisesti musiikkiin, mutta mielestäni se on erottamaton osa kaikkea. Sen ansiosta ihminen voi havaita maailmaa ja saada kokemuksia. Toisaalta, kokemisen kautta ihminen voi myös erotella rytmin sen osatekijöihin ja tarkastella näitä tapahtumia erillisinä. Jaottelu voisi olla esimerkiksi abstrakti kokemus ja konkreettinen tieto. Liikkeen pysähtyminen edustaisi tällöin idean syntymistä ja liikkeen jatkuminen puolestaan idean sisäistämistä. Rytmin tavoin, nämä tapahtumat vuorottelisivat sulassa sovussa ja kokonaisuutta voisi kutsua oppimiseksi. Oleellista on rytmin säilyttäminen ja sen muuntaminen tilanteen mukaan, jotta kokonaisuudessa vallitsisi harmonia. Pedagogiikkani pääperiaate perustuukin juuri tasapainoon intuitiivisen kokemisen ja konkreettisen tiedon välillä. Käytännössä tämä tarkoittaa oppimisen ohjautumista sen mukaan, mihin oppijan havainnointi kullakin hetkellä kiinnittyy. Oleellista on tunnistaa havainnon laatu ja tätä kautta ohjata oppijaa reagoimaan. Pianonsoiton opetuksessa tämä näyttäytyy esimerkiksi oppilaan omien ideoiden havaitsemisena ja tarkasteluna, sekä kannustamisena tämän toiminnan jatkamiseen. Oleellista on myös tunnistaa mahdollinen epätasapaino toiminnassa ja tällöin hienovaraisesti ohjata oppilasta joko intuition suuntaan tai tekniseen harjoitteluun. Opettajuteni tavoite on jalostaa oppimisen rytmiä mahdollisen optimaaliselle tasolle ja kannustaa ennen kaikkea itseohjautuvuuteen ja persoonallisiin toimintatapoihin. Uskon tämän menetelmän kehittävän ongelmanratkaisukykyä ja tehostavan oppimista, koska oppilaan motivaatio alkaa ohjautua oppilaan omista lähtökohdista. Luontaisen rytmin tunnistaminen ja kehittäminen voivat myös ulottua pianonsoiton opiskelun ulkopuolelle ja lopulta liittyä osaksi arjen toimintoja.

2 KOHTI OPETTAJUUTTA

2.1 Opetus Loimaalla

Päädyin aikoinaan opettamaan osittain vahingossa ja en ollut tätä ennen määrätietoisesti hakeutunut opetustehtävien pariin. Vuonna 2004 suunnittelin ja olin mukana toteuttamassa pienimuotoista äänistudiota ja äänitekniikkaluokkaa Loimaan ammatti- ja aikuisopistolle. Projektin päätyttyä koululta ei löytynyt ääni- ja musiikkialan opettajaa, joten opetustoiminnasta vastaava henkilö kysyi minua opettamaan kertaluontoisesti yhden kurssin. Lopulta päädyin tekemään koulun kaikki äänikurssit vuosina 2005-2010. Kurssit olivat ryhmäopetuksia ja vuosikurssien koko vaihteli 10-20 oppilaan välillä. Opetukseen sisältyi kurssin alussa teoriaopetusta luennon muodossa, kurssin aikana ohjattua yksilö- ja pienryhmätyöskentelyä ja kurssin lopuksi teoriakoe ja yksilökohtainen käytännön osaamisen näyttö. Käytännön toteutus saattoi hieman vaihdella eri kurssien välillä. Kurssien sisältöä ei ollut olemassa kun aloitin opettamisen, joten minun vastuulla oli myös tämän sisällön luominen. Kaikki sujui kuitenkin melko vaivattomasti, koska aluksi minulta edellytettiin vain luennoimista ja asioiden opettamista kädestä pitäen. Tässä vaiheessa koin olevani melko hyvin perehtynyt äänitekniikkaan opintojeni ja aikaisemman harrastuneisuuteni ansiosta, joten asioiden esille tuominen ei tuntunut vaikealta. Enemmän paineita syntyi roolista, joka opetustilanteessa piti ottaa mutta jostain syystä koin alusta asti, että sekin tapahtui melko luontevasti. Toisaalta se että valmista opetussuunnitelmaa ei tarvinnut seurata saattoikin helpottaa omaa työtäni, koska mielestäni on helpompaa toimia luovasti käsillä olevilla työkaluilla kuin saada tietty lopputulos aikaiseksi riippumatta lähtöasetelmistä. Kaiken kaikkiaan opettaminen Loimaan koululla madalsi kynnystäni opettaa ja myös näytti miten eri tavalla oppilaat vastaanottavat opetusta. Oppilaslähtöisyys on kuitenkin luultavasti tärkein asia minikä Loimaalla opin. Mielestäni opettaminen on mielekkäitä silloin, kun oppilaalla on kiinnostus opetettavaan asiaan ja halu oppia lisää. Tällöin opettajan tehtävä on toimia ikään kuin mentorina opetustilanteessa ja tarvittaessa tehdä korjausliikkeitä oppilaan toimiin. Lisäksi opettajan vastuulla on tarjota oppilaalle juuri sopivasti lisää käytännön tietoa ja teoriaa, jotta oppilaan tiedot ja taidot saavat juuri sopivasti haastetta kuitenkin niin, että kyllästyminen tai turhautuminen eivät pääse tapahtumaan.

2.2 Pianonsoiton opettaja

Oivalsin että voisin toimia pianonsoiton opettajana jo ennen kuin hakeuduin muusikkokoulutukseen. Tämä oli ikään kuin perustelu opiskella, koska en ole kaavaillut olevani päätoiminen muusikko, tosin päätoiminen musiikintekijä kylläkin. Hain siis muusikkokoulutukseen lähtökohtaisesti sillä ajatuksella, että voisin valmistuttuani toimia pianonsoiton yksityisopettajana. Tämä tulevaisuudenskenaario ei välttämättä olisi tullut minulle mieleen, ellen olisi aikaisemmin toiminut opettajana Loimaalla usean vuoden ajan. Tilanne oli siis päinvastainen kuin aloittaessani Loimaalla, koska nyt koin että osasin jo toimia opettajana mutta opetettavaa asiaa eli pianonsoittoa en vielä hallinnut riittävästi. Koulutus Helsingin pop & jazz konservatoriossa vahvisti juuri näitä taitoja jotka koin puutteellisiksi ja antoi minulle varmuutta alkaa näkemään itsensä myös pianonsoiton opettajana. Opiskelun aikana annoin muutamalle henkilölle joitakin pianotunteja. Melko pian huomasin että yksityisopetuksessa on vielä merkittävämpää se, että oppilas on kiinnostunut opetettavasta asiasta. Opettajana en halua kannustaa tai ohjata oppilasta tiettyyn suuntaan ja että hän vaikutuksen alaisena alkaisi kiinnostua esimerkiksi pianonsoitosta. Mielestäni etenkin yksityisopetuksessa opettavan merkittävä vastuu on myös se, että hän kertoo etenkin nuorelle oppilaalle, että ehkä tämä asia ei olekaan hänen juttunsa. Mieluummin kannustaisin oppilasta tutkimaan omia kiinnostuksen kohteitaan ja kulkemaan niiden suuntaan. Valmistuttuani muusikoksi tein pääasiassa keikkoja ja tuotin omaan musiikkiani. Jossain vaiheessa päätin lähestyä musiikkiopistoja ja kansalaisopistoja avoimella hakemuksella, jonka ansiosta päädyin Pirkan opistoon antamaan pianonsoiton yksityistunteja. Koulutukseni riittää kuitenkin vain tuntiopettajaksi ja esimerkiksi musiikkiopistojen virkoihin vaaditaan myös pedagogisia opintoja. Tavoitteenani on siis jatkossa saada opettajan virka musiikin koulutusta antavasta laitoksesta. Toimiessani Pirkan opistolla monet oppilaat tai näiden vanhemmat kysyivät annanko opetusta myös yksityisesti ja huomasin että vapaan pianonsoiton opettajalle on kysyntää. Tämän ansiosta aloin pohtia vaihtoehtoa perustaa oma pianonsoiton opetusta antava yritys.

2.3 Ajatuksia opettajuudesta

Luin tätä ennakkotehtävää varten Hannu Heikkisen ja L.T. Syrjälän kirjan, *Minussa elää monta tarinaa – Kirjoituksia opettajuudesta* (Heikkinen, Syrjälä 2002). Lukiessani kirjasin ylös näiden tarinoiden herättämiä ajatuksia. Pääsääntöisesti pohdin onko opettaja oppilasta

varten vai toisinpäin, koska kirjassa keskityttiin melko paljon vain opettajaan ja opettajuuden rooliin. Mielestäni opettajan tulisi olla katalyytti ja antaa opetusta vain silloin kun sille on kysyntää, eli opettajuus ei ole itseisarvo. Samalla tavalla esimerkiksi muusikkoudessa ei mielestäni ole kyse esittäjästä vaan musiikista, jonka soittaja välittää eli toimii katalyyttinä musiikin ja yleisin välillä. Opettaja kertoo tietojaan niistä asioista, jotka kiinnostavat oppilasta ja samalla toimii esimerkkinä kunnioituksen, itsenäisen tutkimisen ja luovuuden suhteen. Kaikkea tätä voidaan soveltaa muillakin elämän osa-alueilla ja esimerkiksi pianonsoiton opiskelu toimii väylänä, jonka kautta kaikki tämä sanaton ymmärrys sisäistetään. Opettajan tyyli voi vaihtua oppilaan mukaan, eli opettaja mukautuu oppilaan tarpeisiin. Opettajalla ei mielestäni tarvitse olla muuta tyyliä tai roolia kuin se persoona, joka hän on luontaisesti ihmisenä. Kirjaa lukiessani huomasin että pelko, turhautuminen, riittämättömyys ja kilpailu nousivat esiin useasti sekä oppilaiden että opettajien kertomuksissa. Mielestäni on erikoista että opettajat kilpailevat keskenään ja että opettajan pitäisi hallita monia eri opetusaineita. Uskon että todellinen kutsumus ei kaipaa kilpailun kautta syntyvää mielihyvää, vaan opetustapahtuma itsessään riittää luomaan sisällön opettajan toiminnalle. Opetustapahtuman tarkoitus olisi edesauttaa oppilasta tulemaan omaksi itsekseen ja auttaa etsimään omaa intohimoaan sen sijaan, että opettaja kaataa oman uskomusjärjestelmänsä oppilaalle ja siten estää sekä oppilaan että yhteiskunnan kehittymisen. Mielestäni opettajuus, jos tätä sanaa käyttää, tarkoittaa sitä että opettaja on löytänyt oman intohimonsa ja on käyttänyt paljon aikaa tämän asian kehittämiseen. Oppilas puolestaan on se, jolla on sama kiinnostuksen kohde mutta joka ei ole vielä yhtä pitkällä kuin opettaja tai lähestyy asiaa eri suunnasta. Heidän vuorovaikutuksensa ansiosta oppilas kehittyy suhteessa nopeammin kuin jos oppilas ei saisi opetusta. Jossain vaiheessa oppilas alkaa kehittämään omia periaatteitaan kiinnostuksen kohteensa suhteen ja edelleen opettaa näitä seuraavalle. Täten jokainen on mielestäni sekä opettaja että oppilas riippuen vuorovaikutuksen luonteesta. Kyse on siis eräänlaisesta evoluutiosta ja joskus tuntuu että vallitseva opetusjärjestelmä haluaisi estää tätä kehitystä, ellei se tapahdu vallitsevien normien sisällä. Opettajuus itsessään on keinoitekoisesti luotu toiminta, joka yrittää korvata sen mikä pitäisi tapahtua luonnollisesti ihmisten kanssakäymisestä, yrittämättä. Uskon että jos tämä jatkuva omaehtoinen itsensä kehittäminen sallitaan yleisesti ja opettajuus ei nouse itseisarvoksi niin tulemme näkemään merkittävää kehitystä sekä yksilöissä että yhteiskunnassa. Uskon myös että riippumatta alasta, tämä omaehtoinen kehitys vaikuttaa väistämättä yksilön muihin elämän osa-alueisiin koska toisin kuin perinteinen opetusjärjestelmä, omaehtoinen ohjaa itsenäiseen ajatteluun, vallitsevien normien jatkuvaan mutta rakentavaan haastamiseen sekä yksilön elämän tarkoituk-

sen tarkentumiseen. Sekä aikuiset että lapset kyllä tietävät mitä haluavat ja mikä heitä kiinnostaa kunhan heille vain annetaan siihen mahdollisuus. Mitä enemmän oppilas kokee opettajan auktoriteetiksi, sitä enemmän opettamisessa on kyseessä oppilaan ohjelmointi opettajan arvoja vastaavaksi. Mielestäni toimivampi opettaja–oppilas suhde on sellainen, jossa auktoriteetin rooli vaihtelee spontaanisti tilanteen mukaan. Aidon oppimisen ja koko yhteisölle uuden asian löytyminen tapahtuu vain siten, että opettajan ja oppilaan suhde on mahdollisimman vapaa ja opettaja pyrkii vain hienovaraisesti ohjaamaan oppilasta, auttamaan kehityskohteissa ja tarvittaessa siirtymään sivuun ja olemaan valmis muuttamaan omia uskomusjärjestelmiään. Olen sitä mieltä että luovuus ja innovatiivisuus syntyvät etenkin silloin kun niitä ei yritetä saada aikaiseksi ja mielestäni myös opetuksen pitäisi pyrkiä tähän lopputulokseen. Tavoitteeni pianonsoiton opettajana ei ole valmentaa oppilaita huipusoittajiksi, vaan ohjata heitä siihen suuntaan että he nauttivat soittamisesta, alkaisivat tulkita musiikkia omista persoonallisista lähtökohdistaan ja ennen kaikkea varmistua että he ovat oikealla polulla. Olen huomannut että nautin siitä kun voin auttaa tai ohjata toista ihmistä toimissaan, jotta tämä pääsee parempaan lopputulokseen kuin oli päässyt ilman apuani. On myös palkitsevaa tämän jälkeen siirtyä hieman syrjään ja seurata kun omaksumtu oppi integroituu yksilölliseen kokemukseen ja ehkä luo sen jälkeen jotain uutta mitä itse en ollut tullut ajatelleeksi. Toivon että oppilaani löytävät oman intohimonsa tai kutsumuksensa ja oppivat luottamaan omaan mielipiteeseensä ja arvioivat itse mikä on totuus heidän maailmankatsomuksessaan.

3 VALMISTAUTUMINEN OPETTAJAOPISKELIJAKSI

3.1 Vahvuudet

Olen aina ollut luonnostani kiinnostunut ihmisen toiminnasta ja sen motiiveista. Varhaisaikuisuudesta lähtien olen huomannut, että ihmiset alkavat melko usein pohtia asioita kansani ja toisinaan myös nauttivat ajatuksista joita tuon esille. Huomaan että oletusarvoisesti pyrin jossain määrin provosoimaan ihmisiä haastamaan heidän kykyjään ja ajatusmallejaan, jotta esillä oleva pulma tai ongelmatilanne ratkeisi ilman luovuttamista tai turhautumista. Huomaan myös että nautin kun voin olla ikään kuin välikätenä todistamassa yksilössä tapahtuvaa oivallusta. Uskon että tämä ominaisuus on eduksi opettajan työssä ja auttaa opetustilannetta kulkemaan myös tiedollisen opettamisen ulkopuolelle ja tekee vuorovaikutussuhteesta yksilöidymmän. Mielestäni yksi parhaista ominaisuuksistani etenkin yksityisopettajana on se, että pystyn aistimaan oppilaan mielentilan kunakin hetkenä. Kun oppilas on käynyt muutamilla tunneilla, huomaan nopeasti mitkä asiat ovat hänelle haastavia, mitkä luonnostaan sujuvia ja mitkä rentouttavia. Tämän ansiosta voin tarjota oppilaalle sellaista opetusta, jota hänen sen hetkinen tunnelmansa parhaiten ottaa vastaan. Toisinaan huomaan, että esimerkiksi nuotit saattavat olla liian vaikeita omaksua, jos takana on haastava koulupäivä. Tällöin ei mielestäni kannata tarjota oppilaalle nuottiteoriaa, koska hänellä saattaa tuolloin olla vaikeuksia omaksua uutta informaatiota ja tämä ei tarkoita etteikö hän toisena päivänä saisi nuotteja helposti hallintaan. Kun mieli on väsynyt, voi lähestyä pianonsoittoa ja musiikkia toisesta näkökulmasta, vaikka improvisoinnin kautta. Tällöin oppilaan ei tarvitse rasittaa jo valmiiksi väsynyttä tiedollista mieltä, vaan hän voi vain heittäytyä musiikkiin ja soittoon intuitiolla. Koko tämä prosessi tietenkin riippuu oppilaan tavasta kokea soitto ja musiikki, eikä kaikille oppilaille ainakaan aluksi sovi improvisointi. Osaan kuitenkin melko hyvin arvioida, mitkä opetusmenetelmät sopivat oppilaalle parhaiten ja milloin on paras keskittyä haastaviin aiheisiin ja toisaalta milloin on parempi vain viettää aikaa musiikin parissa. Yksi tärkeimmistä asioista, joita pyrin opettamaan oppilailleni, on rentoutuminen ja se, että hän on yhdenvertainen kanssani ja voi kysyä tai keskeyttää minut milloin vain. Koen mielekkäimmiksi ne opetustilanteet, joissa oppilas innostuu aiheesta ja alkaa kysellä kysymyksiä oman mielensä mukaan. Tällöin opetus on palkitsevinta ja samalla myös oppilas saa itse kulkea siihen suuntaan, johon hänen henkilökohtainen mielenkiintonsa häntä johdattaa. Olen luonnostani melko sanavalmis ja osaan tämän takia rentout-

taa tilanteen tarvittaessa ja osoittaa oppilaalle, että opiskelu ei ole niin vakavaa, jolloin usein haastava tilanne muuttuukin enemmän neutraaliksi ja oppiminen voi jatkua. Rento ja vailla vaatimuksia oleva ilmapiiri tarjoaa oppilaalle turvallisemman tavan lähestyä usein arkaa aihetta, pianonsoittoa. Lasten parissa huomaan että aitous ja läsnäolo tunnustetaan välittömästi ja jos taas ajatus on muualla, niin lapset reagoivat siihen välittömästi ja usein esimerkiksi kyllästyvät soiton harjoitteluun. Tämän ansiosta lasten parissa onkin antoisaa työskennellä, koska se muistuttaa jatkuvasti myös opettajaa maadoittumaan ja olemaan hetkessä. Toisinaan tunnit saattavat keskittyä enemmän esimerkiksi pianon fyysisen sisälön tarkasteluun kuin soittoon. Uskon kuitenkin että nämä positiiviset ja toisinaan yllätykselliset pianotunnit antavat lapselle positiivisen kuvan pianotunneista ja kun oppilaalle tulee ikää lisää, niin muistikuva mielekkästä opetustapahtumasta on olemassa ja harjoittelu ei katkea esimerkiksi murrosiän saapuessa.

3.2 Kehittämiskohteet

Toisinaan huomaan että minun ja oppilaan välille ei tunnu syntyvän yhteisymmärrystä ja molemmat saattavat kokea tilanteen ikään kuin hieman kiusaantuneeksi. Kyse on luultavasti henkilökemiasta ja pedagogisessa mielessä koen tämän joskus hankalaksi. Etenkin yksityisopetuksessa on mielestäni oleellista että opettajan ja opettajan henkilökemia toimii ja toimimattomassa soitonopetuksessa opettajan vaihto saattaa olla paras ja lopulta tehokain toimintamalli kaikille. Toisaalta amatööritasolla tämä asia ei ehkä tulisi olla niin määrittävä tekijä. Oma suhteeni musiikkiin nojaa vahvasti intuitioon ja improvisointiin, jolloin myös oletusarvoisesti tarjoan tätä tapaa oppilaillekin. Jos oppilas on kuitenkin suuntautunut musiikkiin konservatiivisemmin tyylin kautta saattaa omat opettajan taitoni olla koe-tuksella, koska myös yhteyteni oppilaaseen perustuu intuitioon ja hetkessä mukana elämi-seen. Olen opettanut joitakin nuoria oppilaita, joiden vanhemmat ovat ohjanneet lapsen pianotunneilla ilman hänen omaa innostusta soittamiseen. Koen tällaisen tilanteen opetta-jan kannalta hankalaksi, koska etenkin soiton opettelu edellyttää oppilaan oman motivaatiota. Mielestäni näissä tilanteissa onkin aiheellista keskustella vanhempien kanssa ja kannustaa heitä kuulemaan ensisijaisesti lapsen tarpeet. Uskon että oma tyylini soittaa ja se, että olen omaehtoisesti opiskellut pianonsoittoa, on myös herkistänyt minut huomaamaan oppilaiden vastaavat orastavat kyvyt. Tämän takia huomaan nopeasti oppilaan persoonallisen tavan soittaa tai ymmärtää musiikkia ja osaan tarttua tähän nopeasti sekä kannustaa häntä jatkamaan, kuin myös tarjoamaan lisää eväitä soiton esille tuomiseen. Kokonaisu-

den kannalta tällainen opetustapa saattaa kuitenkin olla hieman rikkonaista, koska kaikki oppilaat oppivat eri asioita eri tahdissa ja esimerkiksi yhtenäinen arviointi on tällöin vaikeaa. Mielestäni arvioinnin luoma vertailuasetelma tulisi kuitenkin suhteuttaa oppilaan aiempaan osaamiseen kuin muihin oppilaisiin. Kaiken kaikkiaan koen että olen pedagogisesti jossain määrin melko pitkällä, vaikka en olekaan alaa aikaisemmin opiskellut. Toki tämä käsitys luultavasti tarkentuu kun aloitan opettajakoulutuksen ja huomaan pedagogisten osaamisalueideni vahvuudet ja heikkoudet. Haastavimmat tilanteet syntyvät mielestäni lähinnä ammatillisen osaamisen keskeneräisyydestä kuin opettajaidentiteetin keskeneräisyydestä. Toki opettajakoulutus varmasti tarjoaa uusia näkökulmia opettajana toimimiseen, joita en ole aikaisemmin tiedostanut ja näin osoittaa myös pedagogiset kehityskohteeni ja toisaalta ehkä vahvistaa omia käsityksiäni ammatillisista taidoistani.

3.3 Mietteitä opetussuunnitelmasta

Opettajakoulutuksen opetussuunnitelmasta nousi esille etenkin kysymys, tarjoaako opettajakoulutus pedagogisten aineiden lisäksi myös keskitetysti pianonsoiton opetusta ja esimerkiksi musiikinteoriaa? Koska aion pyrkiä pianonsoiton yksityisopettajaksi, niin toivon että olen tähän valmis niin pedagogisesti kuin musiikillisesti. Esimerkiksi ammattikorkeakoulujen musiikin pedagogien opetussuunnitelmaan sisältyy melko runsaasti soiton ja teorian opiskelua. Opetussuunnitelmasta nousi myös se keskeinen ajatus, missä suhteessa teoreettinen ja käytännön opetus ovat? Monet taidot ja mielestäni etenkin pedagogiset taidot vaativat paljon käytännön oppeja, jotta asiat sisäistyvät pedagogiikkaa opiskelevalle. Tämän takia verkkopainotteisuus, kuten olen ymmärtänyt opetuksen pääasiassa olevan, saattaa käytännön aineissa olla ongelmallista. Tosin en ole aikaisemmin verkko-opiskellut ja toisaalta oppiminen on opiskelijan omalla vastuulla riippumatta sen muodosta. Olen kuitenkin ensisijaisesti käytännön kokemuksen kautta omaksuva kuin teoreettisesti asioita jäsentävä oppija. Pian alkavissa opinnoissani mietityttää myös se, että huomaan opetussuunnitelman pilkkoneen opettajuus teorioiden kautta moniin osa-alueisiin. Tämä on tietenkin välttämätöntä jotta opetussuunnitelmaa voisi edes luoda, mutta itseäni mietityttää paljonko kaiken tämän tiedon keskellä jää aikaa intuitiolle ja persoonalliselle osaamiselle. Olen itse hyvin pitkälti intuitiivinen opettaja, johtuen ehkä siitä että opetan musiikkia, joka itsessään on kuitenkin määrittelemätön asia ja jokainen kokee sen eri tavalla. Huolenaiheeni ehkä liittyy myös siihen miten itse pystyn omaksumaasi asioita teorioiden kautta, joita olen aikaisemmin kohdannut vain käytännön ja luovuuden kautta. Uskon kuitenkin että opetussuunnitel-

ma tarjoaa minulle juuri niitä pedagogisia taitoja, joita en ole aikaisemmin käytännön kautta kohdannut ja lopulta voin soveltaa näitä uusia taitoja omien toimintamallieni kautta. Koulutussuunnitelma tarjoaa myös paljon sellaista informaatiota, jota en ole voinut pelkän käytännön työn kautta oppia. Tällaisia ovat esimerkiksi oppilaitosten toimintaperiaatteet ja muu kuin oppilaiden tai heidän vanhempiensa antama palaute minusta pianonsoiton yksityisopettajana. Tavoitteenani onkin saada palautetta omasta tavastani toimia opettajana ja etenkin kuulla muiden opettajaksi aikovien ajatuksia ja toimintatapoja.

4 OPETTAJAN KÄYTTÖTIETONI YLEISESTI JA MUSIIKKIALALLA

4.1 Henkilökohtaiset käsitykseni ihmisyydestä, tiedosta ja oppimisesta

Ihmisyys

Käsitykseni ihmisestä, tiedosta ja oppimisesta pohjautuu dualistiseen malliin. Toisaalta olemme järkeistäviä olentoja, joiden käsityskyky vaatii objektiivista konkretiaa ja toisaalta taas olemme intuitiivisia yksilöitä kokemassa erilaisia kokemuksia määrittelemättömässä todellisuudessa. Ihmisyys sijaitsee näiden kahden ääripään aiheuttaman kontrastin välimaastossa. Kumpikaan ei ole toistaan tärkeämpi ja molemmat tarvitsevat toisen voidakseen ilmentyä. Myös tasapaino näiden kahden välillä on olennaisen tärkeää. Tämä kahtiajako myös omaa pitkät juuret, sillä jo antiikin Kreikan filosofit Democritus ja Platon edustivat näiden filosofoiden ääripäitä, materialismia ja idealismia (Wikipedia. Viitattu 28.10.2016. URL:<https://fi.wikipedia.org/wiki/Idealismi>). Kumpikaan filosofi ei löytänyt lopullista vastausta kannattamastaan maailmanselityksestä ja taistelu näiden kahden välillä jatkuu yhä meidän aikakautena. Ihmisen aikakäsitys sisältää menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden. Tämä perspektiivi aiheuttaa myös todellisuutemme jatkuvan muutoksen. Ajan kulumisen edellyttää jatkuvaa muutosta ja toisaalta myös muutos aiheuttaa ajan kulumisen kokemisen. Ihmisen järkeistävä perspektiivi pystyy tulkitsemaan hetkellisen poikkileikkauksen maailman ja elämänsä kulusta mutta ei välttämättä pysty käsittämään jatkuvasti muuttuvan todellisuuden olemusta. Intuitiivinen näkökulma sen sijaan painottuu kokonaisuuksiin, tunteisiin ja ei-mitattavissa oleviin seikkoihin, kykenemättä tarkkaan ja toistettavissa olevaan loogiseen toimintaan. Mielestäni ihmisyyden tarkoitus ei ole löytää vastausta tai selitystä maailmalle, vaan löytää tasapaino näiden kahden ihmiselle ominaisen ominaisuuden välillä.

Tieto

Dualistisuus pätee myös tietoon ja siihen miten ihminen tiedon käsittää. Ihmisen järkeistävä puoli luo hetkellisiä tietokäsityksiä, jotka ovat objektiivisesti ja absoluuttisesti tosia hetken aikaa, mutta ajan vääjäämätön eteneminen murentaa kaikki ihmisen luomat teoriat ennemmin tai myöhemmin. Takertuminen tiedon absoluuttisuuteen aiheuttaa väistämättä

konflikteja sekä ihmisten välillä että ihmisessä itsessään, koska esimerkiksi jokainen uusi sukupolvi edustaa erilaista maailmankuvaa ja pyrkii muuttamaan maailmaan itsensä näköiseksi ja vanha sukupolvi taas pyrkii säilyttämään omat uskomuksensa. Sama ilmiö toistuu myös yksilön kohdalla, koska esimerkiksi lapsuudesta aikuisuuteen siirtyminen edellyttää aikaisemman maailmankuvan hylkäämistä ja astumista uuteen ja tuntemattomaan. Suomen kielen sana *tieto* onkin alun perin merkinnyt tietoa oikeasta tiestä (Häkkinen 2004, s. 1306-1307). Kuten ihmisyydessä, myös tiedon luonteessa vallitsee jatkuvan kehityksen vaatimus ja tiedon kiveen kirjoittaminen edustaa tietyissä mielessä kuplan luomista, jossa lapsi ei kasvaisi aikuiseksi ja maapallo pysyisi munakkaan muotoisena. Tieto on oleellista hetken aikaa, kuitenkin sisältäen jo itsessään uuden tiedon siemenen. Tiedon jatkuvan muuttumisen havaitseminen saattaisi auttaa ihmistä ja ihmiskuntaa paremmin havaitsemaan relevantin ja vielä toimivan tiedon ja toisaalta päästämään irti vanhentuneesta tiedosta, joka ei enää palvele vaan on muuttunut palveltavaksi. Toimimattomasta tiedosta luopuminen avaa väistämättä intuitiivisen kanavan, jonka kautta ihminen voi ammentaa syntyneen tietotyhjien tilalle uuden ja toimivamman teorian.

Opetus

Käsitykseni mukaan myös oppiminen perustuu näiden kahden ihmisyyden ominaisuuden vuorovaikutukseen. Opettaja edustaa tietyissä mielessä vanhentumassa olevaa tietoa, jonka ansiosta oppilas pääsee aiheeseen tai toimintaan kiinni ja jatkaa tämän jälkeen oppimiensa tietojen ja taitojen päivittämistä. Jos opettaja tarjoaisi ainoastaan behavioristisia opetusmalleja, poistaisi hän oppilaiden ja yhteisön kehittymisen ja toisaalta liian ideologinen opettaja ei välttämättä pysty siirtämään omia kokemuspohjiaan oppilaille, ilman jonkinlaista tiedollista ja ohjaavaa toimintamallia. Hyvän opettajan taito onkin mielestäni havaita, milloin on aika turvautua perinteisiin opetusmalleihin ja milloin taas on paikallaan antaa oppilaille tilaa luoda omia totuuksiaan. Parhaimmillaan opettaja tarjoaa oppilaalle turvallisen toimintaympäristön opettamalla teorian ja käytännöt, sekä jossain määrin rajaamalla oppilaan maailmankuvaa, kuitenkin poistamatta oppilaan yksilöllistä kehitystä ja kannustamalla vallitsevan maailmankuvan rakentavaan haastamiseen. Tällä hetkellä yhteiskunnassamme vallitsee mielestäni toisaalta voimakkaan kehityksen trendi ja toisaalta vanha tahto säilyttää vanhat toimintamallit. Teoria ja käytäntö eriytyvät toisistaan yhä enemmän. Eli teoriassa suunnitelmat ovat hyviä, mutta käytännössä ne eivät juuri toteudu. Tämän takia käytännön toimivat ideat jäävät taka-alalle ja opetus heikkenee entisestään. Opetussuunnitelmat pitäi-

sivät perustua käytäntöön ja paikallisuuteen, sen sijaan että ensin luodaan ideoita teoriassa, joiden pitäisi sitten integroitua erilaisten toimipaikkojen kulttuuriin. Tämä ilmiö esiintyy musiikkikasvatuksessa siten, että vuosikymmenten aikana kulttuuriimme kehittynyt musiikkitieto pyritään kokonaisuudessaan saamaan sisäistettyä oppilaille. Oppilaille kehittyykin vahva musiikkitieto, mutta musiikin kokeminen saattaa jäädä taka-alalle.

4.2 Tieto, ihmisyyden ja oppiminen musiikkialan näkökulmasta

Musiikkitieto

Musiikkialalla tieto perustuu totuttuihin käytäntöihin, joihin on vahvasti liitetty tunteet sekä yksilön ja yhteisönkulttuurilliset kokemukset. Länsimaissa iloiseksi koettu duuri ja surulliseksi mielletty molli eivät ole globaaleja ja esimerkiksi itämaisessä musiikissa näitä ilmiötä ei välttämättä esiinny. Länsimaissa musiikki perustuu käytännössä 12-säveljärjestelmään, kun taas itämaisessä musiikissa säveljärjestelmiä on monia (Wikipedia. Viitattu 30.5.2017. URL:<https://fi.wikipedia.org/wiki/Sävellaji>). Lisäksi länsimaisen taidemusiikin syntymisen myötä, musiikin muoto on alkanut perustua selkeään alkuun ja loppuun, joiden välissä musiikki kulkee draamallisen kaaren. Itämaisessä musiikissa sen sijaan keskitytään tiettyssä tunnetilassa olemiseen, vailla selkeää tarvetta tunteen purkautumiseen musiikin loppua (Kide 2014, s. 65). Ihmiset jotka ovat kasvaneet eri kulttuureissa, ovat myös oppineet liittämään erilaiset tunteet erilaisiin musiikillisiin järjestelmiin. Universaaleja seikkoja musiikissa ovat ehkä vain johonkin asteikkoon perustuva melodia, joka esitetään jollakin rytmisellä tavalla. Myös harmonia liittyy vahvasti länsimaiseen musiikkiin ja perustuu pitkälti käyttämäämme 12-säveljärjestelmään. On mielenkiintoista, että itämaisessä musiikissa painopiste on melodian ja erilaisten rytmitysten rikkaudessa, kun taas länsimainen musiikki rakentuu vahvasti harmonian varaan. Riippumatta aikakaudesta tai kulttuurista, musiikki on aina syntynyt siten, että käytössä on joku äänitaajuuksia rajaava järjestelmä, jonka vakiintumisen myötä erilaiset musiikilliset tyylit ovat sitoutuneet vallitsevaan kulttuuriin. Tämän linkittymisen myötä musiikki on saanut kieliasun ja kulttuuri on alkanut luoda lisää kulttuuria musiikin muodossa. Poikkeuksena länsimaisen ja itämaisessä musiikin pyrkimyksistä kuvata asioita tai tunteita, on vielä afrikkalainen rytmimusiikki. Se tarkoitus on käsittääkseni ollut olla vain osa rituaalia ja musiikin ilmentyminen omana teoksenaan on ollut tarpeellista. Tämäkin musiikki on kuitenkin syntynyt rytmin ja melodian yhtymästä, joten yhtymäkohta muuhun musiikkiin on olemassa. Ehkä kaikki kulttuurit ovat aikaisemmin ol-

leet vain tapahtumiin ja ilmiöihin liitettyä ilmaisua, joka vasta myöhemmin yhteiskuntien kehittyessä on alkanut ilmentyä erillisinä ja toistettavina tuotoksina. Nykyinen musiikkitietoutemme perustuu näiden kulttuurillisten vakiintumien varaan ja etenkin globaalien viestinnän myötä on helppo tutustua musiikkitietoon ja esimerkiksi verrata eri aikakausien ja kulttuurien musiikillisia ilmentymiä. Tiedon paljous saattaa kuitenkin aiheuttaa sen, että alamme pitää vallitsevia musiikillisia tietokäsityksiä totuuksina. Esimerkiksi nykymuusikoita ja etenkin säveltäjiä on arvosteltu siitä, että heidän tuotantonsa on liian homogeenistä ja persoonalliset tapaukset puuttuvat. Uuden luomisesta on tullut liian tarkoitusperäistä ja pyrkimyksemme luoda tietoisesti uutta musiikkia, saattaa toisinaan kuulostaa kornilta. Sekä säveltäminen että soittaminen ovat ehkä liiaksi järkeistetty ja sovitettu tiettyyn muottiin. Kuiten kaiken tiedon kanssa, lähtökohta on hyvä olla olemassa mutta tulee uskaltaa myös haastaa vallitseva tietokäsitys ja antaa uusille ideoille avoimesti tilaa.

Muusikko

Musiikin esittäminen ja säveltäminen ovat mielestäni hyviä esimerkkejä siitä, miten parhaaseen lopputulokseen päästään pyrkimällä saattamaan tekniikka ja sisältö tasapainoon. Jos soittaja tai säveltäjä on liiaksi kaavoihin kangistunut, niin musiikki saattaa kuulostaa hengettömältä ja toisaalta unelmoija joka ei jaksa harjoitella, ei välttämättä saa sisäistä maailmaansa tulostettua ainakaan musiikin avulla. Muusikon tulisi jatkuvasti haastaa itseään ja avoimesti tutustua niihin aihealueisiin joissa kehittämisen varaa löytyy. Esimerkiksi musiikillisen luovuuden kehittyminen saattaa syntyä jossain muualla kuin musiikin parissa ja jatkuva soiton harjoittelu voi jopa olla tämän esteenä. Usein parhaimmat ideat syntyvät silloin kun otetaan aiheesta hieman etäisyyttä ja pyritään tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. Toisaalta teknillinen ja tyyllillinen heikkous ei parane, jos muusikko toistuvasti vain heittäytyy musiikin vietäväksi. Esimerkiksi tietoinen fysiikan harjoittelu tai tekniset sävellysharjoitukset kehittävät ilmaisutaitoa runsaammaksi ja muusikko ikään kuin oppii uutta sanastoa ilmaista itseään. Näiden menetelmien ansiosta muusikon ulosanti muuttuu runsaammaksi ja oman persoonan esille tuonti tehostuu. Musiikista tulee vain rajapinta itsensä ilmaisuun, sen sijaan että se olisi rajoittava tekijä tai itseisarvo. Tasapaino tekniikan ja ilmaisun välillä on varmasti haastava toteuttaa ja luultavasti vain hetkellinen tila. Toinen ohittaa aina toisen ja kehittymisen tarve on jatkuva. Tämä tekee muusikon urasta kuitenkin mielenkiintoisen, koska uuden opiskelu ja itsensä haastaminen jatkuu koko elämän. Monet muusikot myös puhuvat elämäntavasta, eli musiikillinen itsensä haas-

taminen on johtanut myös elämän muiden osa-alueiden tarkasteluun ja kehittämiseen. Uskoakseni musiikki on kuitenkin vain yksi esimerkki siitä, miten kaikki toimintomme ihmisinä ovat aina kokonaisvaltaisia ja mitään ihmisen ominaisuuksia ei tulisi tarkastella erillisinä. Alasta ja yksilön mieltymysten kohteesta huolimatta ihminen on aina kokonaisuus ja myös kehittyminen tapahtuu aina kokonaisvaltaisesti.

Soitonopetus

Musiikki on itsessään erittäin matemaattista, jos sitä tarkastelee nuottien ja muun teknisen lähestymistavan kautta. Toisaalta musiikki on erittäin vapaata ja määrittelemättömiin tunteisiin perustuvaa henkilökohtaista kokemista. Tämän takia alalle sopii mielestäni sekä melko tekninen lähestymistapa, että riittävästi vapautta antava opetustyyli. Tästä syystä myös opetus voisi olla selkeästi jaettu kahteen erilaiseen lähestymistapaan, tekninen harjoittelu ja improvisoitu soitto. Molemmat tukevat toisiaan ja lopputulos on näiden kahden yhteenliittymä. Tekninen ja improvisoitu soittaminen tai opettaminen eivät välttämättä toimi yksinään, mutta yhdessä ne jopa vahvistavat toisiaan. Tämä dualistisuus pitäisi huomioida myös pianonsoiton opetuksessa ja tarjota tilaa oppilaiden uusille ideoille, koska mielestäni tekninen näkökulma on saanut liiaksi huomiota musiikin alalla. Oleellista on myös se, että opettaja tunnistaa oppilaan ja itsensä yhteensopivuuden. Kuten kaikissa ihmisten välisissä vuorovaikutuksissa, myös soitonopetuksessa määrittelemättömän sosiaalisen vuorovaikutuksen toimivuus on tärkeää. Opettajan vastuulla on aistia tämä kytkös ja tarvittaessa ohjata oppilas toiselle opettajalle, jonka kanssa päämäärän saavuttaminen eli itsensä ilmaiseminen musiikin avulla tulee saavutetuksi. Kuten oppilaat, myös opettajat ovat persoonia ja jokaisen suhtautuminen musiikkiin on hieman erilainen. Toiset saattavat olla luonnostaan teknisempiä ja toiset taas enemmän alttiita tietynlaiseen harhailuun. Opettajan tulee huomata myös tämä ja tarvittaessa ohjata oppilas joko tekniseen harjoitteluun tai improvisointiin. Jos sekä opettaja että oppilas ovat teknisesti suuntautuneita, niin opetustilanteessa ja koko opetuskokemuksessa musiikin olemus saattaa jäädä varjoon. Opettajan pitää siis tiedostaa myös se, että opettamisen mukavuusalueelta pitää tarvittaessa poistua, vaikka vuorovaikutus oppilaan kanssa oman tyylin mukaisesti toimisikin hyvin. Mielestäni tärkein tekijä oppitunnilla on opetustilanteen tunnelma. Tämän kautta on mahdollista saattaa oppilas sisälle musiikkiin ja välittää hänelle tarvittavat tiedot ja taidot ilmaista itseään musiikin avulla vallitsevan kulttuurin puitteissa ja ne tuntien myös oppia haastamaan niitä.

4.3 Kokemuksiani nuorista oppijoista yksilö- ja ryhmäopetuksessa

5-8-vuotiaat

Pienten lasten kanssa pianonsoiton opetus on lähinnä aikaa jota lapsi viettää jonkun muun aikuisen kuin oman vanhempansa kanssa. Monille tämä saattaa olla pelottavaa kohdata uusi tuntematon aikuinen ja etenkin kun samalla jollain tasolla lapsikin ymmärtää että on olemassa tavoitteita pianonsoiton suhteen. Mielestäni opettajan rooli nuorten lasten kanssa on olla läsnä ja tunnistaa milloin heille voi ikään kuin vahingossa ujuttaa joitakin pianonsoittoon liittyviä asioita. Opetus tapahtuu kuitenkin täysin lapsen ehdoilla ja tässä iässä pakotettu opiskelu aiheuttaa negatiivisia tuntemuksia myöhemmällä iällä soitinta, opiskelua tai instrumenttia kohtaan. Tässä iässä lapsilta myös puuttuu tietynlainen oman itsensä erilliseksi yksilöksi tunnistaminen, joten esimerkiksi tunteiden ja toiveiden esittäminen ovat paljon välittömämpiä verrattuna muihin ikäkausiiin. Välitön olemus saattaa myös ilmentyä siten että oppilas ei koe opetustilannetta mitenkään erilaiseksi kuin mitään muutakaan tilannetta, jolloin esimerkiksi negatiiviset kokemukset opettajan kanssa saattavat yhdistyä lapsen mielessä kaikkiin vanhempiin auktoriteettihahmoihin. Toisaalta turvallisiksi koettu opettaja saatetaan nähdä isä- tai äitihahmona ja käyttäytyminen myös mukautuu tämän mukaiseksi eli oppilas turvautuu opettajaan kuin omaan vanhempaansa. Tämä on tietenkin pienen lapsen kannalta täysin luonnollista ja opettajan tuleekin olla tästä myös tietoinen ja olla torjumatta lasta vaan hienovaraisesti tasapainoilla läsnäolon ja musiikin elämysten synnyttämisessä pienessä ihmisessä.

8-13-vuotiaat

Varhaislapsuuden jälkeen oppilaat alkavat selkeästi käyttäytyä enemmän aikuisten tavoin vallitsevan kulttuurin toimintatapojen mukaisesti ja oman yksilöllisyyden tunnistaminen lisääntyy. Enää ei olla täysin riippuvaisia ja vanhemmista ja oman itsensä etsiminen alkaa. Opetuksessa tämän huomaa lisääntyneessä ja korostuneessa tavassa käyttäytyä usein vanhempien tavoin. Soittamisen ja musiikin suhteen alkaa tulla omia mielipiteitä ja tämän usein huomaa esimerkiksi muutaman suosikkikappaleen muodossa. Uskoakseni oppilaassa herää orastava halu tunnistaa oma uusi tunteensa musiikin suhteen ja soittamisen kautta tähän pääsee konkreettisesti käsiksi. Opettajan vastuulla on tässä vaiheessa tärkeää havaita tämä uusi outo tuntemus ja jälleen oppilaan ehdoilla edetä ja tarjota tilanteen mukaan ren-

toa olemista tai joitakin jippoja soittamisen suhteen. Tärkeää on kuitenkin edetä oikeassa tahdissa oppilaan kanssa, koska luonnollisesti opettaja on kyvyiltään paljon oppilasta edellä ja liian "taidokas" soittaminen saattaa lapsen tajunnassa kuulostaa liian vaikealta ja saavuttamattomalta, jolloin opinnot saattavat keskeytyä ja itsetunto saa pahan kolauksen. Tässä iässä oppilaan kanssa pystyy kuitenkin jo käymään haastavaa keskustelua, joka parhaassa tapauksessa luo lapselle kyvyn tunnistaa omat kykynsä ja toiveensa ja etenkin suunnata niitä kohti, jalostaen niitä olematta liiaksi muiden ajatusten tai toiveiden seuraaja.

13-17-vuotiaat

Murrosiän alkaminen saa lapsissa ja nuorissa aikaan selkeästi uuden ajattelutavan. Ennen murrosikää lapsilla ei välttämättä ole tiedollisia kykyjä ymmärtää omaa toimintaansa ja etenkin välittää sitä muille. Murrosiän alkaessa tämä toiminta selkeästi lisääntyy ja omien ajatusten ja ideoiden esille tuonti lisääntyy selkeästi. Tästä luultavasti johtuu yhteiskuntamme tunnistama murrosikä, joka usein koetaan haastavana etenkin nuoren näkökulmasta. Mielestäni tässä on kyse siitä että nuoren uudet ajatukset ovat ristiriidassa vallitsevan totuuden kanssa ja aikuiset kokevat että heidän pitää laittaa nuoret aisoihin näiden hullujen ajatustensa kanssa. Toisaalta nuoret eivät välttämättä vielä käsitä omien lisääntyneiden psyykkisten kykyjensä toimintaa ja ylilyöntejä syntyy. Tämä ikä on mielestäni kuitenkin erittäin otollinen sekä nuoren murskaamiseen että kannustamiseen ja kasvattajilla tulisi olla tämä ymmärrys ja vastuu olemassa. Musiikin kokeminen perustuu käsittääkseni pitkälti siihen, että erilaiset musiikilliset tekijät on opittu liittämään tiettyihin tunteisiin, vallitsen kulttuurin mukaisesti. Nuorelle nämä tunteet saattavat olla uusia ja niiden kanssa ei välttämättä ole vielä opittu toimimaan. Tästä syystä tunteet usein esiintyvät myös vahvoina ja tulevat esiin ilman analysointia. Pianonsoiton opetuksessa tämä uusien tunteiden kokeminen voi olla sekä autuus että kirous. Nuorien ja ehkä aikuistenkin soitosta tulee usein esille ne tunteet, joita ei juurikaan käsitellä muuten kuin musiikin ja soittamisen kautta. Vanha klisee on että rock-musiikin kautta puretaan aggressioita ja toisaalta hellävaraisempi soittimen tapailu yhdistetään herkkyyteen. Soittotunnilla nuoret usein haluavat soittaa niitä kappaleita, joihin yhdistetty tunteen ilmentyminen on jäänyt vähemmälle arkielämässä. Usein nuori ei myöskään tunnista tätä ja musiikkiin uppoutuminen tunnilla saattaa olla oppilaan näkökulmasta erittäin tunteellinen ja herkkä hetki. Pahimmillaan opettaja voi tässä tilanteessa sulkea nuoren pitkäksi aikaa, tai parhaimmillaan antaa nuorelle ainakin yhden tavan jonka kautta hän voi saada kanavan tähän aikaisemmin ehkä tukahdutettuun tunteeseen.

Nuoret oppijat ryhmässä

Nuoret toimivat selkeästi eri tavoin yksilöinä kuin ryhmässä. Murrosiän mukana tulleet muutokset vaikuttavat etenkin sosiaaliseen käyttäytymiseen ja tämä heijastuu myös opetukseen. Olen usein huomannut että nuorten ryhmäopetuksessa sen, että nuoret automaattisesti hakeutuvat pienryhmiin joihin pääsevät suositut ja toisaalta epäsuositut ovat usein yksin. Opettajan vastuulla on mielestäni pyrkiä mahdollisimman huomaamatta muuntelemaan näitä ryhmiä siten, että kaikki kokevat olevansa tasaveroisia ja että kaikilla on jotain annettavaa. Toki nuorten välisistä suhteista tulee olla riittävän etäällä mutta kuitenkin kannustaa ryhmää esimerkiksi huumorin kautta kokemaan ryhmän osallistujat yhtenäiseksi ryhmäksi johon kaikki kuuluu. Nuorten opettamisessa ei mielestäni ole haasteena opettaminen sinänsä, vaan nuoren oppijan oppimaan haastaminen. Tämä saavutetaan olemalla nuorella yhdenvertainen ihminen, kuitenkin asettaen tietyt rajat ja perustellen miksi ne ovat olemassa. Uskon että nuoret aistivat aikuisista melko herkästi sen, jos he eivät ole valmiita olemaan "ryhmänjohtajia" ja tällöin nuoret saattavat vastuuhenkilön puuttuessa pyrkiä itse olemaan porukan vetäjiä. Tietyllä tavalla opettajan tulisi siis olla roolimalli nuorille eli "cool-dude", jolloin myös hänen auktoriteettiasemansa olisi paremmin olemassa nuorten keskuudessa.

Lahjakas nuori ja eettinen sensitiivisyys

Kirsi Tirri kertoo artikkelissaan, *Lahjakas nuori ja eettinen sensitiivisyys* (Tirri 2007, s. 79-85) tutkimuksista, joissa lahjakkaat nuoret antavat erilaisia vastauksia kysymyksiin riippuen heidän emotionaalista ja spirituaalisesta herkkyydestä. Loogisesti lahjakas mutta emotionaalisesti heikompi oppilas korosti yksilökeskeisyyttä ja esimerkiksi säädösten merkitystä moraalisisissa valinnoissa. Emotionaalisesti kehittynyt sen sijaan pohti asioita abstraktimmalla tavalla ja näki moraaliset kysymykset yhteisöllisestä näkökulmasta. Musiikin opetuksessa tätä voisi esimerkiksi soveltaa säveltämisessä ja improvisoinnissa. Musiikki on toisaalta erittäin abstrakti ja toisaalta täysin looginen ihmisen käsityskyvyn tuote. Kukaan ei osaa selittää mitä musiikki on ja mistä se tulee, mutta kun musiikki on kerran luotu, sitä voidaan tarkastella varsin loogisin menetelmin. Säveltäminen ja improvisointi ovat ikään kuin ihmisen asettamista abstraktin ja loogisen toiminnan välimaastoon, jossa looginen mieli järkeistää sen mitä abstrakti mieli tuottaa. Oppilaita tulisi siis mielestäni kannustaa tähän määrittelemättömään tapaan toimia, joka sitten konkreettisen mielen avulla muuttuu

olemassa olevaksi. Lopputulos saattaa muodostua ehkä jopa mielenkiintoisemmaksi ja persoonallisemmaksi kuin mitä vain pääasiassa älyyn ja tietoon perustuvat toimintamallit olivat saaneet aikaiseksi. Opetusmenetelmät, joilla abstraktin käsityskyvyn hyödyntämistä voidaan lisätä, ovat esimerkiksi ohjattu tai suunniteltu hiljentyminen, jossa oppilaat seuraavat olemuksensa muuttumista kun looginen mieli hiljenee. Artikkelin lopussa mainitaan näiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen aikaisempaa suurempi merkitystä myös koulutuksessa. Onko kuitenkin vaarana että kun nämä abstraktit asiat yritetään järkeistää esimerkiksi oppitunneilla opetettaviksi asioiksi, niin looginen puoli ihmisestä kuitenkin omaksuu ne paremmin ja emotionaaliset kokemukset jäävät vähemmälle painoarvolle? Mielestäni sekä looginen että abstrakti toiminta ovat ihmiselle kaksi luontaista mutta erilaista tapaa toimia. Kumpikaan ei ole toistaan tärkeämpi ja molemmat tarvitsevat toisiaan ilmentymiseen. Tasapaino näiden kahden välillä on mielestäni oleellisempi kuin kummankaan tarkasteleminen erillisenä ja tämä tulisi huomioida myös opetuksessa riippumatta onko kyseessä esimerkiksi matematiikka, filosofia tai musiikki.

4.4 Yksilön kokemusmaailma ja joustavat opintopolut kulttuurialalla

Valitsin tarkastelun kohteeksi näyttötutkintona suoritettavan aikuisten ammattitutkinnon, jonka itse suoritin Helsingin pop & jazz konservatoriossa ja josta valmistuin muusikoksi. Opinnot kestivät kaksi vuotta ja sisälsivät pääasiassa kaksi lähiopetuskertaa viikoittain. Muut huomiot tulevat pääasiassa Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen oppilailta, jotka myös suorittivat ammatillisia näyttötutkintoja.

Yksilöity opetussuunnitelma

Opetussuunnitelma räätälöitiin erittäin kattavasti palvelemaan oman osaamiseni tunnistamista ja täydentämistä. Opintojen alussa osaamistani arvioitiin, käytiin läpi aikaisempaa koulutustani ja työhistoriaa sekä kuunneltiin omia odotuksiani opinnoilta. Tapasin opintojen aikana useita aikuisten näyttötutkintoa suorittavia henkilöitä ja huomasimme että opintosuunnitelmamme saattoivat poiketa huomattavasti toisistaan sekä ajallisesti että sisällöllisesti. Vaikka kaikkien valmistuvien oppilaiden nimike olikin sama eli tässä tapauksessa muusikko, niin heidän osaamisensa vahvuusalueet saattoivat poiketa hyvinkin paljon. Puhumattakaan eri instrumenttien muodostamasta hajonnasta, oppilaiden suuntautuminen saattoi olla esiintyminen, säveltäminen, opettaminen tai jotain muuta. Opintojen päätyttyä

kaikilla oli kuitenkin identtiset perustiedot hallussa ja jokainen keskittyi opintojensa aikana puuttuvien perustietojen oppimiseen ja toisaalta oman vahvuusalueensa kehittymiseen. Valmistuvat oppilaat omaavat siis samankaltaiset perustaidot ja ovat kehittäneet omaa erityisosaamistaan entisestään. Mielestäni tämä tarjosi oppilaille sekä enemmän motivaatiota opintoihin että mahdollisti sen, että opinnoista sai mahdollisimman paljon irti. Vaikka valmistuvien oppilaiden tiedolliset ja taidolliset kyvyt eivät ole suoraan verrattavissa, niin uskon kuitenkin että se palvelee myös opintojen jälkeen tapahtuvaa suuntautumista, koska opintojen aikana alkanut erikoistuminen ikään kuin jatkuu esimerkiksi työelämän parissa. Työnantajan kannalta tämä on mielestäni myös positiivinen seikka, koska etenkin musiikin parissa etsitään erityisosaajia, joiden välinen yhteistyö luo toivottavan lopputuloksen. Musiikki, kuten kaikki muutkin suuntautumisvaihtoehdot sisältävät nykyään niin paljon tietoa, että yksittäisen henkilön on melko haastavaa ottaa tätä kaikkea haltuun. Tämän takia on mielestäni oleellista, että henkilökohtaistavat opintopolut osaavat määritellä perusopintojen ja oppilaan erityisosaamisen suhteen oikein. Eli yhteinen pohjatieto tulee olla tarkkaan harkittu sekä sisällöllisesti että määrällisesti, jotta oppilaan valmistuessa hänellä on sekä riittävä alansa perustieto että selkeä erityisosaamisalueensa, jota henkilökohtaistettu opetus on tukenut.

Kulttuurialan opiskelijoiden haastattelut

Haastatteluni koostuvat henkilöistä jotka ovat suorittaneen aikuisten näyttötutkinnon musiikki- tai käsityöalalla. Yhteiseksi tekijäksi nousi oppilaiden erilaisuus. Tämä saattaa johduttaa kulttuurialan luonteesta, eli siitä että tiedollinen ja taidollinen osaaminen saattavat olla joskus hyvinkin suuressa ristiriidassa. Joillakin oppilailla alan harrastuneisuus on kestänyt jo pitkään ja toisilla alan opiskelu on vasta alkuvaiheissa. Opettajan tuleekin havainnoida tämä ja pyrkiä löytämään kultainen keskitie oppilaiden yhteisen osaamisen ja erityisosaamisen suhteen. Mielestäni on oleellista huomata opiskelijoiden potentiaali ja osata suhteuttaa tämä jo pidemmälle edenneihin oppilaihin. Oppimisen erilaisuus korostuu mielestäni aina ryhmissä tapahtuvassa opetuksessa ja tämä tuli esille myös useissa haastatteluissa. Osaamisen erilaisuus aiheuttaa haasteita sekä oppijoille sekä opettajille. Aloittelevat oppilaat saattavat kokea alemmuutta suhteessa edistyneempiin oppilaisiin ja toisaalta kehittyneet oppilaat voivat kokea turhautumista. Tätä seikkaa ei ehkä voi koskaan täysin välttää, mutta opettaja voi mielestäni kuitenkin lieventää tätä ilmiötä keskittymällä ryhmän dynamiikkaan ja löytää sen sisältä sellaisia toimintamalleja, jotka vievät huomiota pois erilai-

suudesta ja kannustaa oppilaita yksilöinä tuomaan ryhmään oman osaamisensa. Kaikkien haastattelemieni henkilöiden opinnot alkoivat kattavalla haastattelulla, jossa selvitettiin heidän silloisen osaamisensa taso. Opintojen aikana oppimista seurattiin ja tarvittaessa opintoja joko lyhennettiin jos osaaminen näyttäytyi oletettua vahvempana ja vastaavasti jos joillakin osa-alueilla huomattiin tehostuksen tarvetta, niin silloin siihen keskityttiin enemmän esimerkiksi tuntimäärää lisäämällä. Aloittavien opiskelijoiden lähtötason määrittämisessä auttoi usein työkokemus, jota useimmilla haastattelemillani henkilöillä oli jo ennen opintojen alkua. Käytännön työssä syntyneet opit ovat helposti tunnistettavissa ja opintosuunnitelmasta löytyy usein aiheita, jotka ovat täten korvattavissa. Yhteinen havainto haastattelemieni henkilöiden kesken oli myös se, että työelämässä saatu oppi oli usein melko keskittynyttä ja osaaminen näyttäytyi pienellä osa-alueella. Työelämässä saadut opit saattoivat olla hyvinkin vaihtelevia vaikka henkilöt olivat toimineet samalla alalla. Haastatteluiden yhteydessä nousi esille myös se seikka, että oppilasryhmien ikäjakauma oli melko suuri verrattuna perinteisiin luokkaan. Tämä saattaa olla ilmiö joka esiintyy etenkin kulttuurialalla, mutta ehkä yhteiskuntarakenteen muutos tuo tätä ilmiötä myös muille aloille, tässä tapauksessa näyttötutkinnon muodossa. Oppilaat kuitenkin poikkeuksetta kokivat tämän pääasiassa positiiviseksi asiaksi, koska erilaisten näkemysten ja mielipiteiden kirjo auttoi kutakin oppilasta laajentamaan myös omia näkökulmiaan ja samalla oppimaan omasta alastaan lisää.

5 KASVATUSTIETEET

5.1 Kasvatuksen ja oppimiskäsitysten perusteiden vaikutus opettajana kehittymiseeni

Muutaman kuukauden opettajaopiskelu on herättänyt ajatuksia omasta toiminnastani opettajana. Olen huomannut että olen alkanut selkeästi nähdä itseni tietynlaisena opettajana ja toisaalta käsitykseni opettajuudesta ovat vahvistuneet ja toisaalta olen löytänyt opettamisen osa-alueita, joita en aikaisemmin ollut pohtinut. Huomaan olevanani selkeästi dualistisen mallin kautta toimiva opettaja ja tämä on myös havaittavana persoonassani. Uutta tietoa etsiessäni toimin melko intuitiivisesti, yhdistellen eri kokemuksista ja lähteistä saamiani ideoita omaksi mallikseen, jonka sitten jäsennän selkeäksi kokonaisuudeksi. En juurikaan keskity tiedon etsimiseen tiedon sisältä, vaan pyrin aina luomaan tilanteen mukaan toimivat mallit. Asiayhteyksien havainnointi selkeästi erilaisista aihepiireistä, toimii osana intuitiivista prosessiani. Uusi tietokäsitys saa usein alkunsa muualta kuin tiedon syntyperän aihealueelta. Opettamiseen tämä vaikuttaa siten, että pyrin aina kannustamaan myös oppilaita omien ajatustensa esille tuomiseen ja niiden jalostamiseen. Toisaalta tämä saattaa hankaloittaa olemassa olevan tiedon omaksuntaa, jos aina pyrkii luomaan tiedon uudestaan vailla aikaisempaa tietopohjaa. Tämän takia pyrin opettaessani myös tuomaan esille joitakin toimivia lähtökohtia, joita muokkaamalla persoonan vaikutus pääsee esille. Ensisijaisesti kannustan itseäni ja oppilaita vahvistamaan omien ajatusten esilletuontia olemassa olevien ajatusten loogiseksi jatkoksi. Uuden tiedon ei tarvitse olla referointia vanhasta tiedosta, vaan muista aihealueista tulleet ajatukset voivat toimia nykytiedon persoonallisena uudistajana. Huomaan että kannustan oppilaita intuitiivisuuteen ja tarjoan heille keinoja joilla sitä voi vahvistaa. Tämä ei luonnollisesti välttämättä sovi kaikille vallitsevaksi opetustyyliksi ja olenkin alkanut pohtia pitäisikö minun kehittyä opettajana moniulotteisemmaksi vai pitäisikö minun ottaa vastuu toimia niiden oppilaiden kanssa, joille tämä opetusmetodi sopii? Ihmiset saattavat helposti toimia pääasiassa niin sanotulla mukavuusalueella myös opettaessa ja tämä on saanut minut pohtimaan omia mukavuusalueitani. Intuitiivisen ja persoonallisen opetustavan lisäksi voisin siis kehittää myös lähinnä tietoon ja toimiviin käytäntöihin perustuvaa opetustapaa, jotta olisin monipuolisempi opettaja ja tarvittaessa huomaisin jos oppilas on enemmän suuntautunut loogisempaan ja tietoon pohjautuvaan oppimiseen.

5.2 Oppimiskäsitystaulukko

	Behavioristinen	Humanistinen	Kognitiivinen	Konstruktivistinen	Sosiokulttuurinen
Perusoleetus oppimisesta eli mitä oppiminen on?	Muodostuu ärsykereaktio	Perustuu kokemuksiin	Lähtökohta oppijassa	Jatkuva prosessi	Oleellista vuorovaikutus
Mistä opetuksen tavoitteet johdetaan ja miten ne ilmaistaan?	Mitattavat toiminnot, palkitseminen	Oppijan oma motivaatio, itseohjautuva prosessi	Ei selkeitä tavoitteita, opetus kokonaisuuksia	Oppimista ohjaa oppilaan tekeminen	Syntyvät yhteisön kautta
Mihin opiskelijoiden motivointi perustuu?	Keppi ja Porkkana	Oppimisen mielekkyys	Tiedon omaksuminen lisää mielenkiintoa	Tiedon suhteellisuus ja sen yksilöllistäminen	Halu tulla osaksi yhteisöä, vuorovaikutus
Miten opetus etenee? Mitä ovat opettajan ja opiskelijan tehtävät?	Opettajakeskeinen, oppilas passiivinen kohde	Opettaja ohjaa ja tukee, oppilaalla vastuu	Opettaja ylläpitää prosessia, oppilas omaksuu	Opettaja on joustava, oppilas etsii uusia yhteyksiä	Opettaja tasavertainen, oppilas omaaloitteinen
Millaisia opetusmenetelmiä suositetaan?	Konkreettinen, järjestelmällisesti etenevä	Kannustetaan oppilaan kasvuun ja omatoimisuuteen	Oppijakeskeiset toimintatavat	Mielipiteiden moninaisuus, sosiaalisuus, tiedon työstö	Keskeistä kielellinen vuorovaikutus, ryhmät, verkostot
Miten ja millä perusteella oppimisen tulos arvioidaan? Kuka arvioi?	Opettaja arvioi tiedon vastaanottamisen mukaan	Ei varsinaista arviointia, mieluinen oppiminen päämäärä	Oppilas arvioi oman ymmärryksen lisääntymistä	Monipuolinen arviointi, oppilas ja opettaja osallistuu	Vertaisarviointi, oppilaat arvioivat itseään yhteisössä
Hyvät puolet	Järjestelmällinen, selkeästi mitattava	Yksilöllinen, kokonaisvaltainen, kasvattava	Tiedon sisäistäminen, oppilaskeskeinen	Uusien oivallusten syntyminen, jatkuva oppiminen	Sosiaalinen näkökulma, yhdenvertaisuus
Kritiikkiä, kehitettävää	Yksilöllisyys, vuorovaikutus	Selkeän opetussuunnitelman puuttuminen	Abstraktin todellisuuden unohtuminen	Onko tiedon kyseenalaistaminen itseisarvo?	Sosiaalinen toiminta ei sovi kaikille
Sopisiko oman alan opetukseen? Kyllä/ei? Miksi?	Soitto fyysistä / ilmaisu kärsii	Soitto intuitiivista / soitto myös teknistä	Soiton tutkiminen / tunteen vähyys	Musiikki on loputon tutkimisen kohde / perinteet jää	Toimii ryhmäsoitossa / yksilövuorovaikutus kärsii
Miten olen toteuttanut omassa opetuksessani?	Oman soittamisen kopiointi sellaisenaan	Persoonan vahvistus ja kokonaisvaltaisuus	Musiikin analysointi ja ymmärtäminen	Kannustaminen omien ”totuussien” löytämiseen	Ryhmässä oppilaiden kanssa keskusteluun

5.3 Ajatuksia kasvatuksesta

Mitä tarkoittaa kasvatusta ja mitä se merkitsee opettajan työssä?

Kasvatusta tarkoittaa mielestäni toisaalta yksilön kuulemistakin ja toisaalta ohjaamista. Kaikki ihmiset ovat yksilöitä ja kaikilla ihmisillä on jotain annettavaa yhteisölle. Uskon että meillä kaikilla on omat henkilökohtaiset haasteemme, joissa muut yksilöt voivat meitä auttaa. Hyvä opettaja, ohjaaja tai kasvattaja osaa nähdä yksilön vahvat piirteet kuin myös ne yksilön osa-alueet, jotka mahdollisesti estävät yksilöä käyttämästä täyttää potentiaaliaan. Kasvattajan rooli on saada kasvatettava tunnistamaan omat vahvuutensa ja toisaalta hienovaraisesti saada kasvatettava ymmärtämään kehityksen kohteensa. Vuorovaikutus ja etenkin yhteisin kielen löytäminen on mielestäni erittäin oleellista kasvattamisessa. On myös tärkeää tiedostaa se, että toisinaan opettajien ja oppilaiden väliset suhteet vaikuttavat kasvatamiseen koska kuten kaikissa ihmissuhteissa, yksilöiden väliset kemiat ovat merkittävä osa ihmisten välistä kanssakäyntiä. Toki kasvattaja ja kasvatettava voivat toimia tästä huolimatta, mutta mielestäni tämän asian tiedostaminen saattaa helpottaa ja ehkä nopeuttaa kasvamisprosessia. Kasvattajalla on ehkä suurempi vastuu tämän kaiken huomioimisessa, koska kasvatettava keskittyy luonnollisesti omaan kehitykseensä. Kari Uusikylä ja Päivi Atjonen tuovat kirjassaan, *Didaktiikan perusteet* esille myös luovuuden tärkeyden kasvattamisessa (Uusikylä, Atjonen 2001, s. 135). Teollisen yhteiskunnan kehittyttyä yhä useammat tehtävät on automatisoitu. Toistaiseksi luovuuden ja uusien ideoiden luominen on edelleen ihmisten tehtävänä ja nykyään tätä on alettu korostaa yhä enemmän. Mielestäni kasvatusta tarkoittaa myös luovuuteen kannustamista opettamalla uusien asiayhteyksien kehittämistä ja esimerkiksi huumorin tai muun ihmisten välillä vallitsevan luontaisen sosiaalisen käyttäytymisen korostamista.

Miksi kasvatusta tarvitaan?

Uusikylä ja Atjonen (s. 72) määrittelevät kasvatuksen perusteet kahden pääominaisuuden kautta. Ensinnäkin se ohjaa opetuksen suunnittelua ja toteutusta, joita kasvattaja voi käyttää työssään ikään kuin apuvälineinä tai suuntaviivoina. Toisekseen he mainitsevat arvioinnin ja tavoitteet, joille käsite kasvatusta antaa pohjan. Mielestäni arviointi etenkin musiikkialalla on haastavaa, koska musiikki itsessään on melko abstrakti asia. Keskitynkin opettaessa arvioinnin sijasta palautteen antamiseen sen sijaan että arvottaisin oppilaan tekemiä

valintoja. Oppilas sitten itse valitsee mitä hän reagoi samaansa palautteeseen. Jos kasvattaja toivoo kasvatettavan omaksuvan jonkun asian, niin toivottuun lopputulokseen saatetaankin päästä aivan yllättävien konstien kautta. Esimerkiksi pianonsoiton opettamisessa tekniikan harjoittelu on usein haastavaa ja etenkin aloitteleva soittaja saattaa kokea tämän turhaksi tai liian vaikeaksi. Tämän takia kehittyminen soittajana saattaa hidastua tai jopa keskeytyä täysin. Jos opettaja tässä tilanteessa onnistuu innostamaan oppilastaan esimerkiksi kappaleesta, tyyllilajista tai muusta pianonsoittoon liittyvästä asiasta, niin oppilaalla herää itsessään harjoitella myös tekniikkaa. Oppilaille on siis syntynyt omakohtainen halu saavuttaa jotain. Tämä myös helpottaa opettajan työtä, koska tämän jälkeen oppilas on valinnut suunnan ja opettaja hienovaraisesti ohjaa oppilasta "toimivaan" suuntaan. Kasvatettava siis itse oivaltaa miksi jokin asia tai käyttäytyminen on toimivampaa eri tavalla, kuin mitä tämä ehkä aiemmin ajatteli. Motivaation kehittyminen on mielestäni yksi tärkeimmistä asioista joita kasvattaja voi toiminnallaan edistää, samoin kuin tuoda yksilön persoona ja omavoimaisuus esille.

Mitä kasvatuksellisia mahdollisuuksia ja haasteita opettajalla on työssään?

Kaikki tieto on jatkuvasti muuttuvaa ja toisinaan se tapahtuu nopeasti ja toisaalta se taas saattaa kestää satoja vuosia. Historia kuitenkin osoittaa että lopulta lähes kaikki ihmisen luoma tieto muuttuu tai päivittyy ja pysyvää on vain jatkuva muutos. Jos kasvattaja saa kasvatettavan tulemaan tietoisiksi omasta toiminnastaan ja sen vaikutuksista niin esimerkiksi moraaliset ja sosiaaliset arvot alkavat uskoakseni automaattisesti kehittyä yksilölle ja yhteiskunnalle edullisempaan suuntaan. Mutta jos arvot, vaikkakin hyvät ja toimivat, asetetaan toiselle niin ehkä ihmisen olemuksen ja kehittymisen halun takia jotain jää aina hampaankoloon ja seurauksena olemassa olevia instituutioita halutaan muuttaa tai jopa niitä vastaan taistellaan. Toisaalta taas kasvattaja näkee tällöin kasvatettavassa kehittämistarpeen ja pyrkii näin säilyttämään vallitsevien rakenteiden oppeja. Lopputuloksena osapuolet eivät välttämättä aidosti kuuntele toisiaan, koska toisaalta ihmisen tarve säilyttää vanhat uskomukset ja toisaalta luontainen halu kehittyä ja tutkia sotivat keskenään. Kasvattajan olisi hyvä oivaltaa tämä sekä henkilökohtaisella että yhteiskunnallisella tasolla, jotta uusien ajatusten ja sukupolvien tuomat muutokset koettaisiin neutraalina asioina osana jatkuvaa muuntautumistamme ihmisolentona. Mielestäni kasvatusta pitäisi tapahtua aina molempiin suuntiin eli se jolla on varsinaisen kasvattajan rooli, omaksuu asioita myös kasvatettavalta. Toki tämä on haastavaa koska esimerkiksi kulttuurillisten arvojen riittävän hidas muuntau-

tuminen on mielestäni tärkeä osa ihmisyyhteisöjen hyvinvointia. Avoin opiskeluympäristö on käsite jonka Uusikylä ja Atjonen tuovat esille kirjassaan (s. 155). Se tarkoittaa opetuksen ulkoisia puitteita, jotka opettaja suunnittelee. Digitaalisen tekniikan lisääntyminen yhteiskunnassamme vaikuttaa uskoakseni etenkin lapsiin ja saattaa vähentää heidän välttämättömyyttä tarvettaan kokea myös ihmisten välisiä "hitaampi" vuorovaikutuksia. Mielestäni kasvattajan yksi tärkeä ominaisuus on astua riittävästi omista rakenteistaan ja uskomuksistaan ulos, jotta kasvatettava voi alkaa kehittämään omaa identiteettiään ilman että se liiaksi muodostuu kasvattajan näkemyksistä. Ja kaikki tämä kuitenkin niin että uuden sukupolven mukanaan tuoma muutos on mahdollisimman luonteva jatko edellisen sukupolven arvoille ja toiminnoille.

5.4 Daniel Levinsonin elämänkulkumalli

Daniel Levinson kehitti vuonna 1977 ihmisen elämänkulkumallin, joka muodostuu koko elämän kattavista vaiheista. Teoria perustuu neljäkymmenen 35-45-vuotiaan amerikkalaismiehen elämänkerrallisiin haastatteluihin ja kattaa useita ammattiryhmiä. Levinsonin mukaan elämä on vakaisen vaiheiden ja siirtyminen vuorottelua. Stabiilissa vaiheessa henkilö tekee ratkaisevia elämänvalintoja, rakentaa oman elämänsä rakenteensa valinnoilleen ja pyrkii kohti asettamiaan päämääriä. Siirtymävaihe on siirtymä vaiheesta toiseen eli yhden vaiheen päätös ja sitä seuraavan vaiheen alku. Elämänrakenteiden kehittyminen on Levinsonin mukaan elämän läpi jatkuva prosessi ja keski-ikä muutosvaihe ei jää ihmisen viimeiseksi muutoksen ja kasvun vaiheeksi. Hän korostaa, että *niin kauan kuin elämä jatkuu, mikään muutos ei merkitse lisäkehittymisen loppumista.* (Toivanen 2009).

Levinsonin teorian vaiheet

Viisi päävaihetta	1. Varhaisnuoruus	0-22
	2. Varhaisaikuisuus	17-45
	3. Aikuisuuden keskivaihe	40-65
	4. Aikuisuuden myöhäisvaihe	60-85
	5. Vanhuusvaihe	yli 80

Kolme siirtymävaihetta 1. Varhaisen aikuisuuden siirtymä 17-22

Itsenäistyminen ja synnyinkodin jättäminen. Nuoret aikuiset itsenäistyvät ja jättävät synnyinkotinsa. Tämä on muutosvaihe, koska silloin teini-ikä päättyy ja aikuisuus alkaa. Nuori aikuinen hakee itselleen roolia, asettaa päämäärät ja rakentaa elämäänsä. Levinsonin mukaan vanhemman mentorin tai opettajan läsnäololla on suuri vaikutus nuoren valitseman urakehityksen esteistä selviämiseksi.

2. Kolmikymmenvuotiaan siirtymä 28-32

Saavutusten tarkastelu ja aloilleen asettuminen. "Kolmenkymppin" siirtymävaihe on jaettavissa kahteen osaan. Ensimmäisessä vaiheessa nuori aikuinen reflektoi uraansa ja aikaansaannoksiaan sekä suunnittelee tulevaa etenemistään sekä niiden merkitystä tai status-arvoa. Lisäksi hän suunnittelee perheen perustamista sekä aloilleen asettumista. Toisessa vaiheessa henkilö kokee tarvetta yhteiskunnallisen roolinsa vahvistamiseen joko urallaan tai perheen parissa sen mukaan, mikä kullakin on tärkeintä elämänrakenteessaan.

3. Keski-ikäsi siirtymä 40-46

Kehityksellinen käännepointti ja itsetutkiskelu. Tekemisen vapaus, valta ja oman äänen kuuluvuus lisääntyvät, mutta samalla kehittyä myös raskas vastuun taakka. Tämä on konfliktien aikaa, koska ihminen näkee jo edessään tulevan täysaikaisuuden taistelut ja jättää hyvästit edeltävän aikuiskauden ohitetuille karioille. Kyseessä on elämän suurin muutosvaihe eli keski-ikäsi muutos. Aikuinen kokee elämänsä kehityksellisen käännepointin.

Ajatuksia Levinsonin teoriasta

Mielestäni Levinsonin teoria tarkastelee ihmisen kehitystä lähinnä urakehityksen kannalta. Hänen tekemänsä havainnot ovat siis liitettävissä perinteistä urapolkua seuraaville ihmisille. Uskon kuitenkin että hänen tekemänsä havainnot pätevät myös "normien" ulkopuolella elävien ihmisryhmien elämänkehitykseen ja että stabiili- ja murrosvaiheet ovat aina läsnä ihmisen elämässä. Uskon myös, että vaiheiden jako ikäryhmiin toimii melko hyvin ihmisen elämän sisällöstä huolimatta. Teoria tosin perustuu ainoastaan 35-45-vuotiaiden haastatteluihin, joten sitä vanhempien ikäryhmien käyttäytyminen oletetaan mukailevan aikaisempaa kehitystapaa. Levinson toteaakin, että elämänrakenteiden kehittyminen on elämän mitainen prosessi. Olisin toivonut että tutkimuksessa olisi ollut myös muiden ikäryhmien haastatteluita, jotta esimerkiksi nuoruuttaan parhaillaan elävien henkilöiden kokemuksia olisi voitu verrata jo nuoruuden ohittaneiden kanssa. Mielestäni tämä onkin Levinsonin teorian pahin sudenkuoppa. Ihmiskunta muuttuu aikakausien myötä, joten myös kukin teoria on vain aikakautensa poikkileikkaus. Stabiili- ja murrosvaiheet ovat kuitenkin aina havaittavissa mutta niiden luonne, esiintymistiheys ja ajalliset sijoittumiset ihmisen elämässä saattavat vaihdella hyvinkin merkittävästi.

Teorian peilaus

Mielestäni voidaan karkeasti todeta, että kuten Levinsonin teoria elämäkulusta, myös valitseva ajatusmallimme perustuu tasapainon ja murroksen vuorottelulle. Levinsonin teorian perusajatus näiden kahden vastavoiman merkityksestä tulee varsin selkeästi esille esimerkiksi länsimaalaisessa kulttuurissa. Musiikki ja elokuvat mielletäisiin melko varmasti keinoiksi tai tylsiksi jos tasapainotilan ja mullistusten välistä vuorovaikutusta ei olisi. Tämä tunnetaankin termillä draamankaari, jonka merkitystä on tutkittu ja opetettu luultavasti koko kirjoitetun historian ajan (Wikipedia. Viitattu 2.5.2017. URL:<https://fi.wikipedia.org/wiki/Juoni>). Käsite on myös läheisessä yhteydessä toiseen vanhaan ja tunnettuun termiin nimeltä kultainen leikkaus (Wikipedia. Viitattu 2.5.2017. URL:https://fi.wikipedia.org/wiki/Kultainen_leikkaus). Molemmat tavoittelevat murroksen ja tasapainon optimaalista suhdetta, joka toistaiseksi selvittämättömästä syystä koetaan ihmisten keskuudessa miellyttäväksi. Kultaisen leikkauksen suhde eli *fi* näyttäytyykin luonnossa ja matematiikassa eräänlaisina perustavanlaatuisina komponentteina. Ehkä myös Levinson havaitsi tämän perustavanlaatuisen suhteen ihmisen elämäkulun kannalta ja pyrki osaltaan tavoittelemaan

teoriassaan näiden kahden vastavoiman optimaalista suhdetta. Kuitenkaan teoriat, elokuvat, musiikki, matematiikka tai luonto eivät selvitä taustalla olevan mystisen vuorovaikutuksen olemuksen syytä. Levinsonin teoriaan voisi kuitenkin lisätä sen havainnon, että murros- ja tasapainovaiheiden esiintymistiheyksin suhde saattaa korreloida kultaisen leikkauksen kanssa, joten ihminen voi tietoisesti pyrkiä omassa elämässään tunnistamaan ja vaikuttamaan niihin, jotta optimaalinen suhde näiden kahden vastavoiman välillä toteutuu.

Pedagogiset ajatukseni teoriasta

Levinsonin teoria painottui stabiili- ja murrosvaiheiden tarkasteluun ihmisen elämässä. Olen usein huomannut että nuoret ovat selvästi uudistushaluisempi kuin aikuiset. Tämän takia oma opetustyylini ehkä soveltuu paremmin murrosvaiheessa oleville nuorille aikuisille, jotka mielellään ottavat vastaan uusia ajatuksia, jotka ehkä jossain määrin myös haastavat vallitsevia käsityksiä. Toki kaikista ikäryhmistä löytyy vastaavan ajattelutavan omaavia henkilöitä mutta tilastollisesti ehkä eniten juuri nuorten aikuisten parista. Luultavasti myös opettamani aihe eli pianonsoitto ja etenkin henkilökohtainen lähestymistapani sen opettamiseen soveltuvat parhaiten murrosvaiheessa oleville yksilöille. Esimerkiksi improvisointi ja vapaa soittaminen ovat käsittääkseni helpommin omaksuttavia silloin, kun elämän muutkin tekijät ovat murroksen alla. Voin hyödyntää tätä tietoa siten että voin jatkossa selvittää kunkin oppilaan henkilökohtaisen vaiheen heidän elämässään. Tämän tiedon ansiosta voin joko tarjota heille enemmän improvisointiin ja sääntöjen haastamiseen perustuvaa opetusta tai sitten vastaavasti keskittyä enemmän perinteisten käytäntöjen opettamiseen jos oppilas mielestäni on stabiilissa vaiheessa elämänsä elämässä. Uskoakseni elämäntilanteet sisältävät kuitenkin aina elementtejä sekä stabiili- että murrosvaiheista, joten olennaista on tarkastella näiden kahden välistä suhdetta. Otollisin tilanne sekä elämän että pedagogiikan kannalta vallitsee mielestäni kun nämä kaksi vastavoimaa ovat tasapainossa.

5.5 Kasvatustieteiden klassikko – Friedrich Fröbel

Ajanjakso

Friedrich August Fröbel oli saksalainen varhaiskasvatuksen ja päiväkotitoiminnan uranuurtaja 1800-luvun alkupuolella. Silloisen Preussin kuningaskunnan yhteiskunnallinen tilanne kulminoitui saksalaisen kansakunnan yhdistymiseen Napoleonin valloituspyrkimysten seu-

rauksena. Vaikeat olot katkeroittivat saksalaisia ja loivat pohjan saksalaiselle nationalismille, joka perustui kansan kollektiiviseen vihaan Ranskaa kohtaan. (Wikipedia. Viitattu 19.10.2017. URL:https://fi.wikipedia.org/wiki/Saksan_keisarikunta)

Elämäkerta

Fröbel syntyi Saksassa, Oberweissbachin kylässä vuonna 1782. Hänen isänsä oli pastori ja kirkon vaikutukset heijastuivat myös Fröbelin varhaiskasvatukseen. Fröbelin äiti kuoli pian tämän syntymän jälkeen ja hän muutti setänsä luokse. Fröbel oli tykästynyt luontoon ja toimi metsänhoitajan oppipoikana. Hän myös opiskeli matematiikkaa ja kasvitiedettä. Vuonna 1805 Fröbel aloitti opiskelut ja työskentelyn kasvatuksen parissa. Hän matkusteli ja sai vaikutteita eri kulttuureista. Fröbel julkaisi kasvatustieteiden kirjoituksia ja perusti oppilaitoksen Sveitsiin vuonna 1831. Myöhemmin hän muutti takaisin Saksaan ja keskittyi varhaiskasvatukseen. Fröbel kuoli vuonna 1852. (Wikipedia. Viitattu 19.10.2017. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Fr%C3%B6bel)

Pääteokset

Fröbel kehitti pedagogisen oppinsa Johan Heinrich Pestalozzin oppien pohjalta. Pestalozzi oli sveitsiläinen pedagogi, joka perusti tilalleen köyhien lasten kasvatustilaksi ja myös johti useita erilaisia kasvatustilaksia. Hän oli vahvasti poliittisesti suuntautunut ja toimi nuoruudessaan kansan syvien rivien puolestapuhujana. Myöhemmin hän kuitenkin jätti politiikan ja keskittyi pedagogiikkaan. Poliitikasta periytynyt kansallinen ajattelu kuitenkin heijastui Pestalozzin pedagogisiin ajatuksiin, sillä esimerkiksi hänen perustamansa orpokoti luultavasti symboloi saksan sorrettua kansakuntaa, jonka hän yritti pelastaa. Myös Fröbelin pedagogiset näkemykset painottuvat varhaiskasvatukseen ja yhtäläisesti Napoleonin valtakunnan aiheuttama sorto luultavasti loi pohjan myös Fröbelin pedagogisen ajattelun sallivalle luonteelle. Tämä menettely toimi ikään kuin vastapainona hänen ikäpolvensa kokemalle sorrolle ja rajoituksille. Pääteoksessaan, *Die Menschenerziehung* (On the Education of Man 1826), Fröbel määritteli pedagogiset periaatteensa, jotka perustuvat pitkälti neo-humanistiseen ajatteluun. Hänen mukaansa kaikki oleva on olemassa vain ilmentääkseen Jumalan olemusta. Kaikkien asioiden ja olentojen on tarkoitus kehittää jumalallista olemusta itsessään ja näin toteuttaa kutsumustaan. Kasvatuksen perimmäinen pyrkimys on jalostaa ihmisen tietoisuutta siten, että hänen vapaasta tahdostaan muodostuu jumalallisuus-

den puhdas ja täydellinen ilmentymä. Keilhau: a model of spherical education on Fröbelin toinen merkittävä teos, jonka mukaan lapsi tuli käsittää aktiivisena olentona, jonka omatoimisuutta ja luonnollista kehitystä tuli tukea. Pienten lasten opetuksen tuli tapahtua lapsen-omaisesti ja opetuksessa tuli korostaa vuorovaikutusta lapsen ja kasvattajan välillä. (Wikipedia. Viitattu 19.10.2017. URL:https://fi.wikipedia.org/wiki/Johann_Heinrich_Pestalozzi ja URL:https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Fr%C3%B6bel)

Kasvatuksesta

Fröbelin pedagogiikassa oli neljä tärkeää käsitettä, jotka ovat mielestäni edelleen hyvin relevantteja. Käsitteet ovat toimintavietti, leikki, työkasvatus ja oppiminen. Toimintavietti tarkoittaa sitä, että lapsi on aktiivinen ja itsessään toimintahakuinen. Lasta ei tarvitse ohjata ulkoapäin, vaan hänen tulee antaa itse ratkaista ongelmia leikin avulla. Toinen käsite, leikki, on lapsen elämän pääsisältö ja tärkein oppimisväline. Leikki tarjoaa lapselle iloa ja kokemuksia, sekä samalla opettaa elämään liittyviä taitoja. Aikuisen tulisi olla leikissä aktiivisesti läsnä, mutta toiminnallisesti passiivisempi kuin lapsi. Fröbelin mukaan työ on ihmisen luonnollisin tapa ilmaista itseään ja tarjoaa välineellisten seikkojen lisäksi myös henkisiä arvoja. Työkasvatuksen tarkoituksena oli opettaa lapselle pieniä työtehtäviä päivittäin, jotta hän varttuessaan löytäisi nämä arvot luontaisesti. Oppiminen itsessään tarkoitti Fröbelin mukaan havaintojen tekemistä, joiden kautta lapsi oppii ymmärtämään ympäröivää maailmaa. Symbolisilla käsitteillä ja aisteilla oli tärkeä merkitys oppimisessa. (Tampereen Fröbel-Seura ry. 2017)

Vaikutus

Fröbelin pedagogiikasta on jäänyt elämään hänen kehittämänsä Fröbelin lahjat, joka nykyään tunnetaan myös termillä Fröbelin palikat. Ne olivat pienille lapsille tarkoitettuja, usein puusta valmistettuja geometrisia leikkivälineitä, joita pystyi purkamaan ja kokoaamaan. Palikat eivät itsessään muistuttaneet mitään tiettyä esinettä ja Fröbelin pedagogiikan ajatuksena olikin, että lapsen luontaisesti tapahtuva leikki ikään kuin valjastettiin edistämään mielikuvitusta, motoriikkaa ja luovuutta. Fröbelin palikoiden päivitetty versio voisi olla suurta suosiota vuosikymmenten aikana saaneet Lego-palikat. Myös Legon alkuperäisenä ajatuksena oli, että osat itsessään eivät kuvanneet mitään ja että lapsi pystyi osia yhdistelmällä luomaan esimerkiksi pienoismalleja tai muita rakenteita. Mielestäni Fröbelin

näkemykset kasvatuksesta ovat edelleen relevantteja nyky-yhteiskunnassamme. Kiihtyneen tietoyhteiskunnan vaikutus ihmisten arkeen ja vuorovaikutukseen, on johdattanut meitä pois päin perimmäisistä tarpeistamme. Uskoisin, että Fröbelin opit voisivat osaltaan tasapainottaa kehityksen tuomia mullistuksia ja vaikuttaa yksilötasolla ihmisten elämään eheyttävällä tavalla.

Soitonopetus

Mielestäni Fröbelin oppeja voisi soveltaa etenkin lasten soitonopetuksessa. Liiallinen tavoitteellisuus soitonopetuksen alkumetreiltä asti, aiheuttaa oppilaalle turhautumista ja suhde soittamiseen vääristyy. Lapsen soitonopetukseen tulisi suhtautua Fröbelin pedagogiikan mukaisesti, tarjoten nuorelle oppilaalle riittävän tavoitteettoman ympäristön soitonopetuksessa. Tällä tavoin lapsella on aikaa esimerkiksi tutustua instrumenttiinsa ja tutkia sen tarjoamia mahdollisuuksia. Lapsen ajatusmaailma ei välttämättä pysty vielä käsitteellistämään soitonopetuksen ja harjoittelun päämääriä, minkä takia aikuisen luoma opetusympäristö saattaa näyttäytyä lapselle jopa pelottavana tai lannistavana. Vasta kun soitonopiskelussa alkaa tapahtua itseohjautumista, voidaan tavoitteellisuutta lisätä. Nykyään itseohjautuminen näyttäytyy kuitenkin eräänlaisena kapinana oppilaan varhaisajan soitonopetusta kohtaan, sillä monet soitto-oppilaat vaihtavat instrumenttiaan tai lopettavat musiikkiharrastuksen kokonaan nuoruusvuosien alkaessa. Toisaalta ne opiskelijat, jotka jatkavat lapsena omaksuttua tavoitteellista soitonopiskelua, kokevat tietynlaisen korostuneen vaatimustason suhteessa soittamiseen. Tämä puolestaan ilmenee aikuisiässä esimerkiksi henkilökohtaisen ilmaisun vähyytenä ja vaikeutena heittäytyä musiikkiin. Fröbelin kehittämät toimintamallit voisivat auttaa myös näitä aikuisiän soitonopiskelijoita, tarjoamalla heille uudenlaisen suhtautumistavan soittamiseen. Varhaisiässä kokematta jäänyt leikkisä ja tutkiva asenne soittamista kohtaan, voitaisiin aikuisiällä korjata ennen kaikkea tiedostamalla sen merkitys. Monilla ihmisen käyttäytymismalleilla on juuret varhaislapsuudessa ja suhtautuminen soittamiseen on luonnollisesti yksi näistä. Fröbelin kasvatuksen mukaisesti, myös aikuiset voisivat kehittää henkilössä itsessään syntyvän toimintahakuisuuden lisääntymistä. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi tietoisesti vapaamuotoisempien soittotuntien järjestämistä ja mielikuvitusta ruokkivien kokemusten yhdistämistä soittotapahtumaan. Koska aikuisiällä henkilön innostuksen kohteet ja tutkiva asenne saattavat ilmetä muualla, kuin hänen ammatillinen osaamisensa, voisi lähtökohtana olla pyrkimys liittää nämä mielikuvitusta ruokkivat tekijät myös hänen musiikilliseen ilmaisuunsa.

6 OPPIMISYMPÄRISTÖHARJOITTELU

6.1 Tavoitteet oppimisympäristökäynneille

Kävin tutustumassa viiden eri organisaation toimintaan. Henkilökohtaisen opetussuunnitelmani mukaan sain kaksi käyntiä seitsemästä hyväksi luettua. Tavoitteenani oli tutustua pääasiassa musiikinopetukseen ja etenkin pianonsoiton yksilöopetukseen, joten valitsin kolme käynneistäni keskittyen etenkin näihin teemoihin. En ollut aikaisemmin päässyt seuraamaan miten eri opettajat toimivat yksilöopetuksessa ja miten heidän opetuksensa mukautuu eri ikäisten ja tasoisten oppilaiden suhteen. Käynnit valaisivat monia asioita ja antoivat uusia näkökulmia omaan toimintaani pianonsoiton opettajana. Tampereen seudun ammattiopistossa puolestaan sain seurata media-alan ryhmäopetusta nuorille ja vierailu Hervannan poliisiammattikorkeakoululla tarjosi tilaisuuden tutustua hyvin järjestäytyneen ja täysin omasta alastani poikkeavan koulun toimintaan. Alla on lueteltu organisaatiot ja aiheet, joissa kävin tutustumassa.

Päivä	Sijainti	Aihe	Vetäjä
15.09.16	Pianokoulu Melody-Matti	Pianonsoiton opetus yrittäjänä	Yrittäjä Matti Einola
26.09.16	Tampereen konservatorio	Pianonsoiton opetus oppilaitoksessa	Lehtori Kalle Elkomaa
27.09.16	Tampereen seudun ammattiopisto	Valinnainen elokuvakurssi	Tuntiopettaja Jyri Laukkanen
11.10.16	Pirkanmaan musiikkiopisto	Pianonsoiton opetus oppilaitoksessa	Musiikinohjaaja Saku Järvinen
28.10.16	Poliisiammattikorkeakoulu	Poliisikoulutuksen esittely	Laitoksen henkilökunta

6.2 Havainnoinnit ja oppimiskokemukset

Oppimisympäristökäyntini painottuivat pianonsoiton yksilöopetuksen seuraamiseen. Sain seurata pianonsoiton opetusta yrittäjän näkökulmasta MelodyMatissa ja kahden erilaisen oppilaitoksen, Tampereen konservatorion ja Pirkanmaan musiikkiopiston tarjoamaa pianonsoiton opetusta. Merkittävin havaintoni oli opetuksen tyylin ja laadun riippuvuus opettajan luonteesta ja musiikillisesta suuntauksesta. Vaikka päivän aikana opettajilla oli useita eri oppilaita, jotka suorittivat toisistaan poikkeavia opintojaksoja, niin opetus oli kuitenkin koko ajan melko samanlaista. Tämä on mielestäni täysin luonnollista, sillä musiikki on niin laaja aihe, että opettajan on tiettyssä mielessä välttämätöntä jossain määrin segmentoitua. Tämä johtaakin siihen, että oppilaalla voisi hyvä olla kaksi melko erilaista opettajaa, jolloin hän voisi paremmin hahmottaa omaa suhdettaan musiikkiin peilaamalla opettajien vahvoja rutiineja omiinsa, jotka ovat vielä hakemassa muotoaan. Opettajien ja oppilaiden väliset tasoerot tulisivat myös olla riittävän lähellä toisiaan. Vahvan musiikillisen ammattitaidon omaava opettaja saattaa huomaamattaan toimia liian taitavasti, mikä voi lannistaa aloittelevaa oppilasta ja toisaalta uuden opiskelijan opettaminen saattaa olla turhauttavaa vahvan ammattitaidon omaavalle opettajalle. Käyntien aikana havaitsin myös opettajien ja oppilaiden välisen ulkomusiikillisen yhteyden. Riippumatta opettajasta, tuntui että jokainen oppilas – opettaja suhde rakentui pääasiassa heidän vuorovaikutukseensa ihmisinä, niin sanotusti kemioiden toimintaan. Vaikka oppilas ei olisi ollut lähelläkään opettajan musiikillisiä kykyjä, niin tunnin tunnelma saattoi olla kevyt ja huumorintäyteinen ja opetus tapahtui ikään kuin vahingossa. Tunnit myös etenivät luontevasti ja opettajan ei erikseen tarvinnut luotsata asioita eteenpäin. Toisaalta opettajan ja oppilaan tasoerojen luoma ristiriita saattoi entisestään korostua, jos heidän ulkomusiikillinen yhteytensä ei ollut toimiva. Pianonsoiton yksilöopetuksen toimivuus on monien eri asioiden summa ja nämä pitäisi aina tunnistaa. Yrittäjyys tarjosi opetukselle vielä uuden näkökulman, mitä ei havainnut oppilaitoksissa. Uskoakseni yrittäjyyden luoma taloudellinen näkökulma aiheutti opettajalle hieman erilaisen suhtautumisen opetukseen. Oppilaitoksissa muut kuin opetukseen liittyvät tehtävät eivät ole opettajan vastuulla, joten esimerkiksi oppilaiden tavoittaminen ja taloudelliset teki- jät koskevat vain yrittäjiä. Toisaalta yrittäjyys tarjoaa vapautta esimerkiksi aikataulujen suhteen ja uskoakseni myös oppilaiden valinnan suhteen. Molemmat toimintatavat sisältävät sekä hyviä että huonoja puolia ja oli mielenkiintoista havaita näiden vaikutus opetukseen. Yrittäjänä opettaja voi mielestäni helpommin suuntautua omanlaiseensa opetukseen, yrittäjyyden tuomien lisävastuiden kustannuksella. Oppilaitoksissa opetus on rutiininomai-

sempaa ja koulun toimintatavat vaikuttavat myös opettajan toimintaan. Oppilaitos kuitenkin tekee merkittävän osan siitä työstä mitä yrittäjän pitää tehdä itse. Yrittäjänä oppilaalle voi luoda täysin henkilökohtaisen opetussuunnitelman, sen sijaan oppilaitoksissa opetussuunnitelma on ennalta määrätty vaikkakin joiltain osin muunneltavissa.

6.3 Tilat, tekniikka ja sijainti

Opetusympäristö käyntien aikana tein havaintoja myös tekniikkaan liittyvistä asioista. Tampereen seudun ammattiopistossa mediaopetus tapahtui luonnollisesti vahvasti tietotekniikkaan nojaten. Tietotekniikan nopea kehitys on mahdollistanut aikaisemmin tavoittamattomia opetusmetodeja ja tuonut esimerkiksi digitaalisen tiedonkäsittelyn lähes kaikkien ulottuville. Nopea kehitys on myös aiheuttanut sen, että etenkin oppilaitosten laitteet ovat jatkuvan päivityspaineen alla. Verrattuna esimerkiksi konservatorioon, missä opetusvälineet eli flyygelit saattoivat olla useiden vuosikymmenten ikäisiä, vastaavaa laitteiston päivitysvauhtia ei ollut havaittavissa. Uskoakseni monissa media-alan oppilaitoksissa on havaittavissa tämä tekniikan päivitystahti siinä muodossa että opetuksen sujavuus kärsii, koska laitteiden käytettävyydessä esiintyy paljon toimimattomuutta. Tämä saattaa myös heijastua oppilaisiin, koska esimerkiksi laitteen viallinen toiminta saatetaan heijastaa omaksi osaamattomuudeksi ja toisaalta laitteiden "huolto" oppitunnin aikana katkaisee opetuksen punaisen langan ja vie luonnollisesti aikaa. Mielestäni opetustilanteessa esimerkiksi tekniset seikat ja tilan toimivuus tulisi maksimoida, jotta opetus pysyisi laadukkaana. Hyvä esimerkki tekniikan toimivuudesta tuli esille poliisikoulussa, missä tekniikkaa oli käytetty monin verroin enemmän kuin monissa muissa oppilaitoksissa ja silti järjestelmät toimivat pääasiassa moitteetta. Tekniikan toimimattomuus ei poliisialalla ole vaihtoehto, koska usein pelissä on muutakin kuin menetetty aika. Poliisikoulun tekniikan toimivuudesta voisi kuitenkin moni muukin laitos ottaa mallia, koska vaikka kyseessä ei olisikaan hengenhätä niin usein pienillä toiminnoilla saatettaisiin saada merkittäviä parannuksia etenkin tietotekniikkaan nojaavien alojen parissa. Myös oppilaitosten sijainti kiinnitti huomioni. Tampereen konservatorio sijaitsee melko keskeisellä paikalla Tampereen keskustan läheisyydessä ja kouluun on hyvät kulkuyhteydet. Myös oppilaitoksen miljöö on hyvin miellyttävä ja kulkuyhteydet yksityisillä ja julkisilla liikennevälineillä ovat kunnossa. Sen sijaan Nekalassa ajokintiellä sijaitseva Tampereen seudun ammattiopiston toimipiste, oli huomattavasti haastavampi sijainniltaan ja etenkin myös vähemmän houkutteleva ympäristöltään. Vierailmassani toimipisteessä opiskeli pääasiassa "paikkaansa hakevia" nuoria joten ajatuksia

herätti millä tavoin koulun tekninen ja sijainnillinen taso vaikuttavat nuorten itsetuntoon suhteessa niihin nuoriin, jotka opiskelevat puitteiltaan laadukkaammissa olosuhteissa. Tämä pienimuotoinen oppimisympäristöihin tutustuminen kiinnitti huomioni myös siihen, että opetukseen tarjottujen puitteiden välillä on olemassa joskus suuriakin eroja oppilaitosten välillä. Tuntuu että laitokset jakautuvat selkeästi kahteen leiriin, ne missä resursseja on rajallisemmin ja niihin missä taloudelliset tekijät eivät ole opetussuunnitelmien tiellä. Yrittäjän näkökulmasta tilanne on ehkä vielä haastavampi, koska tilojen ja laitteiden hankinta ja ylläpito ovat yrittäjän vastuulla. Opetustoiminta yrittäjänä ei välttämättä tarjoa kultakai-vosta kaikille alan toimijoille, joten toiminta tulee olla yrittäjälle myös opetustoiminnan ohella ikään kuin elämäntapa. Laitteiden ja tilojen hankinta palvelee usein muitakin kuin opetuksellisia tarkoituksia ja yrittäjällä onkin usein muitakin käyttötarkoituksia kalustolleen. Yrittäjä tarjoaa usein persoonallisen oppimisympäristön ja tarjoaa ehkä samalla tietoa muilta opetusta sivuavilta aihealueilta.

6.4 Yhteenveto oppimisympäristöharjoittelusta

Oppimisympäristökäynnit tarjosivat runsaasti konkreettisia käytännön kokemuksia opetusalan toimintavoista monista eri näkökulmista. Käynnit laajensivat tietojani omasta toiminnastani opettajana, vahvistaen joitakin käsityksiä ja muokaten toisia. Käynnit avarsivat etenkin käsitystäni opettajan ominaisuuksista. Aiemmin olin pohtinut miten minusta voisi tulla tietynlainen opettaja, jotta voisin sopia tiettyyn formaattiin. Oppimisympäristökäyntien jälkeen oivalsin että oma tyylini opettajana voisi olla ohjaava tekijä siinä, mihin ympäristöön opettajana päädyn. Esimerkiksi pianonsoiton opettajana toimiminen yrittäjän näkökulmasta tai pianonsoittoon liittyvien kurssien pitäminen freelancer hengessä, muodostuivat entistä luonnollisemmiksi vaihtoehtoiksi omalle opettajuudelleni. Merkittävin oivalukseni oli se, että opetuksen ei tarvitse mukautua pelkästään oppilaitoksen raameihin, vaan opettaja voi sen lisäksi toimia perinteisen toiminnan ulkopuolella. Tavoitteeni oppimisympäristökäynneille oli ennen kaikkea päästä seuraamaan muita pianonsoiton yksilöopetuksia. Tämä tavoite toteutui perinpohjaisesti ja uskon, että se tulee olemaan yksi opettajaopintojeni merkitsevin seikka. Tällä hetkellä arvelen suuntautuvani pianonsoiton yksilöopetukseen ja pienimuotoisten ryhmäkurssien vetämiseen. Käynnit eri pianonsoiton opetusympäristöissä antoivat hyvän lähtökohdan näille tavoitteille. Myös käynnit muissa oppilaitoksissa avarsivat tietojani ja tarjosivat mahdollisuuden tutustua sellaisiin oppimisympäristöihin, joihin ei muussa tapauksessa ehkä koskaan olisi päässyt tutustumaan. Tämän an-

siosta sain yhä uusia näkökulmia omaan toimintaani opettajana, koska sain seurata opetus- ja ohjaamistoimintaa erilaisilla aloilla suhteessa omaani ja sen ansiosta myös väistämättä sisäistin uudenlaisia tapoja toimia. Tulevana keväänä menen Hatanpään koululle pitämään vuorovaikutukseen perustuvan opetus- ja luentokokonaisuuden pianonsoiton kokonaisvaltaisesti pianonsoiton improvisoinnista. Oppimisympäristökäynnit antoivat varmuutta tämän opetuskokonaisuuden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Usko, että pystyn entistä paremmin keskittymään omiin vahvuuksiini opettajana ja toisaalta haastamaan itseäni niillä osa-alueilla, jotka olen aikaisemmin kokenut hankaliksi tai vähemmän relevanteiksi.

7 OPETUSHARJOITTELU

Opetus- ja ohjaamisharjoitteluni perustui pianonsoiton ryhmäopetukselle, jossa keskityttiin kokonaisvaltaiseen improvisointiin pianolla. Tavoitteena oli ensisijaisesti kehittää oppilaiden kykyä luoda musiikkia ilman ennakoasetelmia, kuten nuotteja tai valmiita sointukierroja. Kurssin suunnitteluvaiheessa ajatuksena oli pitää noin kymmenen opetuskerran kokonaisuus, joista ensimmäinen johdattelisi aiheeseen eli improvisointiin ja muut keskittyisivät erilaisiin soittotekniikoihin, joilla improvisointia voidaan toteuttaa. Käytännön toteutus supistui kuitenkin vain kahteen eri opetuskertaan, koska oppilaitoksilla ei ollut resursseja järjestää laajempaa opintojaksoa. Suoritin opetusharjoitteluni neljässä eri oppilaitoksessa ja opetusta kertyi yhteensä 20 tuntia. Oppilaitokset olivat Hatanpään Lukio, Tammerkosken Lukio, Tampereen yhteiskoulun lukio (TYK) ja Pirkan opisto. Opetuskertojen aiheet olivat "improvisointi osaksi arkea" ja "ajatuksia säveltämisestä". Kurssia ei ollut aikaisemmin olemassa, joten tein jaksosta opetussuunnitelman ja kahden eri opetuskerran tuntisuunnitelman.

Oppilaitos	Päivämäärä	Aihe
Hatanpään lukio	13.2.	Imp.
	15.2.	Säv.
	22.2.	Imp.
	24.4.	Säv.
Tammerkosken lukio	27.4.	Imp.
	18.5.	Säv.
	26.10.	Imp.
	27.10	Säv.
TYK	8.9.	Imp.
	19.9.	Säv.
Pirkan opisto	7.10.	Imp.
	8.10.	Säv.

7.1 Opintojaksosuunnitelma

Opintojakson tavoitteena on tutustuttaa opiskelija improvisoidun musiikin tuottamiseen pianolla eli kokonaisvaltaiseen improvisointiin pianolla. Kurssilla esitellään aihepiireihin rajattuja musiikillisia menetelmiä, joiden avulla opiskelija voi alkaa tutustua musiikin tuottamiseen improvisoidusti. Opiskelijan on mahdollista osallistua kurssille vaikka hänen pääinstrumenttinsa olisikin joku muu kuin piano. Tavoitteena on tarjota oppilaille erilaisia lähestymistapoja musiikin luomiseen ja kehittää oma persoonallista ilmaisuaan.

Tuntien sisältö, opetusmenetelmät ja arviointi

Opintojakso koostuu lähitunneista, joilla tutustutaan erilaisiin menetelmiin luoda musiikkia pianolla. Käsiteltävät menetelmät ovat melodia ja asteikot, soinnut ja harmonia, rytmi ja komppaus, musiikin tunnelma ja mielikuvat, musiikkityylit ja soolot, musiikin rakenne ja säveltäminen sekä viimeisenä kokonaisvaltainen improvisointi. Tunneilla voidaan tarvittaessa poimia tietoja esimerkiksi musiikin historiasta, jotta opetetut menetelmät tulevat paremmin perustelluiksi. Opetustunnit sisältävät kolmasosan teoriaa ja loput opetuksesta on käytännön harjoituksia. Opetustunnin kesto on puolitoista tuntia. Oppilaiden on hyvä tutustua tunneilla käytyihin menetelmiin myös itsenäisesti. Jokaisella tunnilla on vuorovaikutustyyppinen luento, jonka tarkoitus on valmistella opiskelija teoriatasolla kullakin aihealueella käytettäviin menetelmiin. Käytännön opetus tapahtuu pääasiassa pianon äärellä, jossa tutkitaan tunnin alussa opittuja teoriakäytäntöjä. Opettaja näyttää esimerkkejä oppilaille ja pyrkii osallistamaan heitä sekä kokeilemaan myös itse. Tunneilla käytetään pääasiassa akustista pianoa ja oppilaiden mielenkiinnon mukaan myös muita instrumentteja. Esimerkiksi rytmien havainnollistaminen saattaa onnistua paremmin rummuilla ja kitara puolestaan tarjoaa vaihtoehdoisen tavan esitellä sointukomppaamista. Opettajan tulee seurata oppilaiden reaktioita soittamiinsa esimerkkeihin, jotta oppilaiden mielenkiinto säilyy ja etenkin halu kokeilla soittamista itse. Opetettavan aiheen luonteen vuoksi opettajan kannattaa mukauttaa soittonsa tekninen taso oppilaiden tasoa vastaavaksi ja esimerkiksi tehdä tietoisesti soittovirheitä. Improvisointitaitoja on haastava arvioida opiskelijoiden kesken ja parempi tapa onkin antaa oppilaille yksilöllistä palautetta. Oppilaille voi kertoa miten he ovat kurssin aikana kehittyneet improvisoijina ja mitkä ovat kunkin henkilökohtaiset haasteet ja vahvuudet. Opiskelijaa myös kannustetaan itsearviointiin ja etenkin tunnistamaan omat taitonsa ja kehityskohteensa sekä oppimaan kehittymään itsenäisesti. Kurssin alussa voi esi-

merkiksi ohjata oppilaat tekemään henkilökohtaisen selvityksen omista taidoistaan ja tiedoistaan, joita sitten kurssin lopuksi voidaan uudelleen arvioida. Opettajan tulee tunnistaa kunkin oppilaan persoonallinen suuntaus musiikin suhteen ja pyrkiä antamaan oppilaalle palautetta miten hän voisi tätä kehittää. Suuntauksen laatua ei kuitenkaan ole tarvetta arvioida tai määritellä. Tekninen soittotaito ei ole kurssin pääteema, mutta ilmaisullisesti kokeneelle oppilaalle voi antaa neuvoja tekniikan kehittämisen suhteen ja vastaavasti teknisesti lahjakkaalle tulee tarjota enemmän keinoja improvisoinnin kehittämisen suhteen.

Opetusmateriaali, ajankäyttö ja vaihtoehtoiset suoritustavat

Opettaja tekee joka tunnille aiheeseen pohjustavan luentomateriaalin, joka koostuu pääasiassa erilaisista menetelmistä lähestyä musiikin tuottamista pianolla ilman nuotteja, soitin- tai valmista kappaletta. Opettaja myös jakaa materiaalin oppilaille tunnin jälkeen, jotta opiskelijat voivat tutustua aiheisiin itsenäisesti. Tarvittaessa opettaja etsii tietoa myös muualta, jos käsiteltävät aiheet tulevat sen avulla paremmin esille. Käytännön harjoitukset perustuvat opettajan omakohtaisiin tyylihin ja tapoihin luoda musiikkia pianolla. Opettaja kuitenkin pyrkii havainnollistamaan kutakin aihealuetta mahdollisimman neutraalisti, jotta opiskelijat voivat syventyä aiheeseen ilman opettajan musiikillisten suuntausten vaikutusta. Kurssin musiikillinen suuntaus riippuu opiskelijoiden mielenkiinnosta ja opettajan kannattaakin ottaa opiskelijoiden mieltymykset selville. Opetus tapahtuu kahdessa vaiheessa. Tunnin alussa tutustutaan käsiteltävään aiheeseen luennon muodossa, joka kestää noin puoli tuntia. Luento alkaa aiheen esittelyllä, jonka jälkeen aihe puretaan osiin ja pyritään saamaan oppilaille ymmärrys aiheen merkityksestä. Tämän jälkeen tutustutaan käsiteltyihin asioihin käytännön tasolla, joka kestää tunnin ajan. Käytännön harjoitusten sisällöllinen eteneminen riippuu oppilaiden mielenkiinnon kohteista ja on hyvin pitkälti vuorovaikutteista. Luennon ja käytännön toiminnan välissä on tauko. Kurssin aikataulu muodostuu siten, että oppituntien välissä on viikon tauko. Lähiopetusta on kerran viikossa. Tämän ansiosta oppilailla riittävästi aikaa tutustua käsiteltyihin menetelmiin ja testata niitä itsenäisesti. Menetelmien sisäistämiseen kuluu kuitenkin huomattavasti opintojaksoa pitempi aika, koska uudet soittotavat ja -ideat jalostuvat vähitellen. Tämä tosiseikka on hyvä tuoda opiskelijoille esille, jotta kurssin suorittaminen ei muodostu liian haastavaksi. Oppilaille on myös hyvä painottaa, että tavoitteena ei ole verrata omaa suoritusta tai improvisointikykyä muihin oppilaisiin. Sen sijaan oppilaan tavoite on löytää itselleen sopiva tapa ja määrä haastaa itseään improvisoinnin kehittämisen muodossa. Kurssin tavoitteena on herättää op-

pilaissa kyky luoda musiikkia, ilman ennakkosuunnitelmaa oman persoonallisen tyylin mukaisesti. Jos oppilas jo hallitsee tämän taidon, niin hän voi todentaa sen esimerkiksi soitto- tai laulunäytteellä. Lisäksi oppilas tekee selvityksen käyttämistään soittomenetelmistä ja osaa myös tarvittaessa purkaa luomansa musiikki eri osa-alueisiin, kuten melodia, harmonia ja rytmi. Oppilaan tulee myös tunnistaa vahvuutensa ja kehityskohteensa, sekä persoonallisen soittotapansa vaikutus luomansa musiikin luonteeseen. Oppilas voi myös suorittaa kurssin, vaikka improvisointitaito olisikin vasta kehittymässä. Tällöin hänen tulee kykyjensä mukaan pyrkiä osoittamaan omaksuneensa kunkin käsiteltävän tunnin menetelmät, joko soiton tai teorian kautta ja etenkin tuoda esille että hän on ymmärtänyt kurssin päätavoitteen eli kokonaisvaltaisen improvisoinnin kehittämisen.

7.2 Ensimmäinen opetuskerta – Improvisointi osaksi arkea

Tämän opetuskerran tarkoitus, oli johdattaa opiskelijat aiheeseen ja etenkin saada heidät tarkastelemaan improvisointia eri näkökulmista. Mielestäni etenkin musiikkialalla improvisointi koetaan usein vaikeaksi taidoksi, joka edellyttää usean vuoden soittokokemuksen ja poikkeuksellisen musiikillisen ilmaisun taidon. Monilla musiikin opiskelijoilla on myös käsitys, että tämän taidon joko osaa tai ei, ja taitoa ei voi oppia harjoittelemalla. Musiikkioppilaitoksissa opiskelijat ehdollistetaan soittamaan pääasiassa nuoteista ja suhtautuminen vapaaseen soittamiseen on lähtökohtaisesti melko kriittistä. (Kide 2014, s. 68). Pyrin häivyttämään näitä käsityksiä ja kannustamaan oppilaita rohkeasti tutustumaan omaan persoonalliseen ilmaisuunsa pianon avulla.

Luento improvisoinnista

Luentoni improvisoinnista koostui kuudesta pääkohdasta, *mitä on improvisointi, improvisoinnin haasteet, toimintamallit, improvisoinnin kehittäminen, improvisointi pianonsoitossa ja kultainen keskitie*. Aihe on varsin laaja, eikä luennon tarkoitus ollut käsitellä aihetta tyhjentävästi, vaan arkipäiväistä improvisointia ja kannustaa oppilaita tutustumaan aiheeseen lisää omien lähtökohtiensa kautta. Aluksi siis pohdittiin, mitä improvisointi on yleisellä tasolla. Mielestäni improvisointi on toimimista spontaanisti ilman ennalta määrättyä suunnitelmaa ja sisällön tai toiminnan luomista tapahtumahetkellä. Lapset ovat improvisoinnin mestareita, koska heillä vielä ole vakiintuneita toimintamalleja, vaan kaikki toiminta on ikään kuin spontaania kokemista. Lapset oppivat leikkimällä yrityksen ja erehdyksen

kautta ja samalla luovat pohjan käsitellä uusia kokemuksia. Ei siis ole oikeaa tai väärää tapaa leikkiä, kuin ei myöskään ole oikeaa tai väärää tapaa improvisoida. Tämä huomio on mielestäni hyvä jakaa myös varttuneimmilleni improvisoijille, koska se muistuttaa heitä siitä että kaikki osaavat improvisoida, kyse on vain tietynlaisesta uskalluksesta heittäytyä sen vietäväksi. Improvisointi aletaan kuitenkin kokea usein haastavaksi, kun varhaislapsuus jää taakse ja tietynlainen häpeä tai osaamattomuuden varjo alkaa näkyä ihmisen toiminnassa. Uskon että improvisoinnin käsitteellistäminen ja toisaalta ihmisen kyky havainnoida omaa ja toisten toimintaa luo väistämättä vertailuasetelmia, jonka takia "kehittyneemmät" improvisoijat mielletään improvisoinnin ammattilaisiksi ja muilla ei ole pääsyä tälle toiminnan alueelle. Luennon aikana pyrin häivyttämään tätä epäkohtaa muun muassa korostamalla, että improvisointikyky on aina vakio, ikään kuin persoonallisuuden kaltainen henkilökohtainen ominaisuus. Se on aina olemassa mutta sen esilläolo vaihtelee. Luentoni käsitteli myös toimintamalleja eli rutiineiksi muodostuneita automaattisia tapoja toimia eri tilanteissa. Tällaisia ovat esimerkiksi käveleminen, syöminen, pukeutuminen, puhuminen ja myös monet psyykkiset toiminnot. Tällaiset toimintamallit ovat jokaiselle ihmiselle elintärkeitä, mutta jotkut näistä malleista saattavat myös olla haitallisia ja vaikuttavat negatiivisesti kykyymme improvisoida. Esimerkiksi oman toiminnan refleksinomaisen tarkastelu improvisoinnin hetkellä, saattaa viedä huomion pois spontaanista toiminnasta. Tällöin saattaa nousta esille ajatuksia esimerkiksi oman toiminnan vertaamisesta muiden toimintaan ja toisaalta myös pelon ja häpeän kaltaiset tunteet voivat nousta pintaan. Kaikki tämä on opittua käyttäytymistä ja täysin luonnollinen tapa reagoida. Uskon että uuden tilanteen kohtaaminen herättää meissä taistele – tai – pakene reaktion, joka virittää tarkkaavaisuutemme ja valmistaa kehomme ja mieleemme kohtaamaan mahdollisesti uhkaavan tekijän (Wikipedia. Viitattu 2.5.2017. URL:<https://fi.wikipedia.org/wiki/Stressi>). Ihmiskunnan historian alkuaikojilla tästä reaktiosta on ollut ehkä hyötyä, mutta nykypäivänä improvisoidessamme pianolla tästä ilmiöstä on vain lähinnä haittaa. Avuksi tähän ilmiöön esitän luennossani niin sanotut turvalliset menetelmät, joita jokainen voi hyödyntää missä tahansa ilman että traumatisoivat tapahtumat pääsevät yllättämään. Yksinkertaiset fyysiset harjoitukset, kuten repun vaihtamista toiselle olalla, totutuista reiteistä tietoinen poikkeaminen tai tutun asian tekeminen eri kädellä kuin aikaisemmin, voivat alkaa kehittämään käytännöllisempää toimintamallia kohdata uusia asioita, jota voi myös hyödyntää improvisoinnissa. Nämä turvalliset menetelmät eivät epäonnistuessaan aiheuta negatiivisia tai vaarallisia seuraamuksia, joten jatkossa esimerkiksi epä mukava tunne tai tilanne improvisointitilanteessa ei aiheutakaan adrenaliiniryöppyä ja spontaaniuden katoamista, vaan mieli pysyy tyynenä ja

improvisointi pääsee jatkumaan. Luentoni osuus improvisoinnista pianolla pyrkii muistutamaan oppilaita siitä, että improvisointi pianolla on helppoa koska mitään ennakkovaatimuksia ei ole. Tavoitteena on vain pysytellä spontaaniuden tilassa ja oman teknisen soitto- taitonsa puitteissa tuoda esille omaa improvisoitua musiikkiaan. Painotankin oppilaita py- syttelemään itselleen riittävän helpoissa teknisissä soittomenetelmissä, jotta huomio voi kiinnittyä musiikin tuottamiseen, eikä soittoon sinällään. Tekniikan kehittyessä myös imp- rovisoiden musiikin ulottuvuus laajenee, mutta taustalla oleva kyky antautua improvisoin- nille pysyy vakiona. Tässä kohtaa muistutan oppilaita unohtamaan oman soittonsa arvioin- nin suhteessa muihin, koska kyse ei ole kilpailusta. Kannustan heitä kuitenkin tallentamaan omaa soittoaan ja esimerkiksi puolivuositain tarkastelemaan omaa kehitystään. Tämä luo motivaatiota ja tarjoaa oppilaalle mahdollisuuden seurata omaa polkuaan pianonsoittajana. Luennon lopussa painotan tasapainon merkitystä. Esimerkiksi musiikki itsessään on toi- saalta hyvin abstraktia ja toisaalta taas hyvin loogista. Näiden kahden vastavoiman välinen tasapaino ja vuorovaikutus ovat kuitenkin ne tekijät, mitkä luovat musiikin. Siksi painotan myös oppilaille, että musiikin teoria ja tekninen taito ovat yhä merkityksellisiä taitoja kuin harjaantunut kyky heittäytyä improvisointiin.

Improvisoinnin kokeileminen käytännössä

Luennon jälkeen siirrymme pianon ääreen ja alamme tarkastella improvisointia käytännös- sä. Pyrin alusta asti viestittämään oppilaille, että tavoitteena on itse kunkin kokeilla imp- rovisointia pianon äärellä ryhmän läsnä ollessa. Lopputuloksella ei ole lainkaan merkitystä ja näennäiset virheet tai ajatuskatkot kuuluvat olennaisena osana harjoitukseen. Toisinaan joku oppilaista on heti valmis soittamaan improvisoiden muulle ryhmälle. Tämä saattaa rikkoa jäätä muiden oppilaiden suhteen tai sitten muut kokevat osaamattomuutta tai jänni- tystä ja välttävät osallistumista. Oppilaiden lähtötasosta ja uskalluksesta riippuen, pyrin soittamaan yksinkertaista säestystä ja näyttämään muutaman nuotin, joilla oppilas voi tulla kanssani pianon ääreen soittamaan. Esimerkiksi kahden soinnun sointukierrot rauhallisella rytmillä, ovat helposti omaksuttavissa ja oppilas pystyy nopeasti teknisellä tasollaan miel- tämään, mitä soittaessa tapahtuu. Tavoitteena on, että opettajan soitto kuulostaa oppilaiden mielestäni sellaiselta, johon he itsekkin välittömästi pystyisivät. Tämä osaamisen hienoinen määrittäminen saa oppilaissa aikaan innostuksen tulla mukaan soittamaan ja luomaan jo- tain uutta. Opettajan luoman säestyksen ansiosta, oppilaalla ei ole paineita musiikin jatku- vuuden ylläpitämiseen ja oppilas voi aloittaa soittamisen koska vain tai olla aloittamatta.

Usein oppilaat arastelevat ja vähättelevät omia kykyjään, mutta lähes poikkeuksetta yllättyvät kuinka hyvin soitto sujuu. Uskon, että tämä menetelmä luo oppilaille halun kokeilla improvisointia jatkossakin ja lopulta kiinnostus musiikin luomiseen voittaa aikaisemman tunteen häpeästä tai osaamattomuudesta. Pysin välttämään oppituntien liiallista suunnittelua, koska tavoitteena on kannustaa oppilaita luomaan musiikkia ja liiallinen suunnitelmallisuus saattaisi hukuttaa alleen ne hienoiset signaalit, joita oppilaat välittävät. Usein oppilas kaippaa vain hienoisen tönäisyn, jotta hän uskaltaa tulla pianon ääreen soittamaan. Jos opettaja ei kuitenkaan havaitse tätä potentiaalia, jää mahdollinen soittotapahtuma kokematta.

7.3 Toinen opetuskerta – Ajatuksia säveltämisestä

Jälkimmäinen opetuskerta käsitteli säveltämistä ja toimi luontaisena jatkona improvisoinnille, koska molemmissa menetelmissä luodaan uutta musiikkia. Kuten improvisointiin, myös säveltämiseen liittyy useita kyseenalaisia ennakkokäsityksiä, jotka eivät kannusta oppilaita kokeilemaan säveltämistä tai uskomaan omiin tuotoksiinsa. Oppituntin tavoitteena olikin hälventää näitä käsitykset ja osoittaa oppilaille käytännössä, kuinka he voivat aloittaa säveltämisen tai kehittää jo alkanutta musiikin luomisen prosessia.

Luento säveltämisestä

Ensimmäisen opetuskerran tavoin, myös toinen opetuskerta alkoi luennolla, joka johdatteli oppilaat aiheeseen eli säveltämiseen. Luennon aiheet olivat, *mitä on säveltäminen, kokemuksia säveltämisestä, säveltämisen aloittaminen, säveltämisen hyödyt ja haasteet sekä säveltämiseen liittyvää*. Vertasin luennossa säveltämistä musiikin improvisoimiseen. Perustelin tämän sillä, että säveltäminen on mielestäni hidasta improvisointia, jossa spontaanit tapahtumat tallennetaan jatkokäsittelyä varten. Eli aluksi improvisoidaan ja pyritään luomaan hyvä alkuidea, josta säveltämistä voidaan lukuisin eri menetelmin jatkaa. Säveltäminen voi tapahtua yksin tai ryhmässä ja musiikilla voidaan välittää erilaisia tunnetiloja tai tarinoita. Huomasin, että säveltämisen kokeileminen ilman aiempaa kokemusta, saattoi olla improvisoinnin tavoin vieras ajatus oppilaille. Tämän takia tiedustelin oppilailta luennon alussa heidän sävellyskokemuksistaan. Usein ei monikaan käsi noussut, mutta kun muistutin heitä aiemmasta improvisointitunnista ja totesin että myös improvisointi on säveltämistä, sain heidän luottavaisemmin mielin aiheeseen mukaan ja innostumaan säveltämistä. Seuraavaksi kerroin erilaisista tekniikoista, joilla esimerkiksi muutaman tahdin pituista me-

lodia-alkiota voi erilaisilla tekniikoilla jatkotyöstää. Painotin kuitenkin että koneet eivät sävellä, vaan toimivat vain apuvälineinä. Musiikki tulee ihmisestä ja inspiraatio saattaa löytyä vaikka luonnosta. Säveltäminen tarjoaa muusikolle monia hyödyllisiä apuvälineitä ja luo uudenlaisen kanavan musiikin ilmaisuun. Sen avulla voi mielestäni myös tehokkaasti kehittää omaa tyyliään ja arvioida tehtyjä ratkaisuja. Toisaalta, säveltäminen voi myös aiheuttaa liiallista analyttisyyttä musiikin suhteen ja etenkin omat sävellykset voivat aiheuttaa uudenlaisia kehityksellisiä haasteita. Muusikko, joka on aikaisemmin keskittynyt vain musiikin esittämiseen, saattaa kokea säveltämisen ensitaipaleilla turhautumista, koska ymmärrys musiikista on jo ehkä kehittynyt mutta rutiini sen luomiseen puuttuu. Kannustinkin oppilaita ennen kaikkea kokeilemaan ja tutkimaan säveltämistä. Lopputuloksella ei saa olla liian suurta merkitystä, vaan sillä että sävellysprosessi pysyy liikkeessä ja oma persoonallinen ilmaisu alkaa tulla esille myös säveltämisen kautta. Luennon lopuksi kerroin vielä säveltämiseen olennaisesti liittyvistä tekijöistä, kuten musiikkiteknologia. Tietotekniikan kehittyminen on tuonut säveltäjille ja musiikin tekijöille paljon uusia työkaluja musiikin luomiseen. Kerroin kuitenkin oppilaille, että musiikki kannattaa aloittaa perinteisin menetelmin, jotta kappaleen punainen lanka ja perusrunko muodostuvat riittävän vahvoiksi. Toisaalta, uudet ajat ja tekniikat luovat myös uusia menetelmiä, joten myös uusi sukupolvi saattaa luoda täysin uuden tavan luoda musiikkia. Muita säveltämiseen liittyviä tekijöitä, joista mainitsin luennolla, olivat bänditoiminta ja jatkuva soiton opiskelu. Säveltäminen ryhmän kanssa on erittäin antoisaa, koska esimerkiksi kappaleen sovitus voidaan tehdä bändin kanssa. Tällöin kaikki jäsenet saavat uusia ideoita ja myös sosiaalinen toiminta vahvistuu. Mielestäni säveltäminen myös kannustaa oman instrumenttinsa entistä monipuolisempaan hallintaan. Esimerkiksi nuottikirjoituksessa muusikko saattaa tehdä sellaisia ratkaisuita, joita hän ei ainoastaan soittaen ehkä milloinkaan osaisi ajatella tai kokeilla.

Säveltämisen kokeileminen käytännössä

Varsinainen säveltämisen kokeileminen alkoi ryhmässä pianon äärellä. Esittelin joitakin lähtökohtia säveltämiselle kuten rytmi, tunnelma ja tyyli. Ennen kaikkea kannustin oppilaita kuitenkin seuraamaan omia henkilökohtaisia mieltymyksiään ja mielenkiinnon kohteita. Aluksi improvisoimme pianolla muutamia säveliä, kunnes syntyi jotain, mikä tuntui kaikista hyvältä lähtökohdalta aloittaa. Tämän jälkeen kirjoitimme nuotit ylös MuseScore-ohjelmaan. Ensimmäisten nuottien kirjoittamisen jälkeen, näytin oppilaille muutamia tekniikoita miten sävellystä voi jatkaa, kuten nuottien toistaminen eri korkeudelta tai rytmi-

tyksen muuttaminen. Oppilaat tuntuivat kuitenkin keksivän ensimmäisille nuoteille luontevan jatkon ilman varsinaisia sävellystyökaluja, joten pääasiassa saimme kappaleen säkeistön luotua melko nopeasti intuitioon perustuen. Tämän jälkeen otimme säveltämiseen hie- man etäisyyttä ja aloimme pohtia syntyneen tuotoksen tunnelmaa ja miettiä kappaleelle ni- meä. Mielestäni musiikin olemuksen pohtiminen ja nimeäminen auttavat sävellystyössä, koska ne osittain rajaavat ja toisaalta määrittävät musiikin luonnetta myös sanallisesti.

Tämä ehkä auttaa säveltäjää keskittymään myös musiikillisissa kysymyksissä niihin ratkai- suihin, jotka ovat linjassa kappaleen kokonaisuuden kanssa. Uskoakseni lopputulos on tä- män ansiosta eheämpi ja kuulijan on todennäköisesti helpompi omaksua uutena kuuleman- sa musiikki. Kappaleen nimeämisen jälkeen jatkoimme oppilaiden kanssa kappaleen sävel- tämistä. Huomasimme kaikki, että prosessi sai nyt uutta puhtia ja saimme nopeasti aikaan luontevan jatkon säkeelle, josta myöhemmin muodostui erillinen kertosäe. Tässä vaiheessa muistutin oppilaita, että tekniset sävellystyökalut ovat hyvä apu säkeen ja kertosäkeen yh- teneväisyyden luomisessa. Kokeilemme esimerkiksi muutamien nuottien kopioimista sä- keestä kertosäkeeseen ja muuntelemalla näitä ajallisesti tai intervallien kautta, saimme ai- kaan toimivan lopputuloksen. Käytimme sävellysprosessissa vuorotellen intuitiivisia tai loogisia menetelmiä. Lopuksi soitin kokonaisuuden vielä kerran oppilaille ja teimme vii- meiset muutokset. Oppitunnin jälkeen oppilaat saivat mukaansa valmiin kappaleen, jonka luomisessa he ovat itse olleet mukana. Tätä he voivat jatkossa käyttää esimerkiksi sovitus- harjoituksiin bändin kanssa tai kokeilla kappaleen melodian sanoittamista.

7.4 Palaute opetusharjoittelusta

Laadin opetusharjoitteluni palautteen ohjaavan opettajani antamasta palautteesta, opiskelu- ryhmäni kesken tehdyistä vertaisarvioinneista ja saamastani palautteesta opettamiltani opiskelijoilta sekä opintojen aikana tekemästäni itsearviointista. Keräsin myös oppilailta muutamia palautteita, jotka tiivistin yhdeksi kokonaisuudeksi esiin tulleiden toistuvien tee- mojen osalta. Harjoittelun päätyttyä, koostin yhteenvedon henkilöiden ja ryhmien havain- noista ja pohdin saamaani palautetta suhteessa itsearviointiin.

Ohjaavan opettajan palaute

Terhi Puntila toimi opetusharjoitteluni ohjaavana opettajana. Hän työskentelee Tampereen seudun ammattiopistossa tekniikan alan opettajana. Ohjaavan opettajan valinnassa suositel-

tiin muun kuin oman alan toimijaa, jotta opetusharjoittelun arviointi keskittyisi pedagogiseen osaamiseen ja substanssiosaamisen arviointi jäisi vähemmälle painoarvolle. Puntila arvioi opetustani Hatanpään lukiolla, jossa pidin yhteensä neljä erillistä opetuskertaa. Hänen arviointinsa mukaan opetustilanteen tavoitteen esille tuominen tuli selkeästi esille ja oppilaiden lähtötaso huomioitiin kokemusten ja osaamisen tiedustelun kautta. Ryhmissä oli havaittavissa ujouden aiheuttamaa passiivisuutta, johon Puntila ehdotti oppilaiden kutsu- mista nimellä ja katsekontaktin säilyttämistä. Tämä paransi jatkossa oppilaiden aktivoitu- mista ja ujoimmatkin oppilaat pääsivät paremmin ääneen. Vuorovaikutus oppilaisiin oli kunnossa ja opetuksesta välittyi myönteinen ilmapiiri positiivisen palautteen antamisen an- siosta. Oppilaiden oppimisen arviointi sen sijaan herätti kysymyksiä, koska oppilaat eivät saaneet tunteista palautetta tai arviointia. Koin kurssin jälkeisen palautteen antamisen haastavaksi ja ehkä hieman hyödyttömäksi, koska opetuksen luonteen ja lyhyen keston ta- kia en pystynyt antamaan oppilaille yksilöllistä arviointia. Uskon kuitenkin, että heidän tunneilla saamansa palaute ainakin jossain määrin korvasi tätä puutosta. Puntilan mukaan opetus eteni tuntisuunnitelman mukaisesti ja luentojen aikana tapahtunut oppilaiden osal- listaminen esimerkiksi kysymysten muodossa toimi hyvin. Käytännön harjoituksissa Puntila kiinnitti huomiota siihen, että tein liikaa asioita oppilaiden puolesta. Hänen mukaan oli- sin voinut vielä enemmän ohjata oppilaita tekemään itse. Tämän seikan havaitsin myös itse opetusharjoitteluni aikana ja myöhemmillä opetuskerroilla päätin ohjata oppilaita tekemään sen sijaan, että olisin kysynyt haluavatko he osallistua. En kuitenkaan halunnut asettaa op- pilaille liiaksi paineita, koska pianon soittaminen muiden läsnä ollessa saattaa joillekin op- pilaille olla erittäin haastavaa.

Vertaisarviointit

Opetusharjoittelun arviointiin sisältyi viisi erillistä opetuksen arviointia opiskeluryhmäni jäsenten tekeminä. Luokkatoverini antoivat palautetta opintojemme aikana vetämästäni luennosta opetusryhmälleni, sekä varsinaisista opetustilanteista opetusharjoitteluni puitteis- sa. Heidän palautteensa mukaan opetustilanteiden tavoite tuli selkeästi esille, mutta oppi- laiden lähtötaso ei ollut selvillä. Tähän he ehdottivat esimerkiksi oppilaiden lähtötason tie- dustelemista etukäteen esimerkiksi vastaavalta opettajalta tai oppilailta itseltään. Vuorovai- kutus opiskelijoihin oli kunnossa, vaikka toisinaan oppilaissa esiintyikin passiivisuutta. Etenkin kysymysten esittäminen oppilaille koettiin positiiviseksi tavaksi osallistaa ja akti- voida opiskelijoita. Opiskelutoverieni mukaan tunneilla vallitsi myönteinen ilmapiiri mutta

oppilaiden itsekriittisyys saattaa nousta helposti, jos opettaja soittaa liian "hyvin". Olen huomannut, että oman substanssiosaamisen arviointi on toisinaan melko vaikeaa ja oppilaat saattavat kokea opettajan tiedot ja taidot liian saavuttamattomiksi. Tämä voi katkaista yhteyden oppilaihin ja passivoi heitä. Opetusharjoitteluni edetessä pyrin kiinnittämään tähän huomiota ja asettamaan opetuksen tason oppilaiden mukaan. Palautteen antajien mukaan motivoin oppilaita parhaani mukaan, vaikka aihe aiheuttikin lievää jännitystä ja ujoutta. Oppilaiden kutsuminen pulpettien äärestä pianon äärelle rentoutti oppilaita ja aktivoi heitä. Kannustin oppilaita positiivisella palautteella, vaikka he eivät kurssista saaneetkaan erillistä arviota. Ryhmäni jäsenten antaman palautteen ansiosta sain myös muistutuksen siitä että substanssiosaamiseni on riittävällä tasolla, vaikka opintojeni alussa kyseenalaistin tämän. Tuntisuunnitelmani eteni hyvin ja sai positiivista palautetta selkeästä jaosta alun teoriaosuuteen jota seurasi käytännön harjoitukset.

Palaute opiskelijoilta

Oppituntien jälkeen pyysin oppilailta palautetta kurssista. Palautteen antaminen oli vapaaehtoista sekä nimetöntä ja tapahtui kirjallisesti vapaa sana -periaatteella. Oppilaiden antamassa palautteessa toistui ennen kaikkea heidän kokemansa uudenlainen lähestyminen improvisointiin ja säveltämiseen. Moni oppilas kertoi vähentyneestä itsekriittisyydestä, sekä halusta kokeilla uusia ideoita itsenäisesti. Opetustyylini rentous ja rauhallisuus, sekä tietynlainen maanläheisyys auttoivat oppilaita rentoutumaan ja osallistumaan toisinaan jännittäväksi ja vaikeaksi miellettyyn aiheeseen. Konkreettiset esimerkit, sekä teoria- että käytäntöosuuden osuuden aikana, selvensivät opetettavia aiheita ja pitivät mielenkiintoa yllä. Kannustaminen, yhteistyö ja osallistaminen koettiin positiivisuutta ja uskallusta lisänneiksi tekijöiksi. Toisinaan opetuksen taso koettiin palautteiden mukaan liian haastavaksi. Opetus olisi voinut myös keskittyä vielä rajatumpiin aiheisiin.

Itsearviointi

Alle kymmenen hengen ryhmäkoko paransi oppilaiden henkilökohtaista uskallusta ja kokemisen tasoa. Suurempi ryhmä olisi luultavasti kasvattanut kokonaispainetta ja epäonnistumisen pelkoa. Rentous ja juttelu auttoivat myös oppilaita rentoutumaan ja kertomaan kokemuksistaan. Tein myös tietoisesti soittovirheitä rentouttaakseni ilmapiiriä ja osoittaakseni että epätäydellisyys on osa soittamista. Ryhmän siirtäminen luentojen jälkeen flyygelin ää-

reen, toimi myös keinona saada oppilaat aktivoitumaan ja kokeilemaan soittamista. Oppilaat soittivatkin hienosti, kunhan heidät ensin ohjasi istumaan pianopenkille. Oppitunneilla oli myös muutamia häiriötilanteita ylimääräisen keskustelun muodossa. Siirtymällä häiriötä aiheuttavien oppilaiden läheisyyteen, sain heidät melko helposti rauhoittumaan. Alkuluento oli mielestäni liian pitkä, joten lyhensin sitä ensimmäisen opetuskerran jälkeen. Huomasin myös, että puhuin asiat melko nopeasti läpi, koska yritin saada kaiken mahtumaan lyhyeen aikaan. Alkuluennon jälkeen tunti eteni melko omalla painollaan, koska oppilaat olivat aktiivisia ja tulivat itse soittamaan. Olisi kuitenkin hyvä ollut olla varalla jokinlainen kokonaisrunko, johon olisin voinut tarvittaessa turvautua. Pianoimprovisointi on kuitenkin tilanteeseen ja kokonaistunnelmaan perustuva tapahtuma, joten liian kiinteää oppitunnin runkoa ei välttämättä ole mahdollista luoda. Etukäteen voi kuitenkin suunnitella improvisoinnin alkuun saattamiseksi menetelmiä kuten soinnut, asteikko, tunnetila ja rytmi. Tosin opetustilanteessa nämä kaikki limittyvät toisiinsa ja ovat sen takia hankalia käsitellä yksittäisinä improvisoinnin osatekijöinä. Nämä voivat kuitenkin olla lähtökohtia, sillä rytmiä voi harjoitella ilman pianoa ja nuottikirjoituksen avulla voi havainnollistaa esimerkiksi rytmin tai melodian kääntöä. Uskoakseni oppilaille oli hauskaa ja he uskalsivat reippaasti ylittää omia mukavuusalueitaan. Etenkin oppilaiden lähtökohtien erilaisuus loi oppitunneilla tietynlaista positiivista jännitettä. Toisen ääripään oppilaat olivat harrastaneet improvisointia paljon, mutta eivät juurikaan hallinneet nuotteja. Toisilla puolestaan oli paljon kokemusta nuoteista, mutta improvisointi oli melko tuntematon käsite. Improvisointia enemmän harrastaneet oppilaat uskalsivat melko nopeasti tulla soittamaan ja haasteena olikin saada myös muut mukaan toimintaan. Ryhmän monimuotoisuus kuitenkin vähensi kaikkien oppilaiden suorituspainetta, jonka ansiosta monet pystyivät ylittämään itsensä.

Antamani palaute muille opettajaopiskelijoille

Huomasin, että kiinnitin arvioinneissani huomiota vuorovaikutukseen, ryhmädynamiikkaan, yksilöllisyyteen ja opettajan tyyliin opettaa. Sen sijaan, opetettavan asian sisältö tai esimerkiksi tuntisuunnitelman onnistunut toteuttaminen, jäivät palautteissani vähemmälle huomiolle. Havainnot ovat mielestäni samassa linjassa, kuin henkilökohtaiset pedagogiset pääperiaatteeni. Oppilaan havainnointi ja tähän reagoiva vuorovaikutus, sekä oppilaan henkilökohtaisen kiinnostukseen syntymiseen innostava ilmapiiri ryhmän sisällä, luovat mielestäni parhaat edellytykset oppimiselle. Nämä tekijät ovat myös oman opetustyylini kulmakiviä, sillä näiden menetelmien toteuttaminen on minulle luonteenomaisinta. Opettaja-

opintojen aikana huomasin, että kuten kaikissa tekemisissä, niin myös opettaessamme pyrimme seuraamaan itsellemme ominaisia toimintatapoja. Haittana tässä on luonnollisesti se, että omat kehityskohteet jäävät tunnistamatta, jolloin opetuksen laatu saattaa kärsiä tai muuttua liian persoonalliseksi. Opettajan tulee myös kyetä tarvittaessa mukautumaan oppilaiden tarpeisiin, samalla kun hän pitää yllä omaa rooliaan opettajana. Käytännössä tämä tarkoittaa opettajan kykyä asettua joko passiiviseen tai aktiiviseen rooliin, riippuen opetustilanteen luonteesta. Opettaessani, huomaan usein olevani mukavuusalueella, kun toimin passiivisesti suhteessa aktiivisesti osallistuvaan ryhmään. Passiivisen oppilaan tai ryhmän aktiivinen opettaminen, on minulle sen sijaan selvästi haastavampi tapahtuma. Opetusharjoittelun ansiosta olenkin huomannut, että näissä tilanteissa opettajan ei tarvitse yrittää aktivoita oppilaita, vaan sen sijaan vain toimia itse aktiivisesti. Eli, jos opettajalle luontainen opetusmenetelmä ei jonakin hetkenä toimi, on hänellä hyvä olla hallussaan myös toisenlainen opetusmenetelmä. Omalla kohdallani tämä tarkoittaa yksityiskohtaista kurssi- ja tuntisuunnitelmaa, johon vuorovaikutukseen perustuva opetus voi tarvittaessa nojata.

7.5 Yhteenveto opetusharjoittelusta

Opetusharjoittelun aikana huomasin, että pianonsoiton opetuksella on melko vanhoilliset juuret ja opetus perustuu pääasiassa teknisiin harjoituksiin. Pianonsoittoa opiskeleva henkilö suorittaa tietyt tasot ja vaatimukset, jotta hän voi siirtyä opinnoissaan eteenpäin. Tällaisia tasovaatimuksia ovat esimerkiksi musiikkiopistoissa suoritettavat taiteen perusopetus tasokokeet, jotka toimivat eräänlaisina alustavina opintoina ammatillisiin opintoihin. Opistoissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa voi suorittaa taiteen perusopetusta korkeampia C- ja B-tason tutkintoja ja yliopistossa puolestaan opiskelija voi saavuttaa korkeimman A-tutkinnon (Pianopolku 2017). Oppilaissa tämä näkyi selkeänä jakautumisena kahteen ryhmään, toiset olivat lapsesta asti opetelleet nuottilukua ja suorittaneet musiikillisia tasokokeita ja toiset puolestaan olivat omaehtoisesti harrastaneet esimerkiksi bänditoimintaa tai muulla tavoin puuhastelleet musiikin parissa. Ohjattua soitonopetusta saaneet oppilaat omasivat hyvät tekniset ja tiedolliset valmiudet, kun taas omaehtoisesti toimineet soittivat persoonallisesti ja myös sävelsivät itse musiikkia. Nuottiorientoituneet opiskelijat kokivat improvisoinnin ja säveltämisen lähes poikkeuksetta haastaviksi ja jopa mahdottomiksi, koska heille ei oltu vielä opetettu sitä. Omaehtoisesti musiikin parissa toimineet sen sijaan vieroksivat nuotteja ja soittaminen nuoteista oli tälle ryhmälle usein toivoton ajatus. Toki oppilaista

löytyi myös poikkeuksia, joille nämä kaksi musiikillista ääripäätä olivat paremmin tasapainossa. Opettajana havaitsin, että vuorovaikutus ja opettaminen näiden yksittäisten oppilaiden kanssa toimi parhaiten. Mielestäni kaikessa opetuksessa ja etenkin musiikin opetuksessa tulisi huomioida sekä tiedollinen ja konkreettinen että abstrakti ja persoonallinen lähestymistapa. Oman kokemukseni mukaan epätasapaino näiden kahden välillä aiheuttaa väistämättä puutteita oppilaan kyvyissä toimia ja muuttuu yhä hankalammaksi korjata, mitä kauemman tämänkaltainen yksipuolinen opetus jatkuu. Pyrin pitämään tämän ohjenuoran mielessäni koko opetusharjoittelun ajan ja tunnistamaan oppilaasta heidän henkilökohtainen tarpeensa musiikillisen tasapainon löytämiseen. Nuotteihin tottuneita opiskelijoita kannustin kokeilemaan improvisointia, tarjoamalla heille helposti lähestyttäviä esimerkkejä ja vapaan soiton harrastajille kerroin yhtymäkohtia heidän musiikillisen ilmaisunsa ja musiikin teorian välillä. Opetukseni perimmäisenä ajatuksena toimi oppilaiden persoonallisten mielenkiinnon kohteiden löytyminen ja omien kehityskohteidensa tunnistaminen. Näiden tekijöiden kautta oppilaiden itsenäinen oppiminen tehostui ja motivaatio oppimiseen parani.

8 VERKOSTOHARJOITTELU

Opettajakoulutukseen sisältyi verkostoharjoittelu, jonka painopisteenä oli opettajan moniammatilliset verkostot, kuten oppilaitosten välinen yhteistyö ja työelämässä tapahtuva kasvatus- ja ohjaamistyö. Verkostoharjoitteluni koostui kuudesta tapahtumasta ja tilaisuudesta, jotka valitsin omien tavoitteideni mukaisesti ja joiden koin vahvistavan pedagogisia valmiuksiani. Käytännön tasolla tämä merkitsi opintojen aikana tapahtuneiden verkostoitumisten jatkuvuutta myös opintojen jälkeen ja tekemiäni havaintojen luontaista sulautumista omaan opetustyöhöni. Verkostokäyntien yksityiskohtaiset kuvaukset ja havainnot on luetussa ryhmämme sisäisestä blogista, sekä henkilökohtaisen opettajuuden käsikirjastani..

Alla on lueteltu verkostoharjoitteluni tapahtumat ja tilaisuudet.

Päivä	Sijainti	Aihe	Vetäjä
18.11.16	Tampereen ammattikorkeakoulu	Valmistuvien opettajien avoimet ovet	Opettajakoulutuksen oppilaat ja opettajat
20.01.17	Tampereen konservatorio	Luova arkielämä ja musiikki	Jukka Perko
21.01.17	Tampereen konservatorio	Esiintymispaineet, yksilö yhteiskunnassa	Jari Sinkkonen ja Robert Cohen
13.09.17	Tampereen konservatorio	Opintojen nivelvaiheet	Mirja Kopra
18.09.17	Puhelinhaastattelu	Improvisoinnin opetus ja sen merkitys	Teemu Kide
17.10.17	Koskikotikeskus	Pianonsoiton yksilöopetuksen valmistelu	Arto Kumanto

8.1 Valmistuvien opettajaopiskelijoiden avoimet ovet

Tampereen ammattikorkeakoulu järjesti 18.11.2016 valmistuvien opettajien avoimen ovien tapahtuman. Tilaisuudessa oppilaat esittelivät opettajakoulutuksen kehittämistöitä, kolmannen opintokokonaisuuden ankkuritehtäviä ja opettajuuden käsikirjoja. Oppilaat esittelivät tuotoksiaan ryhmissä ja työt olivat esillä käytävillä ja luokkatiloissa.

Havaintoja

Esillä oli kirjava erilaisia ja eri tavoin toteutettuja töitä. Oli mielenkiintoista havaita, että eri aloilla toimivat opiskelijat toteuttivat myös näitä pedagogisia opintoja oman alansa näkökulmasta. Esimerkiksi tekniikan alan työt olivat selkeästi teknisempiä ja kulttuurialan puolestaan maanläheisempiä. Vapaus tuottaa itsensä näköisiä tuotoksia, kannusti oppilaita integroimaan omat pedagogiset taitonsa aikaisemmin hankittuun substanssiosaamiseen luonnollisella tavalla. Esillä oli etenkin kirjava joukko opettajuuden käsikirjoja ja tämä havainto helpotti oman käsikirjani ensimmäisen version luomisessa. Heijastin opintojen aikana syntyneitä pedagogisia havaintoja oman alani kautta ja tämän takia myös opettajuuden käsikirjastani muodostui omien havaintojeni näköinen. Ennalta määrätty rakenne tai sisältövaatimus olisivat luultavasti kaventaneet käsikirjani sisältöä. Tuotannon kirjavuus vapauttaa oppilaat keskittymään olennaiseen.

Haastattelut

Kysyin kaikkein ryhmien edustajilta heidän kokemuksiaan kuluneen puolentoista vuoden opiskelusta. Lähes kaikilta ryhmiltä nousi esille se havainto, että opiskelujen aikana oli syntynyt uusia pedagogisia näkökulmia, joita oppilaat eivät olleet aikaisemmin käsitelleet. Uskon että tämä on pedagogisen koulutuksen päätavoite ja mielestäni on hyvä, että pedagoginen koulutus on riittävästi eriytetty substanssiosaamisen opiskelusta. Etenkin muilla aloilla toimivien opiskelijoiden näkökulmat antavat erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia opettajuudesta. Oppilaat myös kertoivat pääasiassa verkossa tapahtuneen opiskelun toisinaan haastavaksi, koska fyysinen vuorovaikutus jäi vähemmälle painoarvolle. Etenkin aikataulujen sopiminen verkkotyöskentelyssä oli aiheuttanut päänvaivaa. Tämä oli yllättävä havainto, koska Internet mielletään usein juuri aikatauluista vapauttavaksi tekijäksi. Toisaalta fyysiset tapaamiset olisivat joillakin ryhmillä olleet käytännössä poissuljettuja, koska

ryhmän jäsenet asuivat muualla kuin Tampereella. Olen myös itse kokenut verkkotyöskentelyn toisinaan vieraaksi, ehkä juuri sen takia että en ole sitä aiemmin tehnyt. Internet mahdollistaa uusia toimintatapoja, joilla voidaan osittain korvata vanhoja käytäntöjä. Näiden menetelmien balanssi on kuitenkin tällä hetkellä ehkä liiaksi korostunut verkkotoimintaa painottavaksi. Toivoisinkin että lähitulevaisuudessa Internetin voittokulku muuttuisi vanhanaikaisten tapojen rinnalla toimivaksi kokonaisuudeksi eikä niiden korvaajaksi. Itselläni heräsi myös ajatus, paljonko kontaktitunneilla keskitytään pedagogisiin harjoituksiin konkreettisesti. Kaiken kaikkiaan pienryhmissä tuntui olevan hyvä meininki ja puolessatoista vuodessa porukasta oli tullut yhtenäinen joukkue, vaikka kontaktipäivien määrä olikin vähäinen.

8.2 Luova arkielämä musiikkinäytteiden kautta

Tampere Chamber Music järjesti musiikkifestivaalit 19.-22.1.2017 liittyen musiikin vaikutuksista hyvinvointiin. Tilaisuudet olivat kaikille avoimia ja suunnattu ensisijaisesti Tampereen ammattikorkeakoulun musiikkiopiskelijoille. Olin seuraamassa 20.1.2017 Jukka Perkon johtamaa luentoa luovasta arkielämästä musiikkinäytteiden kautta, seuranaan Avara Group.

Havaintoja

Luento koostui pohdinnoista luovuudesta arkielämässä ja yhtyeen esittämistä musiikkinäytteistä. Musiikkinäytteillä pyrittiin havainnollistamaan erilaisten seikkojen vaikutusta ryhmädynamiikkaan. Luennolla tarkasteltiin kykyä heittäytyä musiikkiin ja pohdittiin miten toisinaan määrittelemättömät seikat vaikuttavat merkittävästi yhtyeen eri osien muodostamaan lopputulokseen. Perkon mukaan yhtyeen toiminta ei ole niinkään osiensa summa, vaan muistuttaa lähinnä kertolaskua. Jos esimerkiksi yksi jäsen pystyy hetkellisesti nousemaan omaa suoritustaan keskimääräisesti korkeammalle tasolle, niin lopputuloksena koko yhtyeen kokonaissuoritus paranee suhteessa enemmän, mitä vain yhden muusikon suoritus olisi parantunut. Vastaavasti jos jollakin jäsenellä on soitannollisesti heikompi suoritus, niin yhtyeessä tilanne kertautuu ja vaikuttaa muihinkin soittajiin negatiivisesti. Perko painotti tämän asian havaitsemista ja miten arkielämässä voi toisinaan pyrkiä tietoisesti ruokkimaan luovan tilan syntymistä. Esimerkiksi ennen työtehtävää voi tietoisesti ottaa hieman lisää aikaa ja tilaa ajatuksilleen, jolloin luovuus ja uudet ideat saattavat helpom-

min tulla esille. Oleellista Perkon filosofiassa oli se, että luovuutta ei voi pakottaa esille mutta sille voi tietoisesti asettaa otollisia hetkiä ilmentyä. Yhtye esitteli näitä toimintatapoja musiikkiesimerkkien kautta. He pyrkivät havainnollistamaan miten rutiininomainen soittaminen eroaa ilmaisuun painottuvasta soitosta ja miten erilaiset persoonat yhtyeessä vaikuttavat ryhmän dynamiikkaan. Rutiinilla tapahtunut soittaminen oli virheetöntä ja toisaalta melko persoonatonta. Tietoinen improvisoinnin lisääminen teki musiikista mielenkiintoisempaa ja toisaalta lisäsi yhteissoiton polveilua esimerkiksi tempon suhteen. Erilaisten persoonien vaikutus tuli esille kun esimerkiksi voimakkaasti impulsiivinen hahmo aiheutti yhteentörmäyksiä periniteisiin nojaavan jäsenen välillä. Oleellista näissäkin tapauksessa oli ennen kaikkea havaita tilanne ja pohtia miten nämä näennäiset ristiriidat voitiin valjastaa toimivaksi yhteistyöksi. Kuten musiikissa, myös arkielämässä tulee tunnistaa tilanteet, jolloin rutiini saattaa toimia paremmin ja toisaalta milloin luovuudella tulee antaa enemmän tilaa. Perko uskoi, että näiden toimenpiteiden tietoinen hyödyntäminen johtaa lopulta siihen, että ihminen alkaa yhä useammin siirtymään luovaan tilaan kun tilanne on sille otollinen ja toisaalta pitäytyy tarvittaessa rutiineissa, jos käsillä olevat työtehtävät sitä vaativat. Hänen mukaansa merkityksellisintä on havaita itsessään nämä erilaiset ominaisuudet ja oppia huomaamaan mitkä tekijät joko lisäävät tai vähentävät niiden ilmentymistä.

8.3 Memorizing music – Performing anxieties – Eco culture

Tampere Chamber Music järjesti musiikkifestivaalit 19.-22.1.2017 liittyen musiikin vaikutuksista hyvinvointiin. Tilaisuudet olivat kaikille avoimia ja suunnattu ensisijaisesti Tampereen ammattikorkeakoulun musiikkiopiskelijoille. Olin seuraamassa 21.1.2017 Jari Sinkkosen ja Robert Cohenin luentoa musiikin luonteesta ja esiintymispaineista sekä yhteiskuntamme suhteesta yksilöön.

Jari Sinkkonen

Sinkkonen keskittyi omassa osuudessaan suomalaisiin kansantauteihin, esiintymiskammo ja heikko itsetunto. Hän käsitteli näitä aiheita musiikin esittäjien näkökulmasta. Hän oli psykologin urallaan havainnut monia tapauksia, joissa lapsuudessa tapahtuneet negatiiviset kokemukset musiikin parissa saattoivat yhä aikuisella iällä vaikuttaa henkilöihin voimakkaasti. Traumaattiset kokemukset saattoivat olla esimerkiksi ankaran opettajan nuhteluita tai omasta mielestä epäonnistuneita esiintymiskokemuksia. Sinkkosen mukaan myös suo-

malainen minäkuva itsessään saattoi olla hankala yhdistelmä esiintyvän muusikon roolin kanssa. Esiintyjän tulee olla luonteva esiintyessään ja nauttia siitä mitä tekee. Hänen mukaansa monelle suomalaiselle tämä ei ole itsestään selvyys, minkä takia jopa sinänsä neutraalit kokemukset muusikkona ovat voineet laukaista ongelmia psyykeeseen. Ratkaisuna näihin ongelmiin hän esitti etenkin tietoisien läsnäolon merkitystä ja syntyneiden traumojen läpikäymistä. Sinkkosen mukaan on myös oleellista tiedostaa suomalaisen kulttuurin mukanaan tuoma itsekriittisyys. Tämä saattaa helpottaa viemään haastavien kokemusten ja tilanteiden aiheuttamaa huomiota pois henkilöstä itsestään ja arvioimaan myös muita tilanteeseen vaikuttaneita seikkoja itsensä ulkopuolelta.

Robert Cohen

Cohen pohti luentonsa alussa musiikin olemusta ihmisten keskuudessa. Hänen mukaansa muusikot ovat välikappaleita musiikin välittäjinä ja yleisö on esiintyvän muusikon mukana nauttimassa musiikista. Cohen kuvaili muusikon ja yleisön välille syntyvää erityistä yhteyttä, jossa yleisö siirtyy musiikin mukanaan tuomaan tunnetilaan ja edelleen voimistaa muusikon kykyä luoda musiikkia. Hänen mukaansa muusikon tulisi mieltää itsensä ikään kuin viestintuojaksi, eikä niinkään esiintyjäksi. Tämän ansiosta muusikko pystyy paremmin eläytymään musiikkiin ja huomio omasta suorituksesta jää vähemmälle huomiolle. Myös esiintymistilanteen liiallinen suunnittelu saattaa olla ongelmallista, koska tilanteet muuttuvat ja mikään esiintymiskokemus ei ole samanlainen, saati sitten ennalta suunniteltavissa. Tämän takia tietynlainen itsestään ulkopuolelle astuminen ja antautuminen musiikin vietäväksi esiintymistilanteessa saattavat olla toimivia keinoja parhaan mahdollisen lopputuloksen aikaansaamiseksi. Myös Cohen mainitsi länsimaalaisen minäkeskeisyyden negatiivisen vaikutuksen muusikkojen keskuudessa. Liiallinen tietoisuus omasta itsestä vaikeuttaa heittäytymistä ja voimistaa haasteiden kohtaamista. Hän kehottaakin ihmistä siirtämään huomiotaan tarvittaessa pois itsestään ja pyrkimään tällä tavoin objektiivisempaan minäkuvan muodostumiseen. Uskoakseni liiallinen itsetietoisuus näyttäytyy haitallisenä etenkin improvisoidun musiikin tuottamisessa. Improvisoinnin luonne muuttuu suunnitelmalliseksi ja improvisoinnin aitous häviää, jos muusikon pitää tietoisesti keskittyä omaan itseensä soiton aikana. Toisaalta, tavoitteettoman improvisoinnin harjoittaminen saattaa auttaa tasapainottamaan mielen ja tietoisuuden yhteistoimintaa.

8.4 Opintojen nivelvaiheet

Tilaisuus

Haastattelin TAMK:n musiikkiakatemiaan edustajaa, opinto-ohjaaja Mirja Kopraa, liittyen musiikinopiskelijoiden opintojen nivelvaiheisiin. Pyrin selvittämään, miten opiskelijoiden nivelvaiheiden aikana tarvitsemat tukitoimet käytännössä toteutuvat. Lisäksi etsin vihjeitä siitä, onko musiikkialalla havaittavissa joitakin erityispiirteitä nivelvaiheiden suhteen.

Haastattelu

Opiskelijoiden valinta koulutukseen on Kopran mukaan erittäin tarkka. Opiskelijoilta vaaditaan kattavat tiedot ja taidot ennen koulutuksen alkamista. Tämä karsii paljon opiskelijoita, mutta toisaalta varmistaa sen, että koulutuksen aloittavat opiskelijat ovat riittävän homogeeninen ryhmä. Tämän ansiosta kaikki opiskelijat todennäköisesti etenevät samaan tahtiin ja poisputoamisia ei tapahdu. Opiskelijoiden sosiaalinen toiminta on merkittävä osa opintoja ja ryhmähengi auttaa myös opintojen etenemisessä. Tiedustelin Kopralta, vaikuttaako esimerkiksi yhteissoitto erityisen positiivisesti ryhmähengen muodostumiseen, verrattuna muihin aloihin, joilla tämän kaltaista toimintaa ei sellaisenaan esiinny. Hänen mukaansa yhteissoiton intensiivisyys saattaa lujittaa sosiaalisia suhteita ja toimia eräänlaisena ryhmähengen luojana. Kopra kuitenkin painotti, että muillakin aloilla saattaa olla erityispiirteitä, jotka tukevat opiskelijoiden yhteenkuuluvuutta. Ammattikorkeakoulujen opintoihin kuuluvat kiinteänä osana työharjoittelut. TAMK:n musiikkiakatemiaan opiskelijat tekevät työharjoittelua periaatteessa koko opintojen ajan ja harjoittelu ei ole yhtenäinen kokonaisuus. Harjoittelu saattaa olla esimerkiksi kerran viikossa tapahtuva harjoitusoppilaan soittotunti tai sävellysprojekti paikalliselle teatterille. Työelämä on muuttunut yhä monimuotoisemmaksi ja tämä näkyy myös musiikkialalla. Tästä syystä esimerkiksi klassisen musiikin opiskelijan tulee riittävässä määrin hallita myös kevyen musiikin työtehtävät ja ehkä myös tarvittaessa pystyä toimimaan opettajana. Työelämän rikkonaisuus vaatii työn tekijöiltä yhä useampia taitoja. Musiikkialan opinnoissa on huomattavissa tietynlaista suuntautumista ja klassisen musiikin opinnot ovat niin vaativia, että kevyen musiikin tiedot ja taidot saattavat jäädä vähemmälle painoarvolle. Tämä tosiasia luonnollisesti karsii tulevia työtehtäviä. Kopra kuitenkin mainitsi, että tämä tekijä on huomioitu ja nykyään musiikkikasvatuksessa pyritään antamaan laaja-alaisempaa opetusta kuin aikaisemmin. Musiikin

eri osa-alueiden hallinta on kuitenkin valtava prosessi ja esimerkiksi vähintään neljän tunnin päivittäinen soittoharjoittelu on Kopran mukaan normaali käytäntö. Suuret harjoitteluajat voivat olla vahingollisia sekä fyysisesti että henkisesti, joten Kopra painotti että opiskelijoiden terveydestä pyritään pitämään huolta. Soittoasentoihin ja harjoitusaikojen jaksottamiseen pyritään antamaan opintojen aikana ohjausta. Lisäksi yksityistunteja antavilla soitonopettajilla on vastuulla havaita opiskelijoissa mahdollisesti tapahtuvia negatiivisia muutoksia ja raportoida näistä välittömästi ryhmänohjaajalle tai opinto-ohjaajalle. Opintojen edetessä toiminta painottuu koulun ulkopuolelle ja työelämä saattaa viedä mukanaan. Tämän takia Kopra mainitsi, että oppilaita pitää usein ohjata saattamaan opinnot loppuun. Ammattikorkeakoulun oppilaiden toiminnasta valmistumisen jälkeen ei saa pitää rekisteriä. Alumnitoiminta kuitenkin toimii vahvasti ja viestii siitä, että koulutuksella ei voi täysin valmistautua työelämän vaihtuviin tehtäviin. Tämä ehkä toisaalta kannustaa opiskelijoita jo opintojen aikana valmistautumaan työelämän haasteisiin.

8.5 Improvisoinnin opetus ja sen merkitys

Tilaisuus

MuT Teemu Kide julkaisi vuonna 2014 kirjan *Kelluntamusiikki*, joka sisältää uudenlaisen näkökulman improvisointitapahtumaan. Kirjassa pohditaan, mitä improvisointi on ja tarkastellaan sen opettamista pianontunneilla. Kide toteutti eteläsuomalaisessa musiikkiopistossa vuosina 2009-2010 kenttätutkimuksen, joka perustui improvisointiin painottuneista pianonsoiton yksilötunneista. Kirjassa käsitellään tämän tutkimuksen aikana syntyneitä havaintoja ja peilataan niitä vallitsevan musiikkikasvatuksen periaatteisiin. Haastattelin Kideä verkostoharjoitteluni teemojen pohjalta ja myös yleisesti improvisoinnin ja kasvatuksen näkökulmista.

Haastattelu

Aluksi kysyin Kiteen mielipidettä siitä, vaikuttiko improvisoinnin opetus oppilaiden muuhun opiskeluun tai filosofiseen ajatusmaailmaan musiikin suhteen. Hänen mukaansa, kenttätutkimukseen osallistuneet oppilaat olivat saaneet lisää motivaatiota pianonsoiton opiskeluun, mikä ilmeni heille tehdyn haastattelun yhteydessä, noin vuosi tutkimuksen jälkeen. Nuoremmat opiskelijat olivat keskiarvoisesti enemmän palanneet perinteisen pianonsoiton

opiskelun pariin kuin täysi-ikäiset opiskelijat. Uskoisin tämän johtuvan siitä, että iän mukana opintoihin tulee tietynlaista itseohjautuvuutta ja hakeutuminen itseä kiinnostavien aiheiden pariin lisääntyy. Tutkimus myös osoitti, että opiskelijoiden musiikillisten havaintojen ja oivallusten määrä lisääntyi improvisoinnin myötä. Tämä ilmeni esimerkiksi siten, että oppilaat alkoivat spontaanisti säveltää musiikkia ilman erillistä ohjausta. Itseoivallus onkin uskoakseni yksi parhaista tavoista oppia ja etenkin mainio keino säilyttää motivaatio opiskelun suhteen. Kiteen mukaan improvisointiasenteen omaksuminen on myös helpottanut nuotinetun materiaalin soittamista. Jotkut Kiteen oppilaista ovat kertoneet, että ennen improvisointiin tutustumista esimerkiksi musiikkiesiintyminen on tuntunut suorittamiselta. Improvisoinnin omaksumisen myötä, soittoon on tullut uusi luova ulottuvuus, jonka ansiosta oppilaat ovat kokeneet olevansa hetkessä enemmän läsnä ja myös voineensa vaikuttaa soiton luonteeseen esityksen edetessä. Toisaalta Kide lisää, että henkilön hyvä musiikkisuhde voi myös perustua ainoastaan valmiin musiikin soittamiseen. Kide ei ole huomannut, että improvisoinnin harjoittamisesta olisi haittaa kenenkään soittamiseen, vaikka se voikin hetkellisesti tuntua turvattomalta. Hän ei lopultakaan näe syytä olla vähintään koikeilematta improvisointia. Improvisoinnin taustalla on lisäksi laajempia aiheita, kuten suhde muihin ja etenkin omaan itseensä, jotka improvisoinnin kautta saattavat alkaa näyttäytyä selkeämmässä valossa kuin aikaisemmin, kertoo Kide.

Haastattelun seuraavana aiheena käsitteimme rationaalisen ja abstraktin mielen yhteistointia pianonsoitossa ja -opiskelussa. Kide kuvasi rationaalisen mielen ikään kuin koneeksi, jonka perimmäinen tarkoitus on pitää yksilö hengissä, pääasiassa automaattisten rajoitusemekanismien kautta. Abstrakti mieli sen sijaan havainnoi ja tutkii erilaisia ilmiöitä, sekä vaelttaa uusien kokemusmaailmojen parissa. Kide mainitsi, että toisinaan alitajuntamme saattaa mieltää improvisointitilanne vaaratilanteeksi, esimerkiksi häpeäntunteen takia. Tällöin rationaalinen mieli muuttuu dominoivaksi tajunnan suhteen ja merkittävästi vaikeuttaa ja jopa estää improvisoinnin. Improvisoinnin opetuksessa tulisikin korostaa yrittämisen minimoimista ja kannustaa tarttumaan tutkivan mielen luomiin ennalta-arvaamattomiin impulsseihin. Tämän toimintamallin omaksuminen riippuu oppilaan persoonasta ja Kide huomauttaakin, että joillekin oppilaille sopii konservatiiviseen ilmaisuun painottunut soitto ja toisille taas vapaampi ilmaisu. Tämä seikka olisi mielestäni hyvä ottaa huomioon jo opintojen varhaisessa vaiheessa, jotta oppilas tunnistaisi oman persoonallisen ilmaisunsa luonteen ja saisi myös sen mukaista opetusta. Opetuksen sisältö ja lopputulos voisivat pysyä muuttumattomina, mutta opetuksen muoto sen sijaan voisi olla tekijä, mikä mukautuu op-

pilaan kykyyn vastaanottaa opetusta. Kide mainitsee myös kehollisen ilmaisun merkityksen opetustilanteessa. Hänen mukaansa ihmiselle on luonteenomaista ilmaista alitajuisesti vallitsevia tunnetilojaan kehonkielen kautta. Yksityisopetustilanteessa opettaja saattaa tahattomasti näyttäytyä esimerkiksi kokeneena ammattilaisena. Oppilas puolestaan reagoi tähän signaaliin osittain tiedostamattaan ja saattaa tuntea alemmuudentunnetta, jolloin oppimistilanne todennäköisesti vaikeutuu. Kide kehottaakin opettajia kiinnittämään huomiota etenkin omaan kehonkieleensä, jotta myös tämä hienovarainen viestintä muuttuu oppimistapahtumaa tukevaksi. Oppilaiden negatiiviset kokemukset oppimisesta liittyvät hänen mukaansa hyvin usein turvattomuuden tunteeseen, mikä johtuu ympäristön aiheuttamasta paineesta. Tämä aiheuttaa kaikenlaiselle toiminnalle odotusarvoja, jolloin etenkin spontaani improvisointi koetaan vaikeaksi.

Tämän jälkeen tiedustelin Kiteeltä, missä määrin yksityistunteja antavan pianonsoitonopettajan tulee olla myös eräänlainen opinto-ohjaaja oppilaalle. Tällä tarkoitan tilanteita, joissa opettaja selvästi havaitsee ongelmia pianotunneilla. Oppilas saattaa kokea opettajan luonteen itselleen epäsovivaksi tai oppilas voi lähtökohtaisesti olla etääntynyt pianonsoiton opiskelusta, mutta käy tunneilla esimerkiksi vanhempien ohjaamana. Kiteen mukaan persoonien yhteensopimattomuuden taustalla voi olla statuskamppailu. Tällä hän tarkoittaa asetelmaa, jossa opettaja ja oppilas toimivat pitkälle tiedostamattaan rooleihinsa sidottujen odotusten mukaisesti. Tilanne ei välttämättä ilmene sanallisella tasolla, vaan jälleen kehonkielessä, kertoo Kide. Tällöin opettajan vastuulla on tunnistaa tilanne ja tarvittaessa tietoisesti pyrkiä muuttamaan omaa kehonkieltään, jotta statusasetelmat muuttuvat edullisimmaksi opetuksen suhteen. Kide lisää, että opettajan tulee jatkuvasti havainnoida omaa toimintaansa opettajana ja oppia tarvittaessa muuntautumaan, jotta oppilas kokisi olevansa opetuksen kannalta optimaalisessa ympäristössä. Puhetyyli, kehon asennot ja ilmeet ovat joitakin seikkoja, joihin Kiteen mukaan kannattaa kiinnittää huomiota. Myös oppituntien ulkopuoliset, negatiiviset kokemukset voivat aiheuttaa haasteita opetukseen. Näihin tilanteisiin Kide ehdottaa oppilaan tunnetilaan eläytymistä kehonkielen kautta, jolloin oppilaan häiritsevä tunnetila saattaa purkautua ja opinnot voivat jatkua normaalisti. Tämä osoittaa, että yhtymäkohtia psykoterapeutin ja yksityisopettajan välillä on Kiteen mukaan olemassa. Jos oppilas puolestaan ei lainkaan osoita kiinnostusta soitonopiskeluun, voi opettaja Kiteen mukaan hienovaraisesti kysyä oppilaan suhtautumista opiskeluun. Tämä saattaa käynnistää oppilaassa havaitsemisprosessin, jonka ansiosta oppilas ehkä ensimmäistä kertaa tietoisesti pohtii opiskelunsa tavoitteita. Tämän seurauksena oppilas mahdollisesti lopettaa kyseiset

opinnot ja suuntautua itseään kiinnostavampaan aiheeseen. Toisaalta oppilas voi myös löytää uudenlaista motivaatiota opintoihin tämän pohdinnan ansiosta.

Lopuksi käsitelimme vapaamuotoisen improvisoinnin vähyyttä musiikin opetuksessa ja tätä kautta myös sitä ilmiötä, että musiikin opiskelijat kokevat improvisoinnin usein vaikeaksi tai ei-oikeaksi musiikiksi. Kide on pyrkinyt tuomaan tämänkaltaista opetusta osaksi musiikkiopintoja ja kutsuu sitä termillä Kelluntamusiikki. Kiteen mukaan improvisointi ei ole lähtökohtaisesti turvallista ja luo samalla myös tunteen hallitsemattomuudesta. Sen sijaan nuoteista soittaessa tiedetään, mitä on tulossa ja voidaan täten kokea tilanne hallitusti. Vapaamuotoinen improvisointi ei tarjoa tällaista turvaa ja voi sen takia saattaa soittajan alttiiksi häpeän tai osaamattomuuden tunteisiin, hän kertoo. Soittaja ikään kuin samaistuu luomaansa musiikkiin ja kokemukset epäonnistumisesta paljastaa soittajan hänen omassa kokemusmaailmassaan huonoksi soittajaksi. Tämä on mielestäni kuitenkin melko luonnollista ja toisaalta soittaja voi myös kokea epäonnistuvansa nuoteista soittaessaan. Kide ehdottaa, että improvisoinnin opetus voisi olla ikään kuin vahingossa tapahtuvaa. Tämä tarkoittaa, että improvisoijan ei pitäisi tuntea olevansa itse vastuussa siitä mitä hän tekee. ”Vahingossa” tapahtuvassa improvisaatiossa luodaan yhdessä aina jonkinlainen musiikillinen ympäristö, jossa omaa persoonallisuuttaan voidaan turvallisesti ilmentää. Ero ”tahallaan” käynnistettyyn improvisaatioon on esimerkiksi se, ettei yhteisen Kelluntamusiikin tarvitse käynnistyä juuri tietyllä hetkellä, vaan se voi yhtä hyvin vain alkaa versoa jami-pohjaisesta intervallien painelusta. Nähdäkseni onnistuneiksi koetut improvisaatiot vahvistavat halua improvisoida ja vähemmän sujuneet soittotapahtumat yksinkertaisesti jäävät huomioimatta tai puretaan esimerkiksi huumorin avulla. Kiteen kokemukset improvisoinnin tarjoamisesta musiikkioppilaitoksille, perustuu opettajien positiiviseen suhtautumiseen omaan improvisointiin. Jos opettajat ovat löytäneet vapaamuotoisen improvisoinnin, he todennäköisesti myös tarjoavat sitä oppilaille. Kide esittää improvisoinnin kehittämiseen sekä oppilaille että opettajille, eräänlaista pitkään jatkuvan pulssin kokemista soiton aikana. Tämä Kelluntamusiikki perustuu pääasiassa tasaisesti soivaan taustaan, jonka päälle improvisoidaan. Menetelmä ei aseta selkeitä vaatimuksia musiikin rakenteen suhteen, joten soittajalla on vapaus kokeilla ja kuunnella ajan kanssa. Yhdeksi ongelmakohtaksi Kide mainitsee opettajan liiallisen opettamisen halun, joka voi muodostua ongelmalliseksi. Kenttätutkimuksensa alkuvaiheessa hän havaitsi tällaista yliopettamista omassa toiminnassaan. Yliopettava opettaja voi olla yksinkertaisesti niin innostunut opetettavasta aiheesta, että opetustilanne on vaarassa muuttua opettajan näyttämöksi oppilaan jäädessä katsomon

puolelle. Kide ehdottaa ongelman ratkaisemiseksi opettajan suurempaa kiinnostumista oppilaasta, kuin omista tiedoista. Uskoakseni tämän kaltainen ilmiö näyttäytyy jossain määrin kaikissa oppilas–opettaja suhteissa, mutta opettajan tulisi kuitenkin pyrkiä pitämään opetustapahtuman perimmäiset tavoitteet tärkeimpänä ohjenuorana. Mielestäni pianonsoiton yksilöopetuksessa opettajan tulisi olla tietyllä tavalla passiivisesti läsnä ja tilanteen vaatien puuttua oppilaan toimintaan. Tilan antamisen ja ottamisen häilyvä balanssi on Kiteen mukaan olennainen tekijä improvisoinnin opettamisessa. Alkuvaiheessa oppilasta ei kannata jättää musiikillisesti yksin, mutta toisaalta häntä ei tule peittääkään omalla soitolla. On vain aistittava, millaista toimimista kukin oppilas tuntuu opettajaltaan tarvitsevan. Ihanne-tilana voi olla niin osapuolten välinen musiikillinen samanarvoisuus, kuin selkeä solisti–säestäjä-asetelmakin, tai jokin ihan muu. Useimmiten musiikki itsessään on se, joka ennen pitkää tuntuu määrittävän roolit osapuolten puolesta, Kide päättää.

8.6 Pianonsoiton yksilöopetuksen valmistelu

Projekti

Tämän verkostoharjoittelun tavoitteena oli löytää pianonsoiton yksilöopetukselle sopiva sijainti ja tila, sekä hoitaa tarvittavat käytännön järjestelyt, jotka mahdollistavat opetustoiminnan. Lisäksi projektiin sisältyi opetusmenetelmin määrittely ja toiminnan markkinointi.

Toteutus

Projektin toteuttamisen kannalta, olennaisin tekijä oli opetustoiminnan mahdollistava tila. Etsintöjen jälkeen, opetukseen soveltuva tila löytyi Tampereen kaupunkilähetys ry:ltä. Yhdistys tarjoaa avustettua vuokra-asumista, sekä järjestää monenlaista toimintaa asiakkailleen. Koskikotikeskus on yksi Tampereen kaupunkilähetys ry:n toimipisteistä ja sijaitsee Tampereen ydinkeskustassa. Keskeinen sijainti tarjoaa uskoakseni helposti lähestyttävän ympäristön pianonsoiton opiskelusta kiinnostuneille. Tilan lisäksi oleellinen tekijä soitonopetuksessa on luonnollisesti itse soiton. Kriteerini pianonsoiton yksilöopetukselle oli akustinen piano, joka mahdollistaa luonnollisen soittotuntuman ja aidon äänimaailman. Mielestäni tämä tarjoaa oppilaille elävämmän soittokokemuksen, verrattuna pianojen digitaalisiin vastineisiin ja täten edistää oppimista ja soiton mielekkyyttä. Tampereen paikallislehti Moro ilmoitti kevään 2017 aikana tempauksesta, jonka tarkoituksena oli kartoittaa

uutta kotia etsivät akustiset pianot Tampereen alueella. Hankkeen ansiosta löysin hyväkuntoisen akustisen pianon ja siirto uuteen sijaintiin tapahtui melko nopeasti ja kivuttomasti. Vähäisen käytön takia piano vaati muutaman virityksen, jotta soittokunto palautui optimaaliseksi. Moro:n toimittaja myös kirjoitti pianon uudesta elämästä pienen artikkelin, mikä osaltaan toimi opetustoimintani markkinointina. Halukkaita pianonsoiton opiskelijoita löytyi myös Koskikotikeskuksen omista asukkaista. Senioriasumiseen keskittynyt Koskikotikeskus tarjoaa asiakkailleen monia eri palveluita, vaihdellen liikunnallisista aktiviteeteista muihin virikkeellisiin harrastuksiin. Uutena toimintana on siis jatkossa myös pianonsoiton opetus. Markkinointi Koskikotikeskuksen ulkopuolisille asiakkaille tulee ajankohtaiseksi vuoden 2018 alusta, jolloin toiminta on ajallisesti vakiintunut ja oppilaiden kokonaismäärä täsmentyy. Lähtökohtana on tarjota matalan kynnyksen opetusta pianonsoitosta kiinnostuneille. Tunneilla voidaan esimerkiksi verestää oppilaan aikaisempaa harrastuneisuutta pianonsoiton suhteen tai tarjota uusia keinoja laajentaa soitannallista ilmaisu.

8.7 Yhteenveto verkostoharjoittelusta

Verkostoharjoittelu tarjosi käytännön tietoja ja taitoja opettajuudesta. Merkittävin oppimani seikka oli verkostoitumisen yleinen merkitys ja vaikutus etenkin opettajan työn kannalta. Lisäksi harjoittelu toi mukanaan yllättäviä tapahtumia, joiden ansiosta henkilökohtaiset tavoitteeni verkostoharjoittelulle konkretisoituivat mielenkiintoisin eri tavoin.

9 KEHITTÄMISTYÖ

Toimiessani muusikkona ja opettajana kuluneiden vuosien aikana, olen havainnut toistuvan ilmiön musiikin parissa toimivien ihmisten parissa. Karkeasti ilmaistuna, musiikin ammattilaiset suhtautuvat musiikkiin toisiaan kyynisesti ja amatöörit puolestaan kokevat suuria tunteita ja itsensä ylittämisen kokemuksia musiikin parissa. Ammattilaiset koetaan huikaina mestareina yleisön puolella, vaikka muusikolle itselleen esitys saattaa olla vain suoritus muiden joukossa. Ammattimuusikko luo unohtumattomia kokemuksia, huomaamatta sitä itse. Toisaalta, kulmakuppilan karaokessa kuullaan suorituksia laidasta laitaan ja usein riippumatta yleisön reaktiosta, harrastelijamuusikko nauttii joka hetkestä. Kokemus saattaa olla jopa voimaannuttava, kun uskaltautuu astumaan yleisön eteen. Toki poikkeuksiakin löytyy ja jokainen meistä sijoittuu johonkin näiden ääripäiden väliin. Ilmiö on kuitenkin olemassa ja kehittämistyössäni pohdin syitä, mistä tämä voisi johtua ja mitä asialle voitaisiin tehdä. Mielestäni olisi tavoiteltavaa, että musiikin olemus, voima ja energia säilyisivät muuttumattomina, vaikka musiikin harrastamisen rinnalle tulisi ammattimainen itsensä kehittäminen. Opinpolku muusikoksi tulisi laajentua virraksi, missä jokainen kulkee omaa henkilökohtaista reittiään kohti muusikkoutta, kehittäen niitä taitoja, jotka ovat juuri hänelle relevantteja ja tunnistan kehityskohteensa matkan varrella. Lisäksi tulisi yleisesti pyrkiä tunnistamaan taito nauttia musiikista, vaikka kyvyt sen luomiseen olisivatkin rajalliset. Englannin kielen sana *playing*, viittaa sekä soittamiseen että leikkimiseen. Jos näemmä lapsen leikkivän, emme keskity hänen tekniseen tai taidolliseen osaamiseensa, emmekä pysty arvottamaan leikkiiköhän oikein vai väärin. Sen sijaan havaitsemme, että lapsi leikkii ja nautimme tästä vilpittömästä ilmaisusta. Lapsen varttuessa leikki muuttaa luonnettaan muiden kykyjen lisääntyessä. Toivottavaa kuitenkin olisi, että ilmaisun vapaus ja persoonallisuuden ilmentyminen pysyisivät muuttumattomina aikuisiälle asti. Samoin tulisi pystyä säilyttämään lapsuudessa syntyneet toivottavasti positiiviset musiikkikokemukset, kuin myös yltämään näihin kokemuksiin myös aikuisella iällä. Musiikki, kuten mikä tahansa muukin asia, voidaan jakaa erilaisiin osatekijöihin ja näitä palasia voidaan tarkastella tai muokata. Mutta kuten leikki, myös musiikki on enemmän kuin osatekijöidensä summa ja sen synty ja ilmentyminen pysyvät tiedollisesti määriteltämättömissä.

9.1 Lähtökohdat

Opettajakoulutuksen aikana tekemäni opetusympäristöharjoittelut antoivat idean kehittämistyölleni. Kävin tutustumassa useissa musiikkioppilaitoksissa Tampereen alueella ja havaitsin, että opintie muusikoksi on melko kapea. Musiikkikasvatus perustuu portaalliselle järjestelmälle, jonka suorittaminen vaatii käytännössä kaikkien vaiheiden läpikäymisen. Opinnot aloitetaan musiikkileikkikoulussa, joita jatketaan peruskoulun ja lukion musiikki- luokilla. Yksityisopetus ja opistojen tarjoamat tasosuoritukset ovat luonnollinen osa kokonaisuutta, jotka nivoutuvat nuoren muusikon välttämättömäksi pohjatiedoksi hänen hakeutuessaan musiikkialan jatko-opintoihin. Kokonaisuutena tämä toimii erittäin tehokkaasti ja lapsena aloitettu musiikkikasvatus näkyy ja kuuluu myöhemmällä iällä. Koko musiikkikasvatuksen tavoite on luoda musiikkialan ammattilaisia, joiden tiedot ja taidot ovat keskenään verrattavissa ja myös hyvin tarkasti ennustettavissa. Järjestelmä perustuu tavoitteellisuudelle, jolla pyritään varmistamaan kasvatuksen riittävä laatu. Esimerkiksi Tampereen konservatorion sävellyskoulutus hyväksyy hakuprosessissaan vain ne hakijat, jotka hallitsevat suvereenin nuotinnustaidon korvakuulolta. Tämä karsii monia hakijoita, jotka saattaisivat omata huikeita musiikillisiä ideoita, mutta eivät hallitse optimaalista nuotinnustaitoa. Tavoitteellisuus ja selkeä opintorakenne ovatkin kaventaneet yksilön mahdollisuuksia luoda, kehittää ja säilyttää oman persoonallinen näkemys musiikin suhteen. *Musiikkioppilaitoksessa opiskelleet pianistit ovat yleensä tottuneet soittamaan valmiiksi kirjoitetusta nuotista ja suhtautuminen kevyeen musiikkiin ja vapaampaan soittamiseen on kriittistä; on vaikea hyväksyä se, että omat yritykset kevyen musiikin soittamisessa eivät heti kuulosta hyvältä* (Elkomaa 2001. s. 68). Musiikkikasvatus irrallisina tekijöinä ja oppilaitoksittain tarkasteltuna toimii sängen hyvin, mutta kokonaisuuteen tulisi lisätä pohdintaa, itseoivallusta ja kypsymistä lisääviä tekijöitä. Kehittämistyöni perusajatus on luoda musiikkikasvatukseen uusi toimintamalli, joka tulisi nykyisen teoreettisen ja käytännön toiminnan rinnalle. Musiikkioppilaitokset tarjoavat kattavat tiedot musiikin historiasta ja teoriasta ja luovat muusikolle vahvat käytännön taidot. Tarjoamani uusi toimintamalli perustuisi yksilön itseoivalluksen ja persoonallisen suunnan löytymiseen jo nuorella iällä. Varttuessaan nuori muusikko alkaisi hakeutua sellaisten tietojen ja taitojen pariin, jotka tukevat hänen musiikkouttaan. Tavoitteena ei olisikaan luoda homogeeninen ryhmä muusikoita, vaan kannustaa yksilöitä ilmaisemaan itseään musiikin kautta. Mielestäni muilla aloilla saattaa olla perusteltua, että kaikki sen alan toimijat hallitsevat suuren määrän perustietoja. Jos kyse on esimerkiksi turvallisuudesta tai muista konkreettisista riskitekijöistä, joihin yksittäisen toimi-

jan riittämättömät tiedot tai taidot voisivat vaikuttaa, on perusteltua pyrkiä ammattimaiseen ja riittävän homogeeniseen ryhmään. Musiikkialalla ammattimaisuus näyttäytyy usein kuitenkin ideoiden ja ilmaisun surkastumisena, sekä musiikin olennaisen abstraktin olemuksen sekä oman itsensä unohtamisena.

9.2 Tavoitteet

Kehittämistyöni tavoitteena oli löytää musiikkikasvatusta antava oppilaitos, jonne voisin suunnitella vapaamuotoiseen pianonsoitonopetukseen perustuvan kurssin. Opetusharjoitteluni aikana havaitsin, että lukiot, ammattiopistot ja korkeakoulut eivät voisi tällaista kurssia vastaanottaa, koska niiden toiminta perustuu ennalta määrättyyn opetussuunnitelmaan. Tämä ei tarkoita, etteikö näissä oppilaitoksissa kuitenkin olisi havaittavissa tämänkaltaista opetusta. Yksittäiset opettajat saattavat toteuttaa opetuksessaan vapaamuotoista kasvatusta, mutta tämä tapahtuu kuitenkin vallitsevien rakenteiden puitteissa. Tällöin oppilaiden on vaikea heittäytyä opettajan tarjoamaan opetukseen, koska ympäröivä koulutus viestittää tavoitteellisuuden ja ammattimaisuuden vaatimuksista. Tämän takia päädyin valitsemaan kehittämistyöni kohdeorganisaatioksi kansalaisopiston, missä toiminta ei perustu opetussuunnitelmaan vaan yksittäisiin kursseihin, joiden sisällön opettaja itse voi laatia. Asetin tavoitteeksi esitellä ja järjestää kansalaisopistossa lyhytkurssin, joka perustui samoille aiheille kuin opetusharjoitteluni. Kehittämistyöni taustalla oli myös konkretisoida pedagoginen näkemykseni pianonsoiton opetuksesta. Suorittaessani opetusharjoittelua erilaisissa musiikkioppilaitoksissa, havaitsin että tarjoamalleni opetusmenetelmälle olisi myös selkeä kysyntä. Lähes poikkeuksetta oppilaat alkoivat esittää omia mielipiteitään ja kehittää omia tapojaan toimia pianonsoiton parissa, kunhan vain auktoriteetiksi koettu henkilö kannusti heitä tähän. Toisinaan oli jopa hämmentävää huomata, kuinka vähän tähän ajattelumaailmaan oli kiinnitetty huomiota. Sen sijaan, että oppilaat olisivat tuoneet esille oman ajatusmaailmansa, he olivat kokeneet se vääräksi tai huonoksi, koska vallitseva käytäntö oli erilainen. Itseohjautuvuuteen kannustaminen on yksi pedagogiikkani kulmakiviä ja kehittämistyöni myös rakentuu tämän periaatteen ympärillä.

9.3 Kirjallisuutta

Kalle Elkomaa toimii vapaan säestyksen lehtorina Tampereen musiikkiakatemiassa. Hänen Pro gradu -tutkielma *Viisi keskeistä pianonsoittotapaa vapaassa säestyksessä* esittelee eri-

laisia menetelmiä, joiden avulla pianisti voi luoda uutta ja muunnella alkuperäistä musiikkia (Elkomaa 2001). Näiden menetelmien avulla muusikko voi muunnella soittoa haluamaansa suuntaan ja ottaa vapauksia nuotinetusta materiaalista. Elkomaan mukaan monilla oppilailla on käsitys, että vapaan soittamisen taidon joko osaa tai ei osaa, eikä sitä voi esimerkiksi tietoisesti harjoittelemalla saavuttaa. Hän esittääkin, että musiikkikasvatuksessa tulisi painottaa elävää musisointia ja ennen kaikkea instrumentin hyvää hallintaa. Oleellista ei ole mitä soitetaan, vaan miten sitä soitetaan ja kuinka hyvin onnistutaan säilyttämään suhde musiikkiin, Elkomaan lisää. Oppimisympäristöharjoitteluni aikana pääsin seuraamaan Elkomaan yksityistunteja Tampereen konservatoriolla. Hänen opetusmetodinsa pohjautuivat hyvin pitkälti oppilaan itseoivallukseen ja tekemisen vapaudelle. Hänen tunneillaan havaitsin, että pianonsoiton opetus voidaan toteuttaa yksilöidysti ja säilyttää oppilaan henkilökohtainen suhde musiikkiin, vaikka teorian tasolla oppilaat oppivat usein samoja seikkoja. Oppilaat omaksuvat pääpiirteittäin samat tiedot ja taidot, mutta niiden soveltamisen vapaus ja rikkaus ovat opetuksen ydin. Teemu Kiteen kirja *Kelluntamusiikki* käsittelee improvisoinnin opetusmenetelmiä (Kide 2014). Termi kelluntamusiikki tarkoittaa soittotapahtumaa, jossa opettaja soittaa muutaman soinnun tai aiheen taustaa, jonka päälle oppilas improvisoi. Kellunta kuvaa sitä, että musiikki ei sisällä varsinaista alkua tai loppua. Opettaja ja oppilas soittavat esimerkiksi kymmenen minuuttia pääpiirteittäin saman aiheen ympärillä. Tavoitteena ei ole luoda toistettavaa musiikkikappaletta tai kehittää teknisiä taitoja. Sen sijaan, kelluva soittotapahtuma tarjoaa oppilaalle työkalun kokeilla ja kehittää omaa ilmaisuun. Koska vaatimukset ja säännöt puuttuvat kelluntamusiikista, oppilas alkaa vähitellen luoma itselleen ominaisia tyylikeinoja, jotka lopulta integroituvat hänen omaan, itsenäiseen soittoonsa. Kide teki aiheesta myös tutkimuksen, jossa hän tutustutti eri-ikäisiä oppilaita kelluvaan yhteissoittoon. Tutkimuksen tulokset kertoivat siitä, että kelluntamusiikki oli lisännyt oppilaiden itseluottamusta musiikin suhteen ja herättänyt heissä halun luoda omia improvisointipohjia. Soittamisen päämäärättömyys koettiin soittamista helpottavana ja positiivisena seikkana. Kelluntamusiikki tarjoaa ikään kuin staattisen, mutta samalla eteenpäin kulkevan musiikkiympäristön, jonka aikana oppilaan on turvallista kokeilla ja omaksua musiikin eri tekijöitä. Oleellista on opettajan ja oppilaan yhteissoitossa on vuorovaikutus, eli musiikki voi myös alkaa muuntautua johonkin suuntaan, jos se on sen hetkisellem improvisaatiolle luontaista. Rolf Bergroth pohtii pianonsoitonopettajan roolia, teoksessaan *Ajatuksia pianonsoitosta ja sen opetuksesta* (Bergroth 1983). Hän vertaa opettajaa luotsiin, joka ohjaa laivan vesille, missä sen tulee alkaa toimia itseohjautuvasti. Opettajan tulee havaita oppilaan erityispiirteet ja pyrkiä vahvistamaan niitä, jos hän kokee nämä oppimista

edistäviksi tekijöiksi. Oppilaalle ei tule liiaksi tyrkyttää omia käsityksiään, vaan luottaa hänen omiin näkemyksiinsä. Opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteesta Bergroth mainitsee tietynlaisen etäisyyden ylläpitämisen. Liian tuttavallinen kanssakäyminen saattaa murtaa opettajan roolihahmon, jolloin hänen kykynsä saattaa oppilas kohti rajoja rikkovia kokemuksia, saattaa vaarantua. Mutta kuten Bergroth mainitsee, oppilaat ovat hyvin kirjava joukko ja yksityisopetuksessa opettajan tulee osata määritellä ja ylläpitää opetustapahtuman luonne mahdollisimman edulliseksi opetuksen kannalta.

9.4 Teoreettinen viitekehys

Kehittämistyöni pääkäsite, vapaamuotoinen pianonsoitto tarkoittaa musiikin luomista ilman ennakkosuunnitelmaa tapahtumahetkellä. Soitto voi tapahtua yksin, nelikätisesti tai orkesterin kanssa. Alkuasetelmana on opettajan tarjoama yksinkertainen säestyskuvio tai sointupohja, jonka päälle oppilas improvisoi. Variaatioita on luonnollisesti olemassa loputtomasti ja esimerkiksi erilaisilla rytmikuviolla tai soiton dynamiikalla voidaan tavoitella tiettyjä tunnetiloja tai musiikin maisemia. Opettaja ja oppilas voivat myös vaihtaa rooleja, eli oppilas luo säestyksen ja opettaja improvisoi. Tavoitteena on syventyä soittamiseen ja luoda musiikkia vaivattomasti. Keskeisintä vapaamuotoisessa pianonsoitossa on soittamisen jatkuvuus, vaikka soiton aikana tapahtuisikin oppilaan mielestä kömmähdyksiä. Eli musiikin luominen ei missään vaiheessa katkea. Pyrkimyksenä ei ole tavoitella virheetöntä soittoa, vaan luoda kullekin oppilaalle ominainen tapa ilmaista itseään musiikin kautta. Ajatuksena on, että tämä kyky syntyy automaattisesti, kun soittaja irrottautuu tiedollisista valinnoista soiton aikana. Menetelmä on näennäisesti ristiriidassa nykyisen musiikkikasvatuksen kanssa siltä osin, että vapaamuotoinen pianonsoitto ei ole määriteltävissä. Vaikka sen toimintaa ei voida rationalisoida, voidaan sen vaikutukset kuitenkin havaita. Vapaamuotoinen soitto muuttaa muusikon ilmaisutapaa, hänelle ominaiseen persoonalliseen suuntaan ja myös provosoi muusikkoa haastamaan vallitsevia käytäntöjä ja toimintamalleja musiikin parissa. Vapaamuotoisen pianonsoiton tavoitteena on rikastuttaa ja personoida soittajan ilmaisua ja johtaa jo opintojen alkuvaiheessa itseohjautuvuuteen. Oppilasta kannustetaan luomaan ja kehittämään omia ideoitaan esimerkiksi sävellysharjoitusten kautta. Oman musiikin luominen kehittää muusikkouden taitoja uudesta näkökulmasta. Nykyisin sävellysprosessi on eriytetty omaksi linjakseen, kuten musiikkipedagogiakin, joten oppilaan pitäisi jo ammattiopintojen alussa osata valita oma linjansa. Musiikin esittäminen, säveltäminen ja opettaminen ovat kuitenkin kaikki oleellisia tekijöitä muusikkouden polulla

ja näiden painoarvo tulisi olla kaikilla opiskelijoilla jokseenkin samanlainen. Vapaamuotoisen opetuksen tarkoitus ei ole kuitenkaan korvata vallitsevia musiikkikasvatuskäytäntöjä, vaan luoda niiden rinnalle uusi kasvatustapa, joka täydentää kokonaisuutta. Tämä tarjoaisi opiskelijoille laajemman väylän kohti muusikkoutta ja ottaisi huomioon oppilasryhmien luontaisen heterogeenisuuden. Vapaamuotoisen soiton arviointi perustuu oppilaan oman kehityksensä havaitsemiseen, eli vahvuuksien tunnistamiseen ja kehityskohteiden parantamiseen. Kilpailuasetelma ja urheilusta tuttu arvojärjestys eivät ole olennaisia keinoja ilmaisuun liittyvissä menetelmissä, joten ilmaisun laadun ja vertailun merkitys ryhmän kannalta, jää vähemmälle painoarvolle.

9.5 Työn eteneminen

Kävin esittelemässä ideaa vapaamuotoisesta pianonsoiton opetuksesta Annika Sykkölle, Ahjolan kansalaisopistolla 9.11.2017. Samalla myös tarjosin alustavan kurssisuunnitelman tulevalle keväälle. Kurssi olisi viikonloppuna pidettävä kahden opetuskerran kokonaisuus. Kurssin tavoitteena on persoonallisen soittotyylin kehittyminen ja itseopiskelun lisääntyminen. Molemmat opetuskerrat ovat kestoltaan 90 minuuttia ja alkavat lyhyellä luennolla, joka johdattaa opiskelijat aiheeseen. Ensimmäisellä opetuskerralla tutustutaan improvisointiin pianolla helposti lähestyttävien menetelmien avulla. Toisella opetuskerralla hyödynnetään improvisointia säveltämisessä ja luodaan pienimuotoinen sävellyksen. Kaikki opetus tapahtuu ryhmässä ja opetus on koko ajan vuorovaikutteista. Kurssin pohjavaatimuksena on pianonsoiton opiskelu tai harrastuneisuuden kautta saavutettu pohjatieto musiikinteorian perusteista. Aikaisempaa kokemusta improvisoinnista tai säveltämisestä ei kurssille osallistumiseen kuitenkaan vaadita. Kurssin kohderyhmä on aikuiset ja nuoret aikuiset, ryhmäkoon ollessa 7-10 opiskelijaa. Rajasin lapset tämän kurssin ulkopuolella, koska havaitsin opetusharjoitteluni aikana, että vapaamuotoinen pianonsoiton opetus soveltuu lapsille paremmin yksilöopetuksessa. Lapsi ei välttämättä ole vielä muodostunut selkeää suuntaa ja tavoitteita soittamisen suhteen, joten etenkin ryhmän edessä improvisointi voi olla heille turhan outo tapahtuma. Tätä kautta jännittäminen ja ehkä soittamisesta vetäytyminen voivat viestiä lapselle osaamattomuudesta. Toki tämä ilmiö voi syntyä iästä riippumatta, mutta varttuneimmilla nämä tapahtumat saavat toivottavasti oikeat mittasuhteet, suhteessa omaan itseensä ja musiikkiin. Ensimmäisen palaverin jälkeen Ahjolassa, lähetin 13.11.2017 kurssista valmiin suunnitelman, joka tulisi Ahjolan opetustarjontaan tulevalle keväälle. Kurssin lopullinen toteutuminen riippuu osallistujien riittävästä määrästä. Käytännön opetus onnis-

tuu akustisella pianolla varustetussa perinteisessä luokkahuoneessa, jonne on asennettu videotykki alkuluentojen tueksi. Lopuksi kävin esittelemässä valmista kehittämistyötäni Ahjolan organisaatiossa ja kertosin kurssin pääpiirteet ja tavoitteet. Tämän ansiosta Ahjolan henkilökunta pystyisi antamaan esimerkiksi lisätietoa henkilöille, jotka ovat kiinnostuneita osallistumaan kurssille.

9.6 Tulokset

Kehittämistyöni konkretisoitumisen aikana havaitsin, että vapaamuotoiseen ilmaisuun perustuvia kursseja on melko vähän tarjolla suhteessa muuhun opetustarjontaan. Näyttäisi siltä, että ilmaisutaitoja kehittävät kurssit on purettu osiin ja ilmaisussa esiintyvät ilmiöt on käsitteellistetty voimakkaasti. Tietoyhteiskunnan kiihtynyt vauhti on jättänyt yhä vähemmän tilaa omaksumiselle, jolloin kokonaisuuksien ja ilmiöiden sisäistäminen hankaloituvat. Tällöin oppilas toki oppii ilmaisua, mutta hänen persoonallinen äänensä on vaarassa tukahtua. Mielestäni vapaamuotoinen, pohtiva ja oivaltamiseen kannustava opetusmenetelmä voisi parantaa opetusta, jopa alasta riippumatta. Ideat ja oivallukset eivät synny tietoisesti, vaan nimenomaan silloin, kun rationaalinen mieli hiljenee. Toisinaan myös opiskelu ryhmässä, saattaa hankaloittaa ilmaisun vapaata kehittymistä. Tämän syystä päätin tarjota Ahjolan kurssitarjontaan myös yksilöopetusta, joka perustuu vapaamuotoisen pianonsoiton periaatteisiin. Erona yksilöopetuksessa on se, että opettajan on mahdollista aistia yksittäisen oppilaan mielentilat ja tätä kautta tarjota hänelle personoitu asetelma, jossa improvisointi voi käynnistyä. Tämän jälkeen oppilaan on paljon helpompi kokeilla improvisointia myös ryhmässä, koska kokemus itsensä ylittämistä on tehty näennäisesti turvallisemmassa ympäristössä. Mielestäni pitkälle käsitteellistetty ilmaisutaitojen opetus saattaa jopa vaikeuttaa persoonallisen äänen syntymisessä, koska oppilas voi helposti piiloutua opeteltujen toimintamallien taakse. Näkisin, että nykyinen musiikkikasvatus ei aidosti kannusta kulttuurin kehittämiseen, vaan sen ylläpitämiseen. Uuden sisällön luominen tulee olla hallittua ja perusteltavissa tiedollisin määrein. Tämän takia opetukseen tulisi sisällyttää aikaa ja resursseja kypsymiselle. Esimerkiksi vapaamuotoinen pianonsoitonopetus vaikuttaa oppilaan kaikkeen toimintaan ja persoonallinen ulosanti laajenee vähitellen koko olemukseen. Oppilas saattaa jossakin vaiheessa opintojaan havaita, että soittotaidon jalostuminen heijastaa myös hänen persoonan ja ajattelun muuntumista. Tämä voi toisinaan näyttäytyä haastavana, mutta näkisin sen enne kaikkea humanina ja esimerkiksi kokonaisvaltaista musikkoutta parhaiten edistävänä opetusmenetelmänä.

9.7 Yhteenveto kehittämistyöstä

Kehittämistyöni muodostui opettajaopintojeni luontevaksi ja kokoavaksi päätökseksi. Tämä työ konkretisoi opintojeni aikana kypsyneen idean pianonsoiton vapaasta opetusmenetelmästä. Menetelmä on itselleni hyvin luontainen tapa toimia opettajana, joten myös kehitystyöstäni tuli uskoakseni näköiseni. Toimiessani aikaisemmin pianonsoiton yksilöopettajana Pirkan opistossa, käytin näitä vapaamuotoisia menetelmiä jo osittain tiedostamattani osana opetusta. Vaikka menettely oli jo tuolloin hyvin linjassa pedagogisten käsitykseni kanssa, opetuksen eroavuus perinteisestä musiikkiopiston opetuksesta aiheutti epävarmuutta. Opettajaopintojen ja kehittämistyön ansiosta menetelmien käyttö ja laatu realisoituivat, sekä myös integroituvat osaksi opettajuuttani. Selkein kehitystapahtuma pedagogiikassani, oli vapaan ja ohjatun opetuksen oikea-aikainen käyttö, sekä niiden välinen suhde. Vaikka opetukseni perustuu vapauteen, oivaltamiseen, kyseenalaistamiseen ja ilmaisuun, on opetuksessa hyvä olla myös runko näiden abstraktien käsitteiden taustalla, johon voi tarvittaessa turvautua. Itseohjautuvuus on opetukseni päätavoite ja pedagogiset opintoni sen tukiranka. Jatkossa pedagogiset tavoitteeni keskittyvät vapaamuotoisen pianonsoiton opetusmenetelmän jatkokehittämiseen ja etenkin sen soveltamiseen käytännössä. Päämääräni on tehdä opetusmenetelmäni tunnetuksi oppilaiden keskuudessa ja personoitua opettajana tämän opetusmenetelmän edustajaksi. Mielestäni oppilaiden on hyvä saada monenlaisia oppimiskokemuksia, jotta he tunnistavat itselleen parhaan tavan oppia ja myös saada vahvistusta oman polkunsä seuraamisessa. Opetusmenetelmäni sijoittuu mielestäni luontevaksi tueksi nykyiselle musiikkikasvatukselle ja esimerkiksi ammattiopiskelijat voivat saada uudenlaisia tapoja lähestyä musiikkia, joita perinteinen opetus ei välttämättä tarjoa.

10 LOPUKSI

Tämän käsikirjan toteuttaminen oli mielenkiintoinen projekti, jonka ansiosta sain koottua pedagogiset ajatukseni yksiin kansiin ja samalla pystyin seuraamaan opettajuuteni kehittymistä. Opettajaopinnot toivat esille monia uusia seikkoja, joita en ollut aikaisemmin osannut huomioida ja samalla vahvistivat joitakin ennen koulutusta syntyneitä pedagogisia ajatuksiani. Huomasin esimerkiksi, että opettajakoulutukseni alussa kiinnitin huomiota substanssiosaamisen määrään ja laatuun, mutta opintojen kuluessa pääpaino alkoi siirtyä pedagogisille tekijöille. Substanssiosaaminen kuitenkin kehittyy jatkuvasti ja mielestäni opettajan tulisikin hakeutua tietojaan ja taitojaan vastaavien oppilaiden opettajaksi, sen sijaan että pyrkisi kehittämään omaa osaamistaan, jotta voisi toimia opettajana. Pedagogiset taidot ovat ehkä jopa tärkeämpiä kuin substanssiosaaminen, koska vain hallitsemalla opettamisen voi opettaa. Opinnot myös selkeyttivät käsityksiäni opettajuudesta. Aikaisemmin opettajuuteni oli tietyssä mielessä määrittelemätön kokonaisuus ja identiteettini opettajana varsin rikkonainen. Opintojen jälkeen, tavoitteeni opettajana ovat hahmottuneet paremmin ja pedagogiset toimintamallini ovat jalostuneet vastaamaan näitä tavoitteita. Opettajaopintojen aikana löysin uusia kontakteja opettajuuden maailmasta ja koin yllättäviäkin mahdollisuuksia, jotka konkretisoituivat käytännön tasolla. Kokonaisuudessaan opettajaopinnot olivat eräänlainen porras, jonka ansiosta koin astuvani sellaiselle tasolle, josta käsin pystyn toteuttamaan opettajuuttani parhaaksi katsomallani tavalla. Opinnot selkeyttivät opettajuuteni suuntaa, toisaalta karsimalla epäolennaisia vaihtoehtoja ja toisaalta vahvistamalla näkemyksiäni, joihin jo ennen opintoja olin tiedostamattani nojannut.

LÄHTEET

Bergroth, Rolf. 1983. Ajatuksia pianonsoitosta ja sen opetuksesta. Musiikki Fazer Musik. Helsinki: Offset Oy.

Elkoma, Kalle. 2001. Viisi keskeistä pianonsoittotapaa vapaassa säestyksessä. Pro gradu -tutkielma. Sibelius-Akatemia, musiikkikasvatuksen osasto.

Heikkinen, Hannu ja Syrjälä, Leena. 2002. Minussa elää monta tarinaa. Kirjoituksia opettajuudesta. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Häkkinen, Kaisa. 2004. Nykysuomen etymologinen sanakirja. Juva: WS Bookwell Oy.

Kide, Teemu. 2014. Kelluntamusiikki. Improvisoinnin opetusmenetelmä. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, DocMus-tohtorikoulu, Studia Musica 55.

Tirri, Kirsi. 2007. Erilaisuuden valot ja varjot: eettinen kasvatus koulussa. Helsinki: Otava.

Uusikylä, Kari ja Atjonen, Päivi. 2001. Didaktiikan perusteet. Helsinki: WSOY.

Elektroniset lähteet

Pianopolku. Viitattu 31.5.2017. URL:<https://www.pianopolku.net/tasosuoritukset>

Tampereen Fröbel-Seura ry. Viitattu 19.10.2017.

URL:<https://frobelseura.yhdistysavain.fi/friedrich-frobel/frobelin-pedagogiikka>

Toivanen, 2009. Risto Toivasen Portfolio. Viitattu 2.5.2017.

URL:<https://sites.google.com/site/toiffan/Home/elaemaenkulku/levinson>

Wikipedia.